

VENDIM
Nr.104, datë 9.2.2011

PËR NJË SHITESË NË VENDIMIN NR.795, DATË 11.7.2007 TË KËSHILLIT TË
MINISTRAVE “PËR MIRATIMIN E STRATEGJISË SË ZHVILLIMIT TË BIZNESIT
DHE INVESTIMEVE PËR PERIUDHËN 2007-2013”

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës, me propozimin e Ministrit të Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

1. Në dokumentin që i bashkëlidhet vendimit nr.795, datë 11.7.2007 të Këshillit të Ministrave, pas shkronjës “b”, të pikës 2.4.2B, shtohet shkronja “c”, si më poshtë vijon:

“c. Programi strategjik për zhvillimin e inovacionit dhe teknologjisë për SME-të, për periudhën 2011-2016, sipas dokumentit që i bashkëlidhet këtij vendimi.”.

2. Ngarkohet Ministria e Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës për ndjekjen dhe zbatimin e këtij vendimi.

Ky vendim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare.

KRYEMINISTRI
Sali Berisha

PROGRAMI STRATEGJIK
PËR ZHVILLIMIN E INOVACIONIT DHE TEKNOLOGJISË TË SME-VE PËR
PERIUDHËN
2011-2016¹

(Shtesë e strategjisë “Për zhvillimin e biznesit dhe investimeve”, miratuar me vendimin nr.795, datë 11.7.2007 të Këshillit të Ministrave)

Pjesa I. Situata aktuale dhe problemet

Shqipëria ka regjistruar një rritje të shpejtë në numrin e ndërmarrjeve, fakt i cili tregon një shkallë të lartë të dëshirës sipërmarrëse në vend. Megjithatë, vazhdon të mbetet prapa vendeve të tjera për sa i përket inovacionit. Kjo vë në rrezik konkurrueshmërinë dhe qëndrueshmërinë e rritjes së ekonomisë dhe punësimit.

Raporti i Progresit 2009 për Shqipërinë nga BE tregon se zhvillimi i SME-ve në Shqipëri është nën mesataren rajonale. Gjithashtu Shqipëria ka një performancë të dobët edhe në inovacion. Ajo renditet në vendin 121 nga 133 në Raportin e Konkurrencës Globale 2010-2011. Kjo pengon konkurrueshmërinë e saj dhe renditet e 88-ta nga 139 shtete (Forumi Ekonomik Botëror f.14). Megjithatë, Shqipëria renditet e 89-ta për sa i përket gatishmërisë teknologjike.

Raporti i vitit 2009 i Bankës Botërore mbi “Rritjen e konkurrueshmërisë” vëren se numri i firmave në Shqipëri, të cilat raportojnë se kanë futur në treg një produkt të ri apo të përmirësuar në tri vitet e fundit është shumë i lartë krahasuar me standardet rajonale. 59 për qind e firmave prodhuese në Shqipëri kanë raportuar në vitin 2007 se kanë futur në treg një produkt të ri ose të përmirësuar në tri vitet e fundit, niveli i dytë më i lartë në një grup rajonal krahasimi, pas Kroacisë me 67 për qind (Banka Botërore, 2009, f.31). Firmat shqiptare që futën lloje të

ndryshme inovacioni, përjetuan një rritje mesatare më të shpejtë punësimi. Rritja mesatare e punësimit (2004-2006) në mesin e firmave që përmirësuan një linjë ekzistuese në 2006 ishte 43.3 për qind, krahasuar me 19 për qind të firmave që nuk e kryen. Megjithatë, Banka Botërore e konsideron kapacitetin e firmave shqiptare mbi përmirësimin teknologjik si të dobët.

Deficitet manifestohen në sektorët kryesorë të ekonomisë shqiptare. Për sa i përket eksportit, në to përfshihen veshmbathje, këpucë dhe lëkurë, si dhe produkte agro-ushqimore. Shqipëria ka gjithashtu një sektor TIK në rritje, i cili bën të mundur edhe zhvillimin e sektorëve të tjerë.

---

¹ Dokument i përgatitur me asistencën e projektit IPA 2007 “Për mbështetjen e SME-ve për t’u bërë më konkurruese në tregun evropian”.

OECD (2009:2) vëren se sektori i informacionit dhe teknologjisë së komunikimit (TIK) po rritet me shpejtësi, por përsëri është prapa në nivel rajonal. Ai duhet të përballët me problemet e infrastrukturës, si dhe me cilësinë e forcës punëtore, mungesën e mjeteve të duhura teknologjike për t’i dhënë biznesit njohuritë dhe aftësitë e duhura teknike. Sektori TIK është i rëndësishëm në rolin e tij si mundësues i përmirësimeve të sektorëve të tjerë. Anketime në vitin 2007 tregojnë se numri i firmave shqiptare që po përdorin TIK modern për veprimtaritë e tyre të biznesit është më i ulëti në Europën Lindore. 37 për qind e firmave në Shqipëri që u anketuan në vitin 2007 kishin një faqe interneti, krahasuar me 63 për qind në Europën Juglindore.

Mekanizmat e inovacionit dhe përmirësimit teknologjik

Raporti i Bankës Botërore për rritjen e konkurrencës në Shqipëri (2009) tregon një shkallë të lartë varësie në burimet e huaja të teknologjisë për përmirësim. Në raport thuhet:

“Përmirësimi teknologjik nxitet në një masë të madhe nga dy faktorë kryesorë: i) ekspozimi i firmave ose aksesit në njohuri teknike të huaja më të avancuara; dhe ii) kapaciteti i tyre (dhe nxitja) për ta përthithur”.

“Instrumenti më i rëndësishëm [për aksesimin e njohurive teknologjike] ka prirjen të jetë:

i) angazhimi në tregtinë e jashtme; ii) investimi i huaj direkt; dhe iii) “qarkullimi i trurit”, që do të thotë lëvizja ndërkombëtare e individëve me njohuri, përvojë dhe aftësi të avancuara.”.

Për sa i përket tregtisë së jashtme, mundësitë e Shqipërisë janë të kufizuara nga struktura e tregtisë së saj ndërkombëtare. Eksportet e saj mbizotërohen nga veprimtari prodhimi me kosto të ulët pune dhe me vlerë të kufizuar. Ato ofrojnë mundësi të kufizuara për të mësuar nga klientë apo konkurrentë më të sofistikuar në tregjet e huaja. Pothuaj 85 për qind e eksporteve të Shqipërisë buron nga industritë e bazuara intensivisht në burimet natyrore dhe/ose punën e pakualifikuar. Pjesa e importit të mallrave shqiptare që kërkojnë shumë kapital është më e ulëta në SEE ⁷². Firmat shqiptare nuk po përfitojnë investime produktive në të njëjtin nivel me vendet fqinje.

IHD kontribuojnë në transferimin e teknologjisë në vendet në zhvillim, me anë të:

a) investimeve të reja; b) transferimit të informacionit dhe njohurive për teknologjinë; dhe c) lehtësimit të përhapjes së teknologjisë te firmat vendase.

Edhe pse investimi i huaj direkt në Shqipëri u rrit në vitin 2008, ai është më i ulëti në gjithë Europën Juglindore. Në nivel cilësor, transferimi i teknologjisë në degët vendase ka qenë i kufizuar (Banka Botërore, 2009, f.7). Shumica e investimeve të huaja për eksport nuk kërkojnë të transferojnë njohuritë dhe teknologjinë te firmat vendase përveç dhënies me qira të pajisjeve dhe

njohurive specifike për prodhimin e disa produkteve të caktuara. Financimi i huaj nga korporatat mbetet i papërfillshëm.

Blerja e makinerive dhe pajisjeve është mënyra më e përhapur e futjes së teknologjisë së re. Në anketimin e Bankës Botërore, 95 për qind e firmave prodhuese që kishin futur teknologji të re në tri vitet e fundit e kanë bërë këtë duke blerë makineri dhe pajisje. 38 për qind e firmave prodhuese në studimin e Bankës Botërore për klimën e investimeve (Banka Botërore 2009) raportuan se kanë pasur teknologji të huaj të licencuar brenda këtyre tri viteve të fundit, më shumë se në Kroaci (22 për qind) dhe Bullgari (9 për qind) gjatë së njëjtës periudhë.

Mënyra e dytë më e përhapur për përmirësim (cituar nga 64 për qind e firmave prodhuese) ka qenë punësimi i një personeli të kualifikuar për funksionimin e teknologjisë së huaj, ndërsa 29 për qind e firmave raportuan se ato e kishin zhvilluar ose adoptuar teknologjinë e re brenda ndërmarrjes. 81 për qind e firmave të mesme dhe 92 për qind e firmave të mëdha përmendën punësimin e një personeli për t'i ndihmuar në adoptimin e teknologjisë së re.

Gjenerimi i inovacionit brenda ndërmarrjes është i rëndësishëm. 29 për qind e firmave raportuan se e kishin adoptuar ose zhvilluar teknologjinë e re brenda ndërmarrjes. Kjo është më e rëndësishme për ndërmarrjet më të vogla. 100 për qind e firmave në nivel mikro dhe 58 për qind e firmave të vogla cituan se kishin zhvilluar teknologjinë e re brenda ndërmarrjes si mënyrën e dytë kryesore për përmirësimin.

---

² SEE7 përfshin Shqipërinë, Bosnjë dhe Hercegovinën, Bullgarinë, Kroacinë, Maqedoninë, Rumaninë, dhe Serbinë dhe Malin e Zi.

Një faktor themelor në kapacitetin e firmave për të përthithur teknologjinë e avancuar është klima e investimeve në të cilën ato operojnë. Kjo përfshin njohuritë, infrastrukturën, normat, sikurse edhe financat. Nga vëzhguesit e jashtëm kjo shihet si e pasigurt dhe ndërmarrjet financojnë zhvillimet kryesisht nga burimet e brendshme, të cilat janë të kufizuara.

Përcaktuesi kryesor i dytë i kapaciteteve absorbuese është niveli i formimit dhe i aftësive teknologjike nëpër firma. Nivelet ekzistuese nuk janë të larta dhe mjetet për përmirësimin e tyre nuk janë zhvilluar sa duhet. Në Shqipëri vetëm 10 për qind e të gjitha firmave të studiara ofronin trajnim formal për punonjësit e tyre, në krahasim me rreth 79 për qind të firmave sllovaqe të marra në studim në vitin 2005 dhe 48 për qind e firmave në Serbi (Banka Botërore, 2009, f.48). Mekanizmat aktualë të financimit që kanë si qëllim të mbështesin trajnimet e firmave përdoren nga shumë pak prej tyre. Firmat citojnë proceset e tepërta burokratike që përfshihen në një mekanizëm të tillë.

Sipas Bankës Botërore, “Kapaciteti teknologjik” i firmave shqiptare për t’u përmirësuar duke përthithur teknologjitë ekzistuese të avancuara, është i dobët.
Struktura mbështetëse

Mekanizmat brenda firmave janë më efikasat për menaxhimin e transferimit të teknologjisë dhe inovacionit. Gjithsesi, kur firmat nuk mund ta menaxhojnë vetë procesin, ato duhet të jenë në gjendje t’u drejtohen mekanizmave kolektivë.

Në raportin e Bankës Botërore citohet: “Shqipëria ka mbetur pas të gjitha vendeve të Europës Lindore në hartimin e politikave proaktive për të mbështetur rritjen e kapacitetit të teknologjisë për ndërmarrjet, veçanërisht për SME-të. Pothuajse, të gjitha veprimtaritë mbi kapacitetin e teknologjisë që ekzistojnë në Shqipëri sponsorizohen nga donatorë dhe nuk ka një

strukturë institucionale të dedikuar brenda Qeverisë Shqiptare për bashkërendimin e veprimtarive të tilla³ me fusha të tjera të politikave siç është arsimit” (Banka Botërore, 2009, f.54).

Nevoja për një strukturë mbështetëse gjithëpërfshirëse ilustruhet nga rekomandimet e Bankës Botërore, ku përfshihen koordinimi i granteve për trajnim, certifikimi i aftësive, grantet dhe garancitë për blerjen e pajisjeve, standardet e cilësisë, standardet në prodhimin e ushqimit, si dhe standardet dhe testimi i cilësisë nga ana e metrologjisë. Ata prekin shumë aktorë dhe përfshijnë drejtpërdrejt METE-n dhe ministrinë e Punës, Arsimit dhe Bujqësisë.

Pjesa II. Vizioni, politikat dhe objektivat prioritarë për inovacionin dhe teknologjinë e biznesit

Vizioni: Rritja e konkurrencës së ndërmarrjeve shqiptare brenda kontekstit kombëtar, rajonal dhe global, duke inkurajuar dhe mbështetur në mënyrë efektive inovacionin dhe zhvillimin teknologjik në firma, nëpërmjet mbështetjes financiare, teknologjike, informative, infrastrukture dhe të llojeve të tjera, duke përmirësuar kushtet e strukturës, duke krijuar një mjedis të favorshëm për inovacionin e biznesit dhe forcimin e sistemit kombëtar të inovacionit.

Politika e inovacionit dhe teknologjisë së biznesit synon:

- të zhvillojë inovacionin në sektorët kryesorë të ekonomisë shqiptare – rritë ndërgjegjësimin të ndërmarrjet mbi nevojat për inovacion dhe zhvillim të teknologjisë;
  - të iniciojë, importojë, modifikojë dhe përhapë teknologji të reja në ndërmarrje;
  - të rritë kapacitetin e organizatave mbështetëse të biznesit për të asistuar në inovacionin e ndërmarrjeve;
  - të asistojë drejtpërsëdrejti me informacion teknik;
  - të asistojë ndërmarrjet për të fituar financime të jashtme për veprimtari inovacioni;
  - të mundësojë krijimin e firmave të reja inovative, mbijetesën dhe prosperitetin e tyre.
- Politikat e inovacionit dhe teknologjisë së biznesit do të orientohen drejt:
- zhvillimit të inovacionit dhe teknologjisë sipas një perspektive drejt biznesit dhe tregut;
  - krijimit të një sistemi inovacioni që do të afrojë gjithë aktorët kryesorë në aktivitetet për mbështetjen e ndërmarrjeve;

---

³ E theksuar

- krijimit të një lidhjeje logjike dhe mbushjes së boshllëkut midis politikave për zhvillimin e biznesit dhe nxitjes së SME-ve dhe politikës për shkencën dhe zhvillimin e teknologjisë. Objektivat e zhvillimit të inovacionit dhe teknologjisë së biznesit Objektivi kryesor i zhvillimit të programit strategjik është:

1. Rritja e aftësisë së bizneseve shqiptare për të zhvilluar, përdorur, përshtatur dhe komercializuar teknologjinë

Kjo do të arrihet nëpërmjet mbështetjes me instrumentet financiare të përshtatshme të orientuara drejt zhvillimit të produkteve të reja dhe stimulimit të SME-ve për të përdorur dhe përshtatur teknologji të reja. Kjo do të kontribuonte në përmirësimin e konkurrencës së industrisë shqiptare si në tregjet vendase, ashtu edhe në ato të huaja. Rritja e kapacitetit teknologjik të SME-ve shqiptare do t'i ndihmojë të konkurrojnë me më efikasitet dhe do të mbështesë integrimin ekonomik të Shqipërisë në tregjet globale. Gjithashtu, përmirësimi i kapaciteteve teknologjike të bizneseve, për t'i bërë ato më konkurruese, do të jetë një hap i rëndësishëm për anëtarësimin e Shqipërisë në BE.

Realizimi i këtij objekti do të ndikonte në:

- zhvillimin e produkteve të reja të matura me numrin dhe vlerën e financimit të ofruar;
- rritjen e produktivitetit, produkteve të reja në treg dhe eksporteve të SME-ve përfituese;
- rritjen e bashkëpunimit midis komunitetit të shërbimeve të biznesit, biznesit dhe industrisë, me qëllim mobilizimin e biznesit rajonal dhe ekspertëve të teknologjisë të matur me numrin e BSP-ve;

- rritjen e infrastrukturës teknologjike, e cila do t'u mundësojë SME-ve mundësinë e përdorimit të shërbimeve të biznesit, kapitalit, pajisjeve të specializuara dhe njohurive të fituara.

2. Mbështetja e inovacionit të biznesit – për ofrimin e ndihmës ndaj ofruesve të shërbimeve të biznesit (BSP), si agjencitë e zhvillimit rajonal (AZHR) dhe këshillimet, për të rritur kapacitetin njerëzor në auditimin e teknologjisë, menaxhimin e inovacionit, dhënien e informacionit, si dhe lehtësimin e financimit për ndërmarrjet. Ky element ofron ekspertizën për t'u siguruar që financimi të ketë përfitime optimale. Pjesë e këtij objekti është edhe plotësimi i boshllëkut institucional në Sistemin Kombëtar Shqiptar të Inovacionit.

Shqipëria ka aktorë të interesuar nga ana e qeverisë, të cilët kryejnë shumicën e roleve të kërkuara për të bërë funksional një sistem inovacioni.

- Agjencia e Kërkimit, Teknologjisë dhe Inovacionit (AKTI) mbështet shkencën dhe kërkimet dhe ka për qëllim të nxitë ndërveprimin me bizneset.

- Agjencia e Zhvillimit të Investimeve (AIDA) mbështet bizneset në lidhje me zhvillimin e eksportit dhe ndërkombëtarizimin e tyre.

- Shërbimi Kombëtar i Punësimit (SHKP) mbështet punësimin, trajnimin dhe vetëpunësimin.

Megjithatë, nuk ekziston asnjë institucion, brenda nënsistemit të mbështetjes, që t'i përfshijë plotësisht bizneset në dinamikën e inovacionit, d.m.th. t'i ndihmojë ato në adoptimin sistematik të inovacioneve dhe në procesin e përthithjes së zhvillimit teknologjik, sikurse edhe të sigurojë ndërveprimet e plota me aktorët e tjerë të interesuar. Ky boshllëk ilustruhet në figurën e mëposhtme:

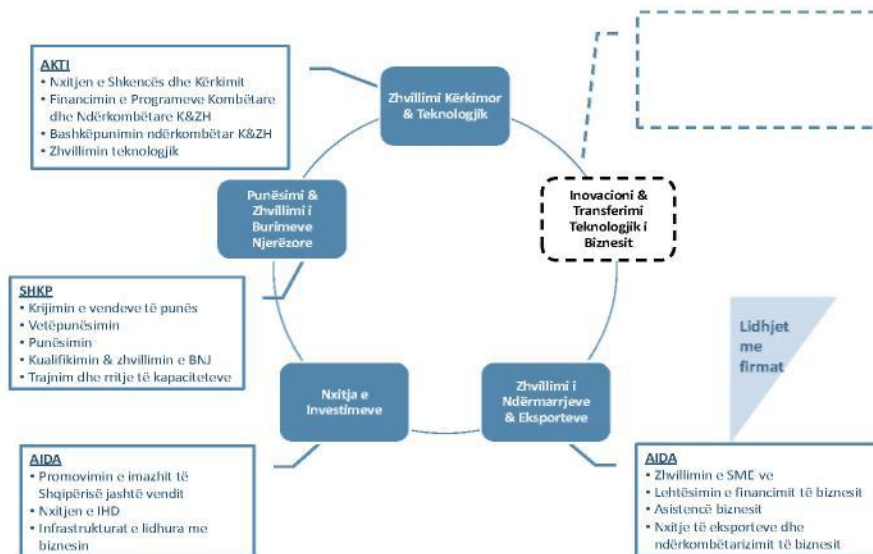

Figura 1: Institucionet aktuale mbështetëse brenda Sistemit Kombëtar Shqiptar të Inovacionit

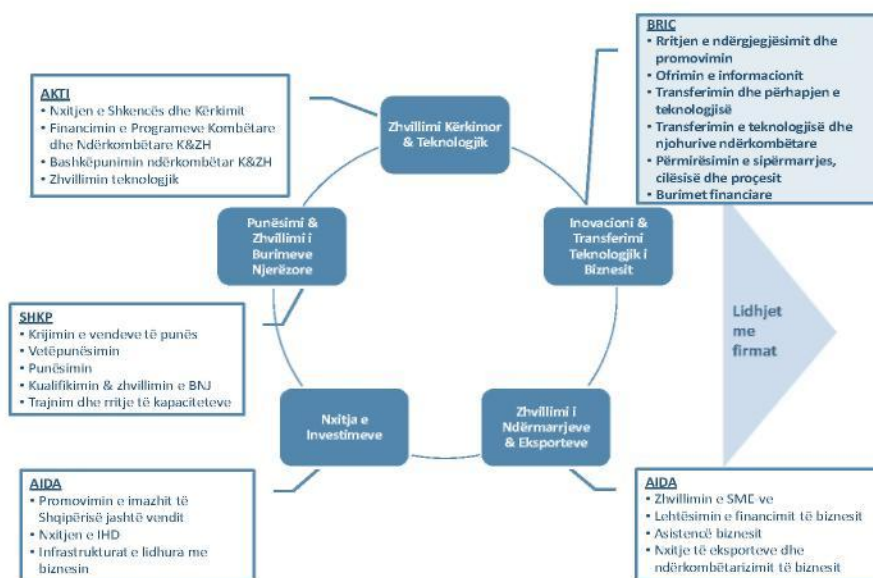

Figura 2: Pozicionimi i BRIC-it brenda Sistemit Kombëtar Shqiptar të Inovacionit

Nisur nga ky boshllëk institucional, do të mbështetet ndërtimi ose zhvillimi institucional i Qendrës së Ndërmjetësimit dhe Inovacionit të Biznesit (BRIC), si një sektor i brendshëm i një organizate ekzistuese qeveritare (AIDA), ose si një institucion plotësisht i pavarur për të bërë të mundur ofrimin e një game të gjerë shërbimesh për mbështetjen teknologjike të ndërmarrjet private të bazuara në njohuritë/dijet.

Modeli institucional i BRIC-it

BRIC-i do të drejtojë programet dhe veprimet mbështetëse të propozuara sipas kësaj strategjie të inovacionit. Ai nevojitet të ketë madhësinë e mjaftueshme dhe strukturën e duhur për të drejtuar programet e zhvillimit, të cilat janë planifikuar të realizohen për gjashtë vjet (2011-2016). Në hapat fillestarë BRIC-i shihet i përshtatshëm në formën e një njësie të vogël, me rreth pesë persona në staf, brenda një institucioni ekzistues. I organizuar në këtë formë, ai mund të

merret me programet e para të propozuara që kanë të bëjnë me financimin e inovacionit dhe me rritjen e shërbimeve të inovacionit për bizneset nga BSP-të, si dhe të ndërmarrë rritjen e ndërgjegjësimi. Stafi nuk duhet të ngarkohet me punë të rëndësishme administrative si ato të një organi autonom, të cilat mund të kryhen nga institucioni kryesor (AIDA). Duke qenë fillimisht i organizuar brenda AIDA-s, BRIC-i do të bashkërendohet më mirë me një organizatë që mbështet biznesin, e cila mund të programojë ndërkombëtarizimin për bizneset.

Megjithatë, me zhvillimin e tij, BRIC-i do të nevojitet të jetë autonom për t'iu përgjigjur mundësive, të cilat mund të krijohen në tre deri në gjashtë vite dhe që nuk mund të parashikohen aktualisht. Ai do të bëhet një njësi autonome me një personel prej 20 personash dhe me programe shërbimesh të hartuara për të përmbushur kapacitetin përthithës të ekonomisë shqiptare.

Elementi kryesor në ndërtimin e një sistemi kombëtar të inovacionit është përfshirja e bizneseve nëpërmjet aktiviteteve, të cilat janë të përshtatshme për to. Aktivitetet duhet t'i mundësojnë bizneset të iniciojnë, importojnë, modifikojnë dhe përhapin teknologjitë e reja. Sistemi ka nevojë të gjallërohet nëpërmjet ndërveprimeve midis aktorëve kryesorë. Kjo do të kërkojë përkushtimin e të gjithë aktorëve, si dhe një institucion për nxitjen dhe bashkërendimin e aktiviteteve.

3. Zhvillimi i infrastrukturës mundëson:

i) Krijimin e inkubatorëve (si në terma të hapësirës fizike, ashtu edhe në ata të zhvillimit të shërbimeve për mbështetjen e biznesit) me detyrën për të ofruar një mjedis të favorshëm, për të favorizuar suksesin e mundshëm në shfaqjen e iniciativave të reja inovative të biznesit, duke krijuar vende të reja pune, mundësi biznesi dhe rritje të vlerave, nëpërmjet rritjes së shëndetshme të bizneseve të reja inovative.

ii) Mbështetjen e *Cluster*-it të bizneseve në sektorë kyçë, duke ofruar mbështetje për platformat bashkëpunuese, gjë që mund të mundësojë dhe mbështetë bashkëpunimin strategjik midis ndërmarrjeve dhe organizatave të tjera, për rritjen e dimensionit të zinxhirëve të vlerës, duke favorizuar ndërkombëtarizimin, aksesin në tregje të reja dhe/apo përgjigjen ndaj një kërkesë më të sofistikuar.

Pjesa III. Programet/projektet kryesore në zbatimin e politikave të inovacionit

Për implementimin e politikave të inovacionit do të zhvillohen katër programe, si më poshtë:

1. Fondi i inovacionit

Qëllimi i përgjithshëm është rritja e inovacionit nëpër ndërmarrje si një mjet i përmirësimit të konkurrueshmërisë së tyre.

Synimi i fondit të inovacionit është që t'u ofrojë ndërmarrjeve mbështetje të drejtpërdrejtë për zhvillimin e inovacionit. Mbështetja konsiston në rritjen e vlerës së shtuar bruto (GVA) të firmave dhe të arritjeve në produktivitet, nëpërmjet futjes në inovacione të orientuara drejt tregut dhe klientelës. Ky fond do të asistojë firmat në identifikimin e nevojave dhe prioritetëve të tyre, si dhe në zhvillimin e kapaciteteve të tyre, duke ofruar ekspertizë teknike dhe mbështetje financiare.

Veprimet e programit përqendrohen në asistencën e mundësimi dhe zhvillimit.

- Asistenca e aftësimi do të ofrojë mbështetje financiare për ndërmarrjet, në formën e subvencioneve, për ekspertë që të auditojnë nevojat e tyre për inovacion dhe teknologji, si dhe për vetë ndërmarrjet që të identifikojnë ofruesit dhe partnerët e teknologjisë në vende të tjera. Këto veprime bëjnë që ndërmarrjet të zgjedhin rrugën optimale të zhvillimit.

- Asistenca e zhvillimit do të ofrojë mbështetje financiare për ndërmarrjet, në formën e subvencioneve dhe kredive të konvertueshme, për investime në produkte të reja, përmirësim të procesit nëpërmjet adoptimit të teknologjisë, zhvillimit strategjik të TIK dhe ndërkombëtarizimit.

Ndërmarrjet do të duhet të demonstrojnë se këto investime asistencë janë jetike për zhvillimin e konkurrencës dhe sjellin rezultate konkrete.

2. Shërbimet e inovacionit të biznesit

Qëllimi përfundimtar është që të mundësohen SME-të për të pasur akses në pozicionet e tyre aktuale dhe në opsionet për menaxhimin e inovacionit dhe teknologjisë, si dhe të ndërmarrin zhvillimin optimal.

Për të bërë këtë, është e nevojshme të rritet kapaciteti brenda Shqipërisë dhe të bëhet e mundur që BSP-të dhe ekspertët shqiptarë të asistojnë ndërmarrjet në inovacion dhe përmirësimin e teknologjisë. Kjo përfshin kapacitetin për të ofruar shërbime biznesi dhe shërbime teknike, të njohin rrugët e informimit mbi tregun, shërbimet kryesore teknike, si dhe mbi burimet financiare që mundësojnë inovacionin.

Kapaciteti do të mbështetet me anë të një rrjeti burimesh ekspertize mbi inovacionin. Parashikohet që ky rrjet të integrojë aktivitetet e tij me ato të EEN-së dhe t'i zgjerojë ato në të gjithë Shqipërinë.

Programi përbëhet nga veprimet e mëposhtme:

- Ofrimit të ndërmarrjet e vogla dhe të mesme të shërbimeve të informacionit për inovacionin dhe përmirësimin e teknologjisë.

- Integrimi i BSP-të në sigurimin e informacionit dhe rrjetit të këshillimit të koordinuar nga BRIC-i dhe përmirësuar nga EEN-ja.

- Rritja e kapacitetit të BSP-ve për auditimin e teknologjisë dhe inovacionit në lidhje me menaxhimin e inovacionit.

- Zhvillimi i shërbimeve për lehtësimin financiar për të mundësuar që SME-të të aksesojnë financimin e duhur.

Ndërhyrjet përqendrohen veçanërisht në inovacionin e biznesit dhe zhvillimin teknologjik dhe plotësojnë ndihmën e përgjithshme që do të kryhet në kuadër të Programit Kombëtar të Konkurrueshmërisë që do të kryhet nga projekti “Për mbështetjen e SME-ve për t’u bërë më konkurruese në tregun evropian”.

3. Programi i inkubacionit të biznesit

Qëllimi i programit të inkubacionit të biznesit është zhvillimi i infrastrukturës së përhershme që do të mbështetë shfaqjen e kompanive të reja inovative.

Këtu përfshihen veprime për gjetjen dhe pajisjen e ambienteve, zhvillimin dhe mirëmbajtjen e strukturave mbështetëse të biznesit, sigurimin e një serie të integruar shërbimesh të specializuara, si dhe promovimin e konceptit dhe përmbajtës së inkubacionit të biznesit për aktorët në Shqipëri.

Programi i inkubacionit të biznesit fillimisht do të konsistojë në lançimin e një inkubatori pilot në Tiranë, të lidhur ngushtë me BRIC-in. Në bazë të kësaj eksperience, mësimave të nxjerra dhe mobilizimit të aktorëve dhe burimeve të tjera shtesë do të bëhet një thirrje për mbështetjen e shfaqjes së nismave të inkubatorëve të biznesit në vend.

4. Programi shqiptar i *Cluster*-it

Qëllimi i programit të *Cluster*-it, është që të rritë prodhimin kombëtar me vlerë të shtuar nëpërmjet mbështetjes që u ofrohet *Cluster*-ave me potencialin më të madh për zhvillim. Programi do të stimulojë proceset e krijimit bashkëpunues të vlerave nëpërmjet inovacionit dhe ndërkombëtarizimit. Duhet të mbështetet në një bashkëpunim të ngushtë midis kompanive dhe institucioneve mbështetëse për të arritur sukses në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar.

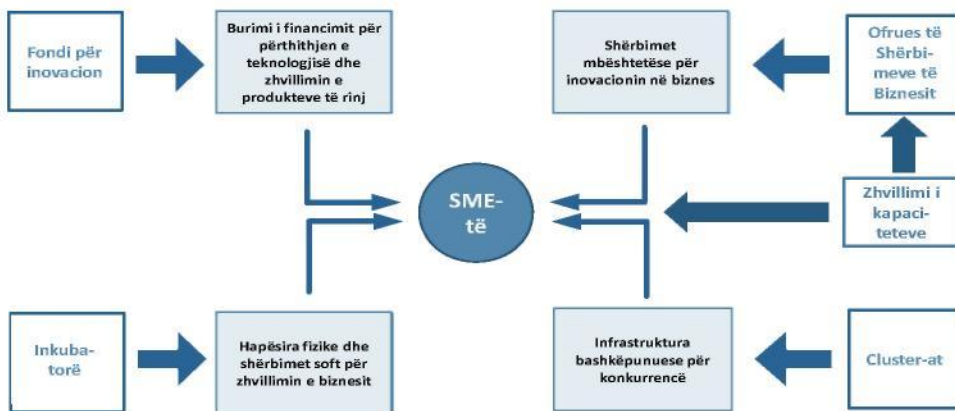
Programi përcakton synimet e mëposhtme:

- Mbështetjen e zhvillimit rajonal;

- Rritjen e interesimit dhe angazhimit në krijimin e *Cluster*-ave me potencial rritjeje;
- Funksionim më të mirë të bashkëpunimit dhe infrastrukturës;
- Rritjen e kapacitetit të inovacionit;
- Rritjen e ndërkombëtarizimit;
- Rritjen e konkurrueshmërisë brenda *Cluster*-ave dhe prodhimin e përbashkët me vlerë të shtuar.

5. Ofrimi i mbështetjes së integruar për inovacionin e firmave

Programet e mësipërme do të përmbushin nevojat e SME-ve dhe, gjithashtu, do të mbushin boshllëqet kryesore për të mundësuar funksionimin e sistemit të inovacionit. Ato plotësojnë boshllëqet e aktiviteteve për trajtimin e nevojave të ndërmarrjeve dhe, gjithashtu, afrojnë ndërmarrjet për të mbushur boshllëqet e aktorëve të tyre, duke ofruar një mbështetje të integruar për inovacionin e firmave, sikurse tregohet në mënyrë skematike në figurën e mëposhtme.

Veprimet mbështetëse në rritje të ndërgjegjësimit

BRIC-i do të promovojë veten në komunitetin e biznesit në Shqipëri, si një burim për përfitimin e tyre. Kjo do të arrihet nëpërmjet aktiviteteve në programe individuale, por megjithatë shtimi i vlerave realizohet nëpërmjet një aktiviteti gjithëpërfshirës.

Objektivi specifik i këtij aktiviteti është bërja e njohur e BRIC-it si një destinacion që ofron një shkallë dhe seri të plotë shërbimesh, me qëllim për të rritur ndërkombëtarizimin, inovacionet dhe konkurrencën e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme në Shqipëri.

Katër qëllimet kryesore janë:

- Rritja e ndërgjegjësimit të ndërmarrjeve rreth përfitimeve nga përmirësimi i teknologjisë dhe nga përmirësimi teknologjik në sektorët e synuar për t'i stimuluar që të përmirësojnë pozicionin e tyre konkurrues;
- Promovimi i rolit të BRIC-it për të asistuar ndërmarrjet dhe i rolit të tij si një qendër ekselence për inovacionin e biznesit;
- Plotësimi i promovimit të programeve individuale për inovacion;
- Rritja e përgjithshme e ndërgjegjësimit rreth rëndësisë së inovacionit për përfitime afatgjata sociale dhe ekonomike.

Tabela: Matrica e planit të veprimit 2011-2016

Matrica e Planit të Veprimit 2011-2016															
Nr	Masat	Objektivat	Afati kohor	Treguesi i Monitorimit	Kosto vjetore						Kostoja totale	Kostoja e priturat nga Donatorët	Kostoja nga Buxheti Kombëtar (*)	Institucionet përkrahëse	Donatorët
					2011 (mln Euro)	2012 (mln Euro)	2013 (mln Euro)	2014 (mln Euro)	2015 (mln Euro)	2016 (mln Euro)					
I	Britja e ndërgjegjësisimit		2011-2015	Britja e ndërgjegjësisimit të SME-ve në lidhje me inovacionin dhe zhvillimin teknologjik	0,029	0,030	0,039	0,044	0,043		0,184	0,000	0,184	BRIC	
	Faze në mënyrë: Buletin elektronik Vazhdimshëm promovues Deklarata fokush Botime Shfaqje në media Prezantime Aktivizete Varrëdhënie me publikun dhe lobim	Inkurajimi i SME-së për të përmirësuar pozitën e konkurrencës nëpërmjet inovacionit; promovimi i rolit të SHG GJ (prodhimtari, promovimi të programeve individuale) Kuptimi i rëndësishë së inovacionit për përfitime shfaqje ekonomike dhe sociale	2011-2015 2012-2015 2012-2015 2012-2015 2012-2015 2012-2015 2012-2015 2011-2015 2011-2015 2011-2015	# i viziteve # i gjuhëve # i gjuhëve # i gjuhëve # i gjuhëve # i krijuarve # i shfaqjeve # i prezantimeve # i aktiviteteve # i veprimeve			100%				100%				
II	Shërbimet për inovacionin e biznesit		2011-2015	3,5/5 shkallë e kënaqësisë nga ndërmarrjet e asistuar	0,183	0,351	0,282	0,299	0,313		1,429	1,143	0,286	BRIC	IFI
II.1	Prioriteti 1: Informacion dhe Këshillim														
II.1.1	Vaza 1.1: Shërbimi informata dhe këshillimi i SME-ve	Krijimi i SVF-së për të vlerësuar pozitën aktuale në menaxhimin e inovacionit dhe amjen e zhvillimit optimal;	2011-2015 2012-2015	krijimi i zyrës së suportit 15 emplatë të rejtë ASQ	100%	15%	15%	15%	15%		26%	21%	5%		
II.1.2	Vaza 1.2: Krjetri i Ofresave për Vëshetëje Rinovimi	ngrita e kapaciteteve të BSP-ve	2012-2015	40 specialistë të kualifikuar		30%	35%	35%	35%		29%	23%	6%		
II.2	Prioriteti 2: Ngritja e kapaciteteve të BSP-ve														
II.2.1	Vaza 2.1: Venashimi i Inovacionit	Krijimi i ASQ dhe ekspertëve për të asistuar ndërmarrjet në rinovim dhe përmirësimin e teknologjisë;	2012-2015 2012-2015	40 auditorë të certifikuar		40%	30%	30%	30%		29%	23%	6%		
II.2.2	Vaza 2.2: Auditorë i Inovacionit dhe teknologjisë														
II.3	Prioriteti 3: Lehtësimi i aksesit në financa														
II.3.1	Vaza 3.1: Lehtësimi i aksesit në financa		2012-2015	Krijimi i zyrës për ndihmën e financimeve		5%	15%	15%	15%		11%	8%	2%		
III	Fondi për rinovim		2011-2015	60 ndërmarrje të mbështetura që tregojnë mijte të GVA në 20%	0,355	0,675	0,978	1,270	1,568		4,848	3,879	0,970	BRIC	IFI
III.1	Prioriteti 1: Nxitja e konkurrencës														
III.1.1	Vaza 1.1: Auditorë i Inovacionit dhe teknologjisë	mbështetje direkte për ndërmarrjet për të zhvilluar inovacion. Ço mbështetje ka për qëllim të risë Vlerën e Shuar Shuar (GVA) të firmave dhe të shoqë prodhimtare	2011-2015 2011-2015	300 ndërmarrje të asistuar	12%	12%	12%	12%	12%		17%	14%	3%		
III.1.2	Vaza 1.2: Teknologji ndërkombëtare														
III.2	Prioriteti 2: Zhvillimi i konkurrencës														
III.2.1	Vaza 2.1: Zhvillimi i produkteve		2011-2015	120 ndërmarrje të asistuar	83%	83%	83%	83%	83%		83%	66%	12%		
III.2.2	Vaza 2.2: Përmirësimi i procesit: nëpërmjet adopsionit të		2011-2015												
III.2.3	Vaza 2.3: Adopsioni i zgjidhjeve T & n sektorë të synuar		2011-2015												
III.2.4	Vaza 2.4: Ndërkombëtarizimi		2011-2015												
IV	Programi i Inkubacionit të Biznesit		2012-2016	675 vende pune të krijuara direkt pas 3 boras inkubatorësh start-up		0,083	0,660	0,171	0,225	0,196	1,335	0,855	0,480	BRIC	IPA 3
IV.1	Faza përgatitore	ngritja dhe zhvillimi i një infrastrukture të përbërë në mbështetje të lindjes së shoqërive inovative filletare	2012	Faza përgatitore e përfunduar me sukses		100%					6%		6%		
IV.2	Inkubatori pilot i biznesit		2013-2016	75 vende pune krijuar prej firmave			100%	100%	55%	48%	75%	64%	11%		
IV.3	Ngritja dhe zhvillimi i inkubatorëve të rinj të biznesit (**)		2013-2016	2 inkubatorë të rinj					45%	52%	18%		18%		
V	Programi i Cluster-it		2012-2016	GVA e mirur me 10% të ndërmarrjeve në cluster		0,142	0,256	0,628	0,744	0,745	2,514	2,017	0,408	BRIC	IPA 3
V.1	Faza përgatitore		2012	Faza përgatitore e përfunduar me sukses		100%					6%		6%		
V.2	Faza Pilot														
V.2.1	Vëshetëje për krijimin e 4 cluster-ave	shimi i prodhimit; konsultat të vlerës nëpërmjet mbështetjes dhe në cluster-ave me potencialin më të lartë të zhvillimit;	2013	4 cluster të rinj të krijuar			100%				10%	9%	2%		
V.3	Faza e plotë e zbatimit														
V.3.1	Vëshetëje për krijimin e 2 cluster-ave shisë		2014-2016	2 cluster shisë të krijuara				13%			11%	9%	2%		
V.3.2	Vëshetëje për krijimin e 6 cluster-ave		2014-2016	10% eksport me i lartë se mesatarja				8%	100%	100%	73%	62%	11%		
				Total	0,567	1,281	2,217	2,412	2,893	0,941	10,311	7,893	2,417		

(*) Në rastet të veganta, mund të lindë nga ndërhyrja e Fondëve Kombëtare me projekte specifike të financuara nga Donatorë

(**) Nuk janë konsideruar kostot specifike të 2 inkubatorëve të rinj.

Pjesa IV: Kostot dhe burimet e financimit për zbatimin e strategjisë

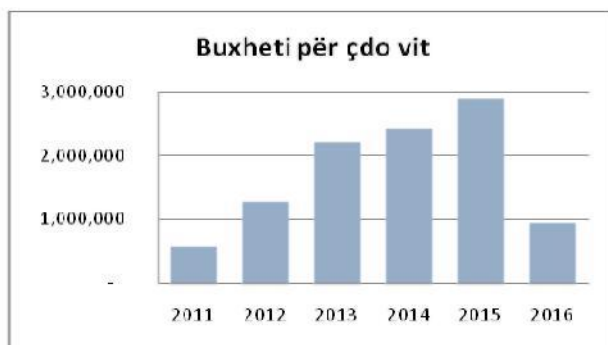
Kostot

Buxheti i përgjithshëm për zbatimin e strategjisë së inovacionit dhe teknologjisë së biznesit është rreth 10 milionë euro për një periudhë 6-vjeçare.

Rreth 60% e buxhetit do të alokohet për fondin e inovacionit dhe shërbimet përkatëse të inovacionit; rreth 40% për programet e *Cluster*-it dhe inkubatorit.

Gjatë gjashtë viteve të zbatimit, shpenzimet vjetore parashikohen si më poshtë:

2011	2012	2013	2014	2015	2016	Total
566.500	1.281.000	2.217.000	2.412.249	2.892.966	940.832	10.310.547

Buxheti i përgjithshëm, sipas programit/aktivitetit

Programi/aktiviteti	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Totali	%
Rritje e ndërgjegjësimit	28.650	30.150	38.750	43.500	43.250		184.300	1,8%
Shërbimet për inovacionin e biznesit	182.650	351.400	282.400	299.050	313.400		1.428.900	13,9%
Fondi për inovacion	355.200	675.300	979.400	1.270.400	1.567.900		4.848.200	47,0%
Programi i <i>Cluster</i> -it	0	141.650	256.450	628.050	743.550	744.550	2.514.250	24,4%
Programi i inkubacionit	0	82.500	660.000	171.249	224.866	196.282	1.334.897	12,9%
TOTALI	566.500	1.281.000	2.217.000	2.412.249	2.892.966	940.832	10.310.547	100,0
Buxheti i përgjithshëm, sipas natyrës së shpenzimeve								
Programi/Aktiviteti	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Totali	%
Personeli i BRIC-it	75.600	160.800	206.400	235.200	282.000	71.160	1.031.160	10,0%
Shpenzimet operationale	18.900	40.200	51.600	58.800	70.500	17.790	257.790	2,5%
Kostot për trajnim të jashtëm	50.000	200.000	100.000	100.000	100.000		550.000	5,3%
Shërbime të tjera konsulence/ekspertësh	60.000	110.000	90.000	110.000	140.000	100.000	610.000	5,9%
Promovim	30.000	75.000	75.000	70.000	70.000	20.000	340.000	3,3%
Grante – fondi për inovacion	290.000	580.000	870.000	1.160.000	1.450.000		4.350.000	42,2%
Grante – programi i <i>Cluster</i> -it	0	0	120.000	460.000	600.000	600.000	1.780.000	17,3%
Kostot neto të inkubatorit pilot	0	0	640.000	146.249	124.466	94.882	1.005.597	9,8%
Udhëtime – personeli i BRIC-it	25.000	50.000	50.000	50.000	50.000	25.000	250.000	2,4%
Të ndryshme	17.000	57.000	12.000	8.000	4.000	0	98.000	1,0%
Vlerësimi	0	8.000	2.000	14.000	2.000	12.000	38.000	0,4%
TOTALI	566.500	1.281.000	2.217.000	2.412.249	2.892.966	940.832	10.310.547	

Burimet e financimit

Buxheti i mësipërm do të financohet nga programet ndërkombëtare donatore nëpërmjet granteve dhe huave (soft), sikurse edhe me kontributin e buxhetit shqiptar. Ky kontribut kombëtar lidhet me komponentin e kërkuar kombëtar të programeve donatore, sikurse edhe me financimin e aktiviteteve, të cilat për shkak të natyrës së tyre dhe/apo afateve kohore, nuk mund të përfshihen në asnjë nga operationet e mëposhtme të financimit.

Programet / aktivitetet	Burimi i financimit

Shërbimet e inovacionit të biznesit dhe fondi i inovacionit	Nëpërmjet një operacioni specifik financimi me një institucion ndërkombëtar financiar, e tillë si Banka Botërore apo Banka Europiane e Investimeve
Programi i <i>Cluster-ave</i> dhe inkubatori pilot	Nga komponenti mbi konkurrueshmërinë rajonale me ndihmën e ardhshme IPA 3
Të gjitha shpenzimet, të cilat nuk mbulohen nga dy burimet e mësipërme	Buxheti kombëtar

Kontributi i përgjithshëm kombëtar shqiptar do të jetë rreth 2,4 milionë euro, i cili zë afërsisht 23% të buxhetit të përgjithshëm. Ky kontribut përfshin kostot e personelit dhe ato operacionale të BRIC-it si një departament i AIDA. 1,7 milionë euro janë kontributet kombëtare të kërkuara për zbatimin e financimit të huaj (e kushtëzuar). Burimet e detajuara të financimit:

Burimi i financimit		Totali (€)	%
Buxheti kombëtar (*)		655.250	6,4%
Projekt INF	Financim nga INF-i	5.021.680	48,7%
	Kontribut kombëtar	1.255.420	12,2%
IPA 3	Financim nga BE-ja	2.871.467	27,8%
	Kontribut kombëtar	506.730	4,9%
TOTALI		10.310.547	100,0%
(nga të cilat, përpjekja e financimit kombëtar)		2.417.400	23,4%

(*) ose një kombinim i kësaj me financim specifik donator.

Pjesa V: Treguesit monitorues të strategjisë

Zbatimi i planit të veprimit është subjekt i monitorimit sistematik dhe vlerësimit periodik, i cili do të kryhet me vendosjen e një sistemi të menaxhimit të cilësisë nga BRIC-i. Vlerësimi i jashtëm do të kryhet të paktën dy herë (në mes dhe në përfundim) të periudhës 6-vjeçare.

Vlerësimi duhet të integrojë tri nivele:

Niveli	Lloji i vlerësimit
Procesi	Efikasiteti dhe efektiviteti në nxjerrjen e rezultateve.
Rezultatet	Numri i përdoruesve të vërtetë të rezultateve të nxjerra dhe përfitimet specifike. Përshtatshmëria, dobishmëria dhe rëndësia e rezultateve të përfituesit. Kënaqësia e përfituesve. Vlera e rezultateve/përfitimeve për përdoruesin.
Ndikimet	Krijimi i efekteve të qëndrueshme në publikun e synuar. Përsëritje/shumëfishim i efekteve.

Monitorimi dhe vlerësimi do të ndërtohen në mënyrë të tillë që, në njërin anën, integrimi në procedurat operacionale dhe menaxhimit të arrihet plotësisht dhe, në anën tjetër, angazhimi për krahasimin me standardet, veçanërisht me ato në nivelet rajonale dhe evropiane, të mund të sigurohet me mënyrën më të rregullt dhe me koston më të ulët të mundshme. Treguesit e përdorur nga BRIC-i në nivelet e monitorimit dhe vlerësimit duhet të reflektojnë, ose do të lidhen me treguesit e përdorur në praktika të njohura për krahasimin e standardeve.

Plani i detajuar i veprimit integron tregues specifikë vlerësimi dhe objektiva për secilin program, përfshirë periudha kohore se kur duhen të kryhen vlerësimet e jashtme. Sistemi i përgjithshëm i menaxhimit të cilësisë i BRIC-it ka si qëllim të artikulojë me transparencë dhe të integrojë aty ku është e zbatueshme, aktivitete dhe rezultate specifike vlerësimi për çdo program.

Tabela më poshtë tregon një seri treguesish monitorimi, të cilët mbulojnë kuadrin kohor zbatues të planit të veprimit, i cili mund të përdoret si pikë fillimi për krijimin e sistemit të menaxhimit të cilësisë në BRIC.

Treguesit mbulojnë 22 njësi matëse, si për shembull numrin e ndërmarrjeve të asistuar në inovacionin e biznesit dhe numrin e ekspertëve të kualifikuar dhe auditorët e inovacionit dhe teknologjisë.

Numri i ndërmarrjeve të asistuara në aksesimin e financimeve për inovacion dhe i ndërmarrjeve të reja inovative të inkubuara me numrin e vendeve e punës të krijuara, janë shembuj të tjerë të detajuar në tabelën e mëposhtme.

Treguesit paraprak për Monitorimin e Planit të Veprimit të Inovacionit dhe Teknologjisë së Biznesit, 2011-2016 (*)											
Nr	Masat / Treguesit	Kalendari	Njësia e Matjes	Artijet vjetore të vlerësuar							Burimet e verifikimit
				2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
0	Ngritja e BRIC										
		2011-2015	BRIC operacional	në fund të vitit							
		2012-2015	# i stafit të BRIC	5	5	≤11	≤15	≤17	≤21	BRIC	
I	Rritja e ndërgjegjësimit										
	Faqja e Internetit	2011-2015	Faqja e Internetit		të zhvilluar	të disponueshëm				BRIC, statistikat e faqes së Internetit	
	Buletini elektronik	2012-2015	# i çështjeve vjetore		1	3	3	3	3	BRIC, buletini	
	Evenimente promovionale	2012-2015	# i çështjeve vjetore			6	6	6	6	BRIC, raporte & materiale specifike	
II	Shërbimet për Inovacionin e Biznesit										
II.1	Prioriteti 1: Informacioni dhe Këshillimi										
II.1.1	Masa 1.1: Një shërbim informacioni dhe këshillimi për SME-të dhe organet e tjera	2011-2015	Zyra e Asistencës		ngritur					BRIC	
			# i informacioneve të ofruara	40	120	180	240	300	Monitorimi i Programit		
II.1.2	Masa 1.2: Një rrjet të Ofruesve për Mbështetjen e Inovacionit	2012-2015	# i anëtarëve të rrjetit të BSP-ve	8	10	12	14	16		Monitorimi i Programit	
II.2	Prioriteti 2: Rritja e kapaciteteve të BSP-ve										
II.2.1	Masa 2.1: Menaxhimi i Inovacionit	2012-2015	# i ekspertëve të kualifikuar		10	20	25	30	40	Monitorimi i Programit	
II.2.2	Masa 2.2: Auditimi i Inovacionit dhe Teknologjisë	2012-2015	# i auditorëve të certifikuar		10	20	25	30	40	Monitorimi i Programit	
II.3	Prioriteti 3: Lehtësimi i aksesit në financime										
II.3.1	Masa 3.1: Lehtësimi i aksesit në financime	2012-2015	Zyra për Lehtësimin e Financimeve			ngritur				BRIC	
			# i menaxherëve të SME-ve të trajnuar në gadishmëri inovacioni				20	40	Monitorimi i Programit		
III	Fondi i Inovacionit										
III.1	Prioriteti 1: Mundësimi i Konkurrencës	2011-2015	# i ndërmarrjeve të asistuar		20	40	60	80	100	Monitorimi i Programit	
III.2	Prioriteti 2: Zhvillimi i Konkurrencës	2011-2015	# i ndërmarrjeve të asistuar		8	16	24	32	40	Monitorimi i Programit	
IV	Programi i Inkubatorit të Biznesit										
IV.1	Faza përgatitore	2012	Përgatitja			përfunduar				BRIC, mbështetje specifike	
IV.2	Inkubatori Pilot i Biznesit	2013-2016	# i start-up inovative				3	6	9	12	Raportimi i Inkubatorit
			# i punëve direkte të krijuara				19	38	56	75	Raportimi i Inkubatorit
IV.3	Ngritja dhe zhvillimi i inkubatorëve të rinj të biznesit	2015-2016	# i inkubatorëve të rinj të lançuar							2	Raportimi i Programit
V	Programi i Cluster-it										
V.1	Faza përgatitore	2012	Përgatitja			përfunduar					BRIC, mbështetje specifike
V.2	Faza Pilot										
V.2.1	Mbështetje për krijimin e 4 cluster-ave	2013	# i cluster-ave të rinj të krijuar				4				Raportimi i Programit
V.3	Faza e plotë zbatuese										
V.3.1	Mbështetje për krijimin e 2 cluster-ave shtesë	2014-2016	# i cluster-ave të rinj të krijuar					2			Raportimi i Programit
V.3.2	Mbështetje për zhvillimin e max. 6 cluster-ave ekzistues	2014-2016	# i cluster-ave ekzistues të zhvilluar					4	6	6	Raportimi i Programit

(*) Në varësi të ofrimit në kohë dhe të plotë të të gjitha mjeteve dhe instrumentave të nevojshme ligjore, institucionale, organizative, operacionale dhe financiare

VENDIM
Nr. 795, date 11.7.2007

**PER MIRATIMIN E STRATEGJISË SË ZHVILLIMIT TË BIZNESIT DHE TË
INVESTIMEVE, PER PERIUDHËN 2007-2013**

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës, me propozimin e Ministrit të Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

1. Miratimin e strategjisë së zhvillimit të biznesit dhe të investimeve, për periudhën 2007-2013, sipas dokumentit, që i bashkëlidhet këtij vendimi.

2. Ngarkohet Ministria e Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës për ndjekjen dhe zbatimin e këtij vendimi

Ky vendim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare.

KRYEMINISTRI
Sali Berisha

STRATEGJIA E ZHVILLIMIT TË BIZNESIT DHE TË INVESTIMEVE(2007-2013)

QELLIMI DHE VIZIONI I STRATEGJISE

Qe nga fundi i viteve '90, qeveria shqiptare ka ndermarre nje sere reformash strukturore, duke perfshirere reformen e tokes, tregun financiar, liberalizimin e çmimeve dhe privatizimin. Gjate kesaj kohe, pothuajse te gjitha Ndermarrjet e Vogla dhe te Mesme jane privatizuar dhe ka pasur nje progres mjaft domethenes ne privatizimin e sektoreve strategjike si telekomunikacionet dhe sistemi bankar. Sektori bankar gradualisht ka mundesuar sigurimin per biznesin me me shume sherbime financiare dhe ka permiresuar treguesit e kredise. Ne saje te nje programi rigoroz makroekonomik te ndermarre nga qeveria mbas viteve te tranzicionit, Shqiperia beri te mundur te arrihet nje stabilitet i shpejt makroekonomik i shoqeruar ky me ritme rritjeje te kenaqshme te PBB-se.

Rritja ekonomike ne terma reale qe nga 1992 eshte me rreth 7 %. Inflacioni gjate ketyre viteve eshte mbajtur nen kontroll ne nivelet 2-4 % dhe papunesia gjate vitit te fundit eshte ulur me 0,3 %. Bilanci tregtar vazhdon te jete negativ dhe me gjithë rritjen e eksporteve, nderkohe qe parashikimi i rritjes se eksporteve per vitin 2006 eshte me 8,7 % perkundrejt vitit paraardhes, ndersa importet parashikohen te rriten me 6,5 % ne raport me vitin 2005

Keto veprime kane bere te mundur qe sektori privat ne Shqiperi te jete forca kryesore levizese per rritjen ekonomike, e cila ze rreth 80 % te PBB. Ekonomia shqiptare tashme eshte teresisht e hapur, me nje tregeti teresisht te liberalizuar, nderkohe qe edhe sektori bankar eshte teresisht ne duart e sektorit privat.

Per te mbeshtetur dhe nxitur me tej rritjen ekonomike, gjate vitit 2006, Shqiperia ka marre nje sere masash per te nxitur zhvillimin e sektorit privat dhe zgjerimin e bizneseve te reja. Ajo ka nenshkruar Karten Europiane te Ndermarjeve te Vogla dhe eshte e orientuar ne progresin e politikave te saj ne perputhje me standartet dhe praktikatat Europiane. Me perparesi eshte parashikuar zhvillimi i biznesit te vogel dhe te mesem, kryesisht ne nxitjen dhe zhvillimin e industrive nxjerrrese dhe perpunuese, te industrive jo ushqimore, duke u mbeshtetur edhe ne nje shfrytezim sa me racional te burimeve lokale. Ne funksion te nxitjes dhe zhvillimit te ketyre sektoreve, edhe politika fiskale ka synuar drejt uljes se barres se taksave, ku gjate vitit 2006 eshte realizuar pergjysmimi i takses per biznesin e vogel, nderkohe qe tatimi mbi fitimin per kompanite eshte ulur nga 23% ne 20%.

Investimet e huaja direkte vleresohen ne nivele te uleta krahasuar me vendet e rajonit. Fluksi i IHD kundrejt GDP vleresohet me pak se 3% te GDP. Per vitin 2005 ato vleresohen rreth 243 mln USD. Edhe gjate vitit 2006, fluksi i investimeve te huaja direkte pesoi nje rrije prej 14 % kundrejt vitit 2005 duke arritur ne shifren 260 milion euro. Investimet e huaja do te sigurohen kryesisht permes procesit te privatizimit te sektoreve strategjike si dhe nje sere masash te tjera per krijimin dhe zhvillimin e zonave dhe parqeve industriale dhe permiresimeve ne fushen e legjislacionit, sic eshte ligji i koncesioneve.

Per vitet ne vazhdim eshte parashikuar qe rritja ekonomike te mbeshtetet me politika te qarta per rritjen e fluksit te investimeve te huaja, te cilat brenda nje periudhe afatmesme eshte parashikuar te dyfishohen. Kjo do te arrihet permes permiresimit te klimes se

biznesit, permiresimit te infrastruktures se biznesit, reduktimit te ekonomise informale, pershejtimet te procesit te privatizimit te sektoreve strategjike te vendit, si telekomit, INSIG, zgjerimit dhe zhvillimit te metejshem te sektorit bankar, zhvillimit te tregut te sigurimeve, rritjes se investimeve ne sektoret e naftes dhe gazit, zhvillimit te sherbimeve portuale dhe aeroportuale. Gjithashtu investimet ne sektorin energjetik dhe ne zhvillimin e infrastruktures, mbeten sektoret me proritare ku qeveria ne bashkepunim me donatoret do te kerkoje burime shtese, por edhe nepermjet nxitjes se partneritetit me sektorin privat, si potencial real per gjenerimin e kursimeve ne ekonomi dhe lirimin e financimeve buxhetore, per t'u perdorur ne sektoret prioritare te ekonomise.

Ne kuader te permiresimit dhe krijimit te nje ambienti sa me miqesor per zhvillimin e biznesit dhe te investimeve, qeveria shqiptare ka ndermarre nje reforme te tere rregullatore, ku thelbi i masave te zbatimit te saj konsiston ne reduktimin e barrierave administrative dhe te koston e biznesit. Ky proces eshte pare ngushtesisht lidhur me proceset e permiresimit te efencies se sherbimeve te ofruara nga administrata publike.

Shqiperia eshte duke zbatuar me sukses te gjitha marreveshjet e tregtise se lire me vendet e Europes Jug-lindore, ajo ka nenshkruar MTL unikale me vendet e rajonit/CEFTA, ka perafuar dhe filluar zbatimin e marreveshjes interim per tregti te lire me Bashkimin European, si dhe ka finalizuar marreveshjen e tregtise se lire me Turqine.

Nese gjate kesaj kohe jane arritur suksese ne nenshkrimin e shume marreveshjeve te tregtise se lire, ne fushen e transporteve, infrastruktures, keto veprime akoma nuk kane dhene eficiencen e duhur ne pershejtimin e ritmeve per venien ne eficence te ketij kooperimi tregtar dhe tarifar, duke zhvilluar te njejtin proces liberalizimi edhe ne tregun e brendshem i cili mund te sjelle energji te reja drejt zhvillimeve industriale, kerkimeve dhe zhvillimeve per produkte dhe biznese te reja per eksport, zhvillimin e nje ambienti te pershtatshem per kulturen e sipermarrjes, zhvillimin e rrjeteve (Cluster) te biznesit, kooperimin teknologjik dhe inovacionin. Nese kjo strategji do te beje te mundur kete proces te zhvillimit te institucioneve te tregut, e kombinuar kjo ne fazen e pare me rolin e koordinues te shtetit, pergjate forcimit te filozofise liberale apo koordinuese, e pare kjo ne vizion disa-vjecare, ateher ne do te kemi nje model zhvillimi i cili do te vendose raporte te drejta te funksionimit te nje tregu te lire.

Gjate ketyre viteve ka patur nje tendence te qendrueshme ne ritmet e rritjes se parase ne raport me PBB-ne. Raporti para me PBB-ne (M3/PBB) ka arritur ne rreth 71% me tendence rritjeje te vazhdueshme. Nje raport ose nje thellesi financiare ne te tilla nivele eshte e krahasueshme me vende te zhvilluara, nderkohe qe akoma nje sasi e konsiderueshme parash qarkullon jashte sistemit bankar. Krediti per ekonomine arin ne reth 17.5% te PBB-se duke krijuar "teprice likuiditetesh" ne sistemin bankar. Mungesa e tregut te kapitaleve, paqendrueshmeria e se drejtes se prones, nje sistem financiar i pazhvilluar si dhe norma e larte e kolateraleve dhe interesit ka veshtiresuar afrimin e biznesit tek burimet financiare, duke krijuar shpesh treg informal huadhenieje. Zbutja e paradoksit te krijuar midis nevojave te medha per investime dhe burimeve te medha financiare do te perbeje nje nga prioritetet e politikave ekonomike.

Ekonomia boterore po perjeton ndryshime te shpejta, transformime te gjithanshme, mbi te gjitha ajo po evidenton shnderime te shpejta cilesore dhe shume dimensionale te cilat kane bazen e tyre ne zhvillimin e shpejte te teknologjise dhe te njohurive. Ekzistenca e ndarjeve dhe koncepteve hapsinore po pershtatet gjithnje e me shume me kapercimin e kufijve nacionale perkundrejt kufijve ekonomike te percaktuara nga rajone, zona dhe hapesira tregjesh.

Hapja e shpejte e tregjeve, ç'vendosja drejt ekonomise se orientuar nga sherbimet, ç'vendosjet e popullsise drejt qendrave urbane, ulja e peshes specifike te bujqesise ne ekonomine kombetare, veshtiresite e sektorit te manifaktures si dhe dhe preokupimi per çeshtjet e papunesise jane kthyer tashme ne nje skene te vazhdueshme diskutimesh se si qeveria, ndermarrjet dhe specialistet e politikave te biznesit duhet t'i pergjigjen per te adresuar dhe perballuar konkurrencen gjithnje e me intensive ne kete proces globalizues. Perpjekjet e vazhdueshme per te ndertuar institucionet e tregut, qe duhet pranuar se kane kaluar permes veshtiresive te medha nga pikpanja e mungeses se kultures dhe trashegimise relevante, e cila solli si rrjedhoje edhe zgjerimin e ekonomise informale dhe korrupsionit, jane tashme mesime te vlefshme per t'u pasur parasysh dhe per te ndertuar nje filozofi dhe perqasje koherente me nevojat imediate te zhvillimit te biznesit.

Strategjia ka si qellim krijimin e nje partneriteti te qendrueshem shtet-biznes dhe krijimin e nje klime nxitese per zbatimin e politikave te investimeve dhe eksportit nepermjet industrializimit dhe orientimit te investimeve ne dege me teknologji te larte.

Misioni i kesaj strategjie synon; te siguroje nje rritje ekonomike te qendrueshme, produktivitet dhe konkurueshmeri me te larte, nepermjet zhvillimit dinamik te sipermarrjes, nxitjes se investimeve, shfrytezimit me te mire te burimeve natyrore njerzore dhe atyre financiare, etj.

Me nenshkrimin e marreveshjes se Asocim Stabilizimit, Strategjia Kombetare per zhvillim dhe integrim, pjese te ciles eshte edhe kjo strategji, orientohet gjithnje e me intensivisht ne fushen e nxitjes se eksporteve, te investimeve te huaja dhe zhvillimit te SME-ve si faktore te rendesishem qe pershpjektojne ritmet integruese te ekonomise dhe shoqerise sone ne Bashkimin European.

Procesi i Lisbones qe eshte i nje rendesie te madhe per cdo vend anetar te BE-se, pa dyshim qe sherben si nje udherrefyes i kesaj strategjie, ne perputhje me filozofine dhe modelin European te zhvillimit te biznesit.

Hartimi i kesaj strategjie eshte ne perputhje me politiken europiane per zhvillimin e ndermarrjeve te vogla dhe te mesme, e cila synon rritjen e punesimit dhe konkurrueshmerise.

Krijimi i nje ambjenti terheqes per investime, zhvillime teknologjike, produkte te reja, rritin shanset e punesimit dhe te biznesit, duke ndikuar ne krijimin e nje kulture progresiste drejt integritimit European.

Zhvillimi i nje kulture sipermarrje, nxitja e permiresimit te vazhdueshem te edukimit dhe trainimit, zhvillimi i infrastruktures se cilesise, sigurimi i cilesise se sherbimeve ndaj biznesit, mbeshketja financiare dhe teknike ndaj projekteve inovative per rritjen e konkurrueshmerise, perbejne boshtin themelor te kesaj strategjie.

Per te kuptuar me mire kete proces planifikues ne nje periudhe 2007-2013, te politikave te zhvillimit te biznesit ne kete etape, synohet te vleresohen principe te pergjithshme ne disa elemente dhe drejtime te reja qe do te karakterizojne dinamiken e zhvillimit strategjik, e kombinuar kjo me te gjitha ato eksperienca, praktika dhe rezultate te etapave te meparshme te cilat vleresohen si te sukseshme, natyrisht duke zevendesuar dhe eliminuar aspekte, metoda dhe kendveshtrime te vjeteruara apo edhe te gabuara ne ecurine e procesit te tranzicionit si nje kosto dhe perfitueshmeri e ketij procesi.

Se pari, veprimet dinamike per permiresimin e klimes se biznesit, krijimi i mekanizmave rregullues dhe institucional per thjeshtimin dhe uljen e koston e regjistrimit dhe lincimit te biznesit, masat per uljen e informalitetit dhe sigurimin e konkurrences se ndershme ne treg do te japin nje efekt te rendesishem ne nxitjen e te berit biznes ne Shqiperi.

Se dyti, ne vleresimet tona te meparshme ne proceset planifikuese te ketyre politikave, vlen te theksohet se vemendja kryesore e politikës se zhvillimit e perqendruar ne ato faktore dhe elemente qe mund te jepnin rezultate te shpejta, si privatizimi i shpejte i ekonomise Shqiptare, zhvillimi i sektorit bankar, infrastruktura, ka lene disi ne harrese çeshtje strategjike te politikave te zhvillimit te biznesit si; edukimi dhe kualifikimi i burimeve njerezore te cilat kerkojne nje kohe relativisht me te gjate te rikthimit te investimit, por qe jane drejtime esenciale te zhvillimeve cilesore ne arritjen e treguesve te produktivitetit dhe konkurrueshmerise se biznesit.

Investimi ne edukim dhe kualifikim dhe te mesuarit per sipermarrjen ne kete strategji tashme nuk do te shihen si kosto me shume, se sa si aktivitete strategjike duke bere te mundur qe te ndryshohen standartet qe do te nxitin te mesuarin, inovacionin dhe kreativitetin ne biznes.

Se treti, nese ne etapat e meparshme, shpejtesia e reformave te liberalizimit te tregut nuk dha mundesi per analiza me te detajuara ne veshtirimin perspektiv te sektoreve dhe produkteve me potenciale me avantazhe konkurruese, ose edhe kur studime dhe kerkime te specializuara ne keto lemi u perqendruan ne mundesite aktuale te ekonomise shqiptare per internacionalizim dhe integrim ne tregjet nderkombetare (si agro-biznesi dhe turizmi), ne etapan e tanishme kerkohet te shikohet pertej nje horizonti te mundshem, pa kerkuar specializimin e shpejte ne funksion te lenies se hapësirës per diversifikimin e sektoreve dhe produkteve ekzistuese, te reja dhe te atyre qe mund te zhvillohen ne te ardhmen.

Sfida e kesaj strategjie eshte qe te mundesoje dhe te investoje ne faktore qe do te shndrojne gradualisht strukturen ekonomike dhe kalimin afat-gjate nga ekonomi e perqendruar ne prodhimin dhe eksportin e produkteve me vlere te shtuar te ulet, ne ekonomi me sektore dhe produkte me vlere te shtuar me te larte.

Se katerti, strategjia do te theksoje faktin qe tashme politikat e zhvillimit te SMEve, Eksporteve dhe IHD-ve, nuk jane vetem pergjegjesi e Ministrise se Ekonomise Tregtise dhe Energjetikes, por keto do te jene te bashkerenduara dhe te koordinuara edhe me ministrite dhe institucionet e tjera. Gjithashtu per te bere te mundur rrjedhen objektive te ketij procesi, do te perfshihen ne kete strategji masa konkrete per zhvillimin e sherbimit

te transferimit teknologjik, inovacionit, kerkim&zhvillim, partnershipit me universitetin dhe burimet akademike.

Se pesti, hartimi i kesaj strategjie pervec stafit te METE dhe ALBINVEST, ka angazhuar nje grup konsultativ te perbere nga eksperte te njohur te kesaj fushe nga qarqet akademike, shoqeria civile dhe organizatat e biznesit, duke kaluar nepermjet nje procesi te gjate konsultimi. Pjese perberese e ketij procesi konsultimi, ka qene edhe diskutimi i kesaj strategjie ne Keshillin Konsultativ te Biznesit.

Se gjashti, ne kete strategji ndryshe nga planifikimet e meparshme eshte punuar per te perputhur me mire raportet e koston financiare dhe burimeve per te financuar keto politika. Meqenese burimet e brendshme jane te kufizuara dhe burimet e donatoreve kane shanset e tyre relative ne varesi te politikave te caktuara te donatorit, eshte pare me kujdes prioritizimi i masave dhe veprimeve konkrete per te bere te mundur qe te realizohet nje rruge kritike e levizjes se projekteve dhe aksioneve pergjate periudhes. Keshtu krijohet mundesia qe te punohet ne zhvillimin dhe realizimin e projekteve me prioritare dhe te nderlidhur me njeri-tjetrin, nderkohe qe mund te punohet paralelisht ne ngritjen e fondeve per projekte te tjera te parashikuara ne kete strategji.

Zhvillimi dhe zbatimi i kesaj strategjie, do te jete gjithashtu nje mundesi per te bashkevepruar me mire edhe me strategjite e tjera sektoriale, per te arritur nje eficience dhe efikasitet ne te gjitha nivelet e vendimarrjes dhe te zbatimit te saj.

I. KLIMA E BIZNESIT

1.1 Pamje e Pergjithshme

Gjate vitit 2005 kontributi i sektorit privat vleresohet ne rreth 80% te PBB, dhe ne punesim ne rreth 67% te numrit te pergjithshem te te punesuarve. 99% e ndermarrjeve aktive jane me kapital shqiptar dhe me pak se 1% jane me kapital te perbashket apo teresisht te huaj, ne te cilat jane te punesuar rreth 13% e te gjithë te punesuarve. Numri i ndermarrjeve me kapital shteteror eshte vetem 0,5% dhe ne to jane te punesuar rreth 20% e te gjithë te punesuarve. Sipas te dhenave te INSTAT numri i subjekteve private aktive deri ne fund te vitit 2006 arriti ne 77,814, qe perben nje rritje prej rreth 20% ne krahasim me vitin 2005.

Megjithe progresin e bere duhet thene se klima e biznesit ne Shqiperi reflekton ende probleme te cilat lidhen me ambientin rregullator, shkallen e informalitetit, korrupsionin, etj.

Shqiperia gjate viteve te tranzicionit ka ndertuar nje kornize te gjere ligjesh dhe rregullimesh per te bere te mundur funksionimin e biznesit ne nje vend qe zhvillohet vazhdimisht drejt nje ekonomie te hapur dhe konkruese. Perpara se te permendim disa probleme dhe ceshtje te cilat kane rrjedhur nga praktika e ecurise se zbatimit dhe impaktit te ketyre ligjeve, le te permendim shkurt drejtimet e zhvillimit legjislativ gjate kesaj periudhe.

Ne Shqiperi jane te rregulluara me ligj sfera e regjistrimit tregtar, ajo per shoqerite tregtare, lincensimi, privatizimi, konkurenca, ndihma shtetore, financimet dhe sigurimet, pronesia intelektuale, pasurite e palujtshme, falimentimi, kuadri tatimor, marrredheniet e tregut te punes, procedurat administrative e nje sere rregullimesh te tjera qe jane ne proces permissimi dhe evoluimi.

Ne eksperiencen e deritanishme, mbi bazen e nje sere rezultatesh dhe praktikash te funksionimit, qeveria Shqiptare ka bere te mundur te rishikojë dhe te permisojë disa nga aspektet e ketij kuadri, sidomos ajo do te rishikojë ato ceshtje qe lidhen me zbatimin e marreveshjes se MSA.

Gjithashtu qeveria Shqiptare ne kuader te planit per lufte ndaj informalitetit dhe korrupsionit eshte ne procesin e nje permissimi dinamik te kesaj kornize, vecanerisht ne funksion te lehtesimit te barrierave administrative, regjistrimit te biznesit, ambjentit te taksave, qe ne fund te fundit do te rrisin shkallen e besueshmerise se investitoreve te huaj dhe vendas, per transparencen ligjore dhe konkurrencen e ndershme ne treg.

Gjate vitit 2006, qeveria ka ndermarre nje reforme teresore rregullatore e cila perben nje program dinamik dhe gjithepershires per te krijuar nje ambjent rregullator terheqes per investime te reja, vendase dhe te huaja. Kjo reforme udhhehiqet nga arritja e standarteve te Bashkimit Europian, si nje imperativ i te gjitha institucioneve shqiptare ne sfidat e integritimit ekonomik.

1.1.1 Veshtrim mbi zhvillimin e sektorit te biznesit

1.1.1.a Liria ekonomike.

Ekonomia shqiptare vleresohet se eshte teresisht e hapur, tregtia eshte teresisht e liberalizuar, nderkohe qe sektori bankar eshte teresisht ne duart e sektorit privat. Shqiperia u be anetare e Organizates Boterore te Tregtise ne vitin 2000. Regjimi tregtar i vendit vleresohet te jete mjaft liberal, me nje nivel te moderuar tarifash doganore, nje sistem te lehte licencash dhe pothuajse mungese te plote te barrierave jotarifore.

-Integrimi ekonomik i vendit.

Objektiv i rendesishem i kesaj strategjie ne terma afat-mesem dhe afat-gjate eshte: **i)** liberalizimi i metejshem te tregtise, **ii)** monitorimi i koordinimit nder-institucional per sigurimin e perputhshmerise te legjislacionit ekonomik dhe tregtar me standartet e OBT-se dhe BE-se, **iii)** Implementimi i CEFTA-s dhe i marreveshjes Interim me BE-ne.

-Zbatimi ne menyre korrekte dhe ne konformitet te plote me standartet e Bashkimit European politikat per levizje te lire te mallrave, duke shtuar ne maksimum mundesite e eksportuesve shqiptare per akses ne tregjet e rajonit dhe atij europian.

-Privatizimi i sektoreve strategjike eshte faza me e rendesishme e procesit te privatizimit, qe garanton konsolidimin e tregut te ri te kapitaleve dhe krijon kushte per nxitjen e investimeve te huaja ne sektoret e rendesishem te ekonomise se vendit. Nepermjet privatizimit te sektoreve strategjike, realizohet transferimi i te drejtave shteterore tek privatet ne sektoret e energjise, te telekomunikacioneve, te minierave, naftes dhe gazit, infrastruktures se transportit (portet, aeroportet, hekurudha, etj.) dhe te krijohen kushtet ligjore dhe rregulluese, per te garantuar liberalizimin e tregjeve per investitoret private dhe ne te njejten kohe per te zhvilluar nje konkurrence reale ndermjet shtetit dhe operatoreve private.

-Garantimi dhe permiresimi i funksionimit te nje dialogu efektiv Qeveri-biznes. Zhvillimi i vendit dhe nderveprimi i shume aktoreve ka percaktuar si element kyç per sukses garantimin e nje partneriteti te suksesshem Qeveri-Biznes. Kjo domosdoshmeri vjen jo vetem nga nevojat e Qeverise per te patur partner te saj biznesin por edhe nga autoriteti ne rritje i influences dhe zerit te komunitetit te biznesit, pjekuria me te cilen ai trajton veshtiresite e kohes duke perballuar sfidat ne rritje te nje ekonomie ne zhvillim dhe konsolidim te vazhdueshem. Krijimi i nevojshem i kuadrit ligjor qe siguron institucionalizimin e ketij dialogu do te kontribuojte ne permiresimin e klimes se biznesit.

Sipas indeksit per lirine ekonomike¹ Shqiperia renditet ne vendin e 52 dhe vleresohet ne vendet me me shume liri ekonomike (2-2,99). Indeksi i lirise ekonomike per Shqiperine ka ardhur duke u permiresuar nga viti ne vit, e konkretisht nga 3,23 ne vitin 2003 ne 2,75 ne vitin 2006 (sa me i ulet indeksi aq me liri ekonomike ka vendi).

1.1.1.b Konkurruesheria e ekonomise Shqiptare

---

¹ Indeksi i lirise ekonomike publikuar nga The Wall Street Journal, 2006

Konkurrueshmeria e ekonomise shqiptare vleresohet sipas indeksit te rritjes se konkurrueshmerise per vitet 2006-2007². Indeksi i konkurrueshmerise se ekonomise vleresohet me 3.46 nga 6 qe eshte vleresimi maksimal me nje rritje nga nje vit i meparshem ku vleresohej 3.07. Shqiperia ze vendin e 98 ne bote (nga 100 qe zinte nje vit me pare) dhe renditet e fundit ne rajon ne lidhje me konkurrueshmerine e ekonomise

1.1.1.c   Korrupsioni

Sipas indeksit te perceptimit te korrupsionit³, Shqiperia konsiderohet si nje vend me korrupsion te larte dhe per vitin 2006 renditet e 111 nga 163 vende te indeksuara, ku indeksi i perceptimit te korrupsionit eshte 2,6 me nje permiresim kundrejt vitit 2005 ku renditej e 126, me indeks te perceptimit te korrupsionit 2,4.

1.1.1.d   Konkurrenca

Garantimi i barazise ne treg dhe lufta kunder monopoleve. Zhvillimi ekonomik dhe konsolidimi i biznesit kerkojne garantimin e barazise se hyrjes ne treg nepermjet eliminimit te monopoleve.

Sipas raportit te OECD⁴, ne Shqiperi eshte hartuar kuadri legjislativ dhe jane krijuar institucionet e pavaruara te konkurrences, e konkretisht Autoriteti i Konkurrences. Gjithashtu eshte krijuar dhe ka filluar funksionimin Drejtoria e Ndihmes Shtetere prane METEs.

Edhe pse vihet re nje permiresim i lehte i konkurrences se lire ne treg, mbetet mjaft per te bere si ne drejtim te forcimit institucional, ku eshte i rendesishem funksionimi eficient i Autoritetit te Konkurrences, ashtu dhe fuqizimi i strukturave te mbikqyrjes se tregut e sidomos te inspektoriateve te kontrollit te tregut e konkretisht te Inspektoriatit Qendror Teknik, Drejtorive te Standartizimit, Akreditimit, Metrologjise & Kalibrimit, etj. Gjithashtu per fuqizimin e rolit te drejtorise se ndihmes shtetere kerkohet te regjistrohesh skemat e dhenies se ndihmes shtetere e te kontrollohen qe te jene ne perputhje me rekomandimet e BE-se.

1.1.1.e   Financimi i biznesit

Ne Shqiperi operojne tashme 17 banka komerciale dhe nje sere institucionesh mikrokredie, te cilat kane krijuar dhe zhvilluar dege pothuaj ne te gjithe territorin e Shqiperise. Krahas bankave me kapital te huaj, bankat me kapital Shqiptar gjithashtu po tregojne nje rritje te aktivitetit te tyre ne kreditimin e biznesit.

Ambienti i qendrueshem makroekonomik dhe financiar ka krijuar kushte te pershtatshme per zgjerimin e kreditimit. Kreditimi i ekonomise ka shenuar nje rritje te dukshme gjate vitit 2005 dhe 2006. Sipas te dhenave te Bankes se Shqiperise⁵,

- Portofoli i kredise se sistemit bankar u rrit me 52 % ne krahasim me vitin 2005.

² Raport i Konkurrueshmerise globale 2006-2007 te Forumit Ekonomik Boteror

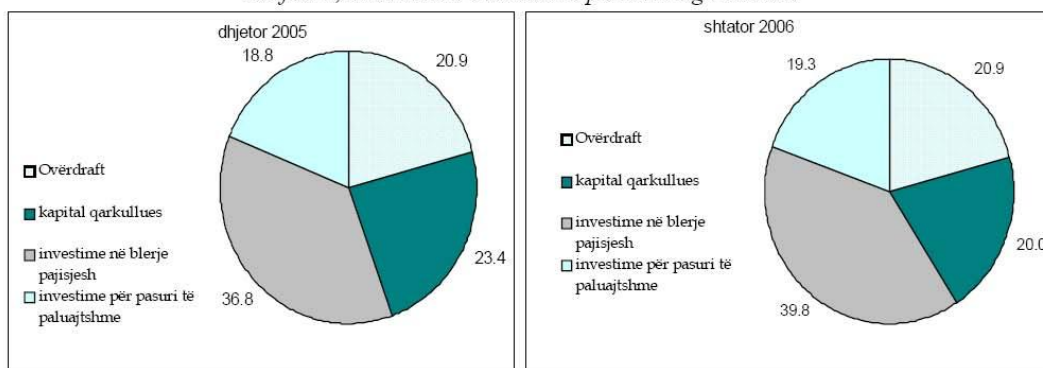
³ Raport i Internacional Transparence Barometri I Korrupsionit Global, 2006

⁴ Raporti Progresi ne Reformat Politike , Indeksi I Reformes se Investimeve 2006, OECD

⁵ B. Shqiperise, Buletin Ekonomik, nentor 2006

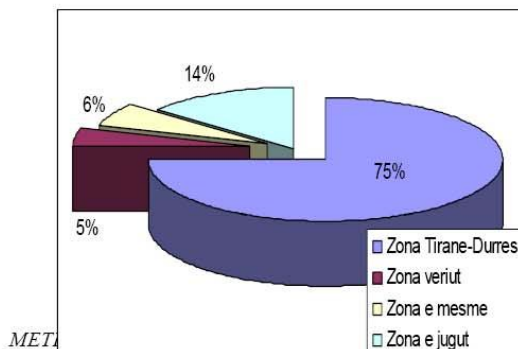
- Kredia per sektorin privat deri ne fund te vitit 2006 arriti ne rreth 184.9 miliarde leke ose 20.6 % te PBB-se.
- Portofoli i kredise perben 29.8 % te aktiveve te sistemit bankar.
- Portofoli i kredise predominohet me 66,6 % te tij nga kredi per biznese, e cila arriti ne nivelin e 179.5 miliarde leke ne muajin nentor 2006. dhe Kredia per individet 33,4%
- Bankat akordojne per biznesin e vogel e te mesem 61 % te kredise dhene bizneseve.
- Krahasuar me fundin e vitit 2005, kredia per biznesin e vogel dhe te mesem eshte rritur 17.6 miliarde leke ose 40 % te rritjes vjetore te kredise ne total.
- Aktivitet e institucioneve finaciare te mikrokredise zene rreth 2,1% te totalit te aktiveve te institucioneve financiare.
- Portofoli i kredise institucioneve te mikrokredise ze vetem 6 % te totalit te kredise dhene ekonomise.
- Rreth 40% e kredise se marre nga bizneset eshte perdorur per blerje pajisje e makinerish.
-

Grafiku 3, 4. Struktura e kredise se perdorur nga bizneset

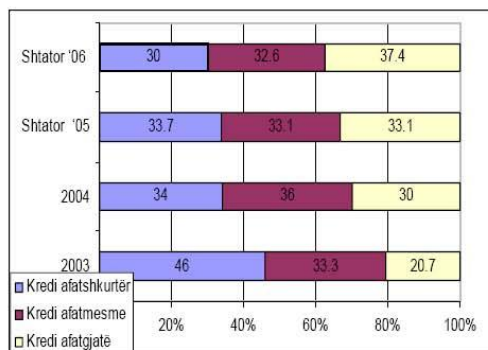

- Kredia e akorduar ne rrethin e Tiranes dhe te Duresit perben 75% te totalit te kredise (deri ne qershor 2006). Ndersa pjesa tjeter e portofolit te kredise eshte shperndare si me poshte; 5 % eshte akorduar per rrethet ne veri te vendit; 6 % per rrethet ne Shqiperine e mesme; dhe 15 per qind per rrethet ne jug.
- Kredia afatgjate perben 37,9 % te kredise se dhene deri ne nentor 2006, duke pesuar nje rritje nga viti ne vit. Kredia afatgjate ne vitin 2003 zinte vetem 20,7%.
- Kredia afatshkurter ne nentor te 2006 perbente 28,8 % te kredise se dhene per biznesin e cila ka ardhur duke u reduktuar ne krahasim me strukturen e kredise se dhene ne vitin 2003 ku zinte 46% te kredise se dhene.

Grafiku 5. Shperndarja gjeografike e kredise

Grafiku 6. Struktura e kredise

1.1.1.f   *Informaliteti ne ekonomi*

Shkalla e informalitetit eshte nje nder treguesit kryesor per vleresimin e zhvillimit ekonomik te nje vendi. Vleresimi dhe monitorimi i ketij treguesi lidhet gjithashtu me performancen e institucioneve baze te shtetit, nivelin e zbatimit te legjislacionit, shkallen e korrupsionit, etj.

Sigurisht humbja qe shteti peson nga ekonomia informale ne pergjithesi dhe nga puna e zeze ne vecanti eshte shume e madhe dhe kjo e pare ne disa nivele. Mosvjelja e kontributeve dhe taksave, çon automatikisht ne nje varferim te buxhetit te shtetit dhe mungese investimesh ne sherbimet publike. Nje fature pergjegjesie sociale shoqeron dhe kerconon performancen e cdo qeverie, dhe kjo eshte vecanerisht e dukshme ne nivelin e pensioneve dhe te rrogave, te sherbimeve publike.

Studimi i OECD i realizuar ne vitin 2004 per Shqiperine, konsiderohet si nje nder analizat me te plota te bera per kete tregues. Ne kete kendveshtrim, edhe grupi i task forces i ngritur per kete qellim eshte fokusuar ne pasojat qe shkakton sektori informal mbi biznesin dhe zhvillimin e sipermarrjes, duke i paraprire me zbatimin e nje programi afatmesem, qe pa dyshim eshte duke dhene rezultate pozitive.

Pjesa e ekonomise se pavrojtuar kundrejt GDP eshte ende e konsiderueshme. Sipas INSTAT, me vleresimet e fundit te bera rezulton se ekonomia e pavrojtuar eshte **28-30% te GDP.**

Por ne fakt thelbi i masave per reduktimin e ekonomise informale, i atij lloj informaliteti qe me te drejte studimi i OECD e vlereson si "kercenues" per efekt te konkurrences ne treg, qendron tek thellimi i zbatimit te politikave fiskale dhe te sigurimeve shoqerore.

Politikat duhet te synojne drejt reduktimit te barres fiskale, qe eshte rruga me e drejte qe te çon drejt formalizimit te ekonomise.

Objektivi per rritjen e te ardhurave buxhetore ndaj GDP gjithnje e me shume duhet te mbeshetet ne efektivitetin e punes se organeve tatimore.

Ekonomia e 'cash-it' perben nje nder elementet e ndjeshem te sektorit informal, e cila sic dihet nuk kanalizohet nepermjet sistemit bankar. Vetem 1/3 e transaksioneve monetare kalojne nepermjet sistemin bankar. Nje fenomen i tille ndikon edhe ne efikasitetin e politikës monetare. E pare ne kete aspekt, statistikat tregojne se shqiptaret akoma mbajne nje perqindje te konsiderueshme te te ardhurave ne " cash", te cilat jane me te larta nese i krahasojme me vendet e rajonit.

Moskanalizimi i parave ne sistemin bankar ka nje impakt negativ ne rritjen ekonomike, ne vecanti ne nxitjen e investimeve ne sektoret e prodhimit. Cash-i ndikon gjithashtu ne frenimin e sektorit privat, duke reflektuar ne mosfunksionimin efikas te sistemit te kreditimit, qe perben berthamen e rritjes se akumulimit te kapitalit dhe zgjerimit te biznesit. Roli i institucioneve bankare dhe financiare duhet te jete me i madh dhe teper aktiv, ne drejtim te alokimit te te ardhurave atje ku perdorimi i tyre do te kishte me shume fitime.

Ndertimi i nje sistemi eficient pagesash duhet te zgjerohet akoma me shume, per te krijuar kushte lehtesuese, per te ofruar sa me shume produkte per tregun, te cilat ndihmojne per te afruar biznesin prane bankave.

Reduktimi i ekonomise informale eshte pjese perberese e programit te kesaj strategjie Grupi nderministror per ekonomine informale ka rishikuar planin e veprimeve "Per reduktimin e ekonomise informale" te miratuara me VKM Nr.246, dt. 21.04.2005. Eshte pergatitur plani i ri afatmesem i veprimeve per reduktimin e ekonomise informale ku masat e parashikuara synojne ne shmangien e evazionit fiskal ne fushen e taksave dhe te sigurimeve shoqerore si dhe reduktimin e CASH-it ne ekonomi. Plani i azhornuar eshte miratuar nga qeveria me VKM-ne Nr. 430, date 28.06.2006, "Per miratimin e planit te rishikuar te veprimit per reduktimin e ekonomise informale per periudhen 2006 – 2009", se bashku me Urdherin e Kryeministrit Nr. 145, date 27.06.2006, "Per riorganizimin e Grupit Qendror te rishikimit dhe zbatimit te planit te veprimit per reduktimin e ekonomise informale". Nje rendesi te vecante ne kuadrin e zbatimit te strategjise, merr procesi i monitorimit te ketij programi qe do te ndiqet ne vitet ne vazhdim dhe ne vecanti per te vleresuar impaktin e masave ne drejtim te reduktimit te ekonomise informale.

1.1.1.g Politika ne fushen e taksave

Marredheniet e administrates tatimore me komunitetin e biznesit kane qene vazhdimisht ne fokus te vete kesaj administrate por edhe i kerkesave te vazhdueshme nga biznesi. Nje nder shqetesimet kryesore qe ka rritur rendesine e kesaj marredhenie eshte sjellja e administrates tatimore dhe marredhenia e krijuar me biznesin. Duhet nenvizuar se ka progres te konsiderueshem ne kete drejtim nepermjet konsolidimit te dialogut te administrates tatimore me biznesin si dhe perfshirjen e tij ne struktura te perbashketa, si psh. Komisioni i Ankimit te Tatimeve. Nje tregues shume sinjifikativ ne permiresimin e dialogut eshte tradita e krijuar tashme per punen me Paketën Fiskale. Biznesi eshte aktor shume i rendesishem ne kete proces. Ai nuk eshte me vetem pjese e diskutimit final te paketes fiskale, por eshte pjese integrale e ketij procesi ne çdo hap te pergatitjes se projektit te saj.

Nga ana tjeter eshte e rendesishme qe te krijohet besimi reciprok midis administres dhe biznesit per te kontribuar ne rritjen e efektivitetit per te dy keta aktore kaq te rendesishem. Perpjekjet dhe kontributi per kete problem duhet te jene te dyanshme per te garantuar arritjen e objektivit.

Gjate periudhes 2005- 2006 jane marre nje sere politikash liberale ne fushen e taksave per lehtesimin e barres fiskale per bizneset e konkretisht:

- Reduktimi i tatim fitimit per kompanite nga 23% ne 20%
- Reduktimi i tatimit te thjeshtuar mbi fitimin per biznesin e vogel nga 3% ne 1,5%, (nepermjet bashkimit ne nje te dy taksave qe rendonin mbi biznesin e vogel) mbledhja e te cilit i transferohet teresisht administrates se pushtetit vendor.
- Perjashtimi nga tatimi mbi vleren e shtuar i furnizimit te gazetave, revistave dhe librave te cdo lloji si dhe furnizimi i sherbimit te reklamave nga media e shikuar dhe elektronike.

- Ulja e barres fiskale per tatimet per sigurimet shoqerore per punedhensit me 9 pike perqindjeje (nga 29%, ne 20%).
- Ulja e çmimit te energjise elektrike per bizneset me rreth 30%.
- Perjashtimi nga tatim fitimi i fondacioneve dhe institucioneve financiare jo bankare, te krijuara ose transferuara me VKM, per te mbeshtetur me kredi politikat zhvilluese te qeverise.
- Perjashtimi nga tatimi i pjeses se dividendit qe destinohet per investime.
- Shfuqizimi i detyrimit te ri-regjistrimit te pervitshem te bizneseve.
- Qartesimi dhe transparenca e dispozitave per apelimin.
- Perjashtimi nga tatimi mbi vleren e shtuar te furnizimit nga nenkontraktuesit te sherbimeve te mallrave jo shqiptare te destinuara per riekspor.
- Qartesimi i dispozitave qe lidhen me rimbursimin e TVSH; ulja e afateve per kerkimin e rimbursimit; lehtesimi i procedurave te rimbursimit per shoqerite qe eksportojne; vendosja e detyrimit te pageses se interesave nga administrata tatimore ne rast vonese pertej afatit te caktuar me ligj per kthimin e shumes se rimbursimit.

Megjithese kohet e fundit jane adoptuar reforma fiskale dhe ekziston korniza ligjore moderne e taksimit, nga Ministria e Financave vazhdon puna vecanerisht ne drejtim te permiresimit te udhezimeve fiskale ne zbatim te kuadrit ligjor.

1.1.1.h Lehtesite e te berit biznes ne Shqiperi

Sipas raportit te Bankes Boterore⁶, per lehtesine e te berit biznes ne Shqiperi per vitin 2006, Shqiperia renditet e 120 nga 175 vende te vleresuara, me nje zbritje prej 3 shkallesh ne krahasim me vitin 2005. Renditja per disa lloj fushash te vleresuara paraqitet si me poshte:

	Lehtesi per te bere biznes	Mbrojtja investitoreve	Pagimi I taksave	Tregtia nderkufitare	Fuqia e kontrates	Mbyllja e biznesit
Shqiperia	120	121	161	113	76	48

1.1.1.i Procedurat e hyrjes ne biznes

Koha per te regjistruar nje biznes ne Shqiperi vleresohet ne 39 dite dhe nevojiten 11 hapa sipas Raportit te Bankes Boterore "Te besh Biznes 2007".

- Ne kuadrin e Reformes rregullatore, gjate vitit 2006, eshte shkurtuar afati ligjor per regjistrimin e biznesit ne gjykate nga 30 dite ne 8 dite, (ligji nr.9536, date 15.5.2006 per disa ndryshime ne ligjin nr.7667, date 28.1.1993 "Per regjistrin tregtar dhe formalitetet qe duhen respektuar nga shoqerite tregtare"), gjithashtu dhe puna e filluar per informatizimin e Regjistrit Tregtar ne gjykate, krijimi i database me te

⁶Banka Boterore, "Doing Business 2007"

gjitha shoqerite qe operojne ne Shqiperi, permiresimi i procedurave te regjistrimit; do te sjellin nje ulje te ndjeshme te kohes se regjistrimit te biznesit ne vend.

Ne afat-gjate-gjate synohet permiresimi i cilesise se sherbimit dhe efijences gjate ofrimit te ketij sherbimi si dhe reduktimi i korrupsionit gjate regjistrimit te biznesit. Kjo do te arrihet nepermjet krijimit te nje modeli teresisht te ri i cili do te realizoje regjistrimin e biznesit ne nje here te vetme.

Ne nje periudhe tri vjeçare do te behet funksionale Qendra Kombetare e Regjistrimit e cila do te sherbeje si one-stop-shop per regjistrimin e biznesit, ne zbatim te projektit te Llogarise se Sfides se Mijevjeçarit. Keto masa do te çojne ne reduktimin e diteve te regjistrimit nga 8 dite ne 1 dite, reduktimin e % se biznesit qe paguan ryshfet gjate regjistrimit dhe ofrimin e sherbimit on-line.

Per licensimin, ne perputhje me Reformen Rregullatore, puna po kryhet ne dy faza: (1) ne rishikimin teresor te sistemit te licensimit per reduktimin e pengesave administrative ekzistuese, (ii) ne rishikimin e detajuar te kuadrit ligjor per çdo sektor duke per caktuar statusin aktual ne lidhje me perputhshmerine e tij me "Acquis communautaire" si dhe percaktimin e masave per harmonisimin e tyre.

Gjate vitit 2006 eshte amenduar kuadri ligjor per licencat ne sektorin e minierave, hidrokarbur dhe pune publike. Ne te njejeten kohe kane perfunduar analiza ne sektorin e transportit dhe po punohet ne sektorin e shendetetesisë dhe po punohet per pergatitjen e raporteve perkatese. Deri ne fund te vitit 2006 parashikohet te perfundoje rishikimi sipas objektivit te fazes se pare.

Ne afat-gjate licensimi synon thjeshtesimin dhe harmonizimin e procedurave te licensimit ne te gjithë sektoret duke perdorur ne menyre te harmonizuar parimet e qeverisjes se mire dhe te eksperiencave te tilla si Guillotina, thjeshtesimi administrativ, parimi i autodeklarimit dhe autoçertifikimit, etj. Qeveria Shqiptare do te synoje dhenien e sherbimit per biznesin sipas eksperiencave te One-Stop-Shop.

II. NXITJA DHE ZHVILLIMI I SME-ve

2.1 Sfidat dhe objektivat e zhvillimit te SME-ve

Zhvillimi i SME-ve dhe kontributi i tyre ne stabilitetin ekonomik afatgjate, varet nga madhesia dhe struktura e tyre, qe nen kushtet e tregjeve te zhvilluara mire, u lejon atyre te kene flexibilitetin dhe aftesite qe te pershtaten ne kushtet e nje konkurrence te ashpër. Ekonomite moderne operojne si nje rrjet kompleks firmash ne te cilen pozicioni konkurues i nje firme varet pjeserisht ne efikasitetin e furnizuesve te tyre. Prandaj, konkurrenca e SME-ve ndikon ne pozicionin konkurues te ekonomise ne pergjithesi.

Meqenese kostot e larta te transaksionit jane nje nga barrierat me te rendesishme te zhvillimit te tyre, reduktimi i tyre do te nxiste zgjerimin e SME-ve dhe ne vecanti do te inkurajonte mikrondermarrjet te zgjeroheshin.

Ne kete kontekst, zhvillimi dhe performanca e tyre, ne kuadrin e hapjes se tregjeve perben nje sfide reale.

Prioritetet strategjike per zhvillimin e ketij sektori jane:

- Harmonizimi me strategjite sektoriale qe kane nje impakt ne sektorin e SME-ve
- Sigurimi i transparences se vendimeve, veprimeve dhe masave te ndermarra qe ndikojne ne mjedisin e biznesit
- Sigurimi i konkurrences se ndershme dhe mbeshtetja e e integritimit te SME-ve ne tregun nderkombetar.
- Zhvillimi i teknologjise se informacionit dhe kultures se sipermarrrjes

2.2 Pamje e pergjithshme: situata dhe problematika e sektorit SME

Statusi aktual i Zhvillimit te Sektorit te SME-ve

Zhvillimi i sektorit SME, konsiderohet si mjeti me efikas per ekonomite ne tranzicion qe gjeneron rritje ekonomike te qendrueshme, punesim dhe zbutje te varferise. Gjate tre viteve te fundit Shqiperia ka perjetuar nje rritje ekonomike prej 6%, nje rritje kjo e vleresuar si nder me te mirat ne rajon. Pa dyshim qe sektori i SME-ve ka nje kontribut te patjetersueshem ne kete proces. Kontributi i sektorit SME vleresohet se siguron rreth 64% ne PBB si dhe punesimin e rreth 66% e te punesuarve ne sektorin privat.

Sektori i SME-ve ka njohur nje zhvillim kostant pergjate te gjithe viteve te tranzicionit. Referuar te dhenave te INSTAT, numri i subjekteve private aktive deri ne fund te vitit 2006 arriti ne 77,814, shifer kjo qe perben nje rritje prej rreth 20% ne krahasim me vitin 2005⁷.

Referuar strukturese se ndermarrjeve, ndermarrjet e vogla e te mesme SME-te me 1-80 punonjes perbejne mbi 99 % te ndermarrjeve aktive ne Shqiperi. Numri i ndermarrjeve me mbi 80 te punesuar eshte 348 kompani, ndersa numri i kompanive me mbi 250 te

---

⁷ INSTAT, Repertori i ndermarrjeve, Buletini Statistikor 2007

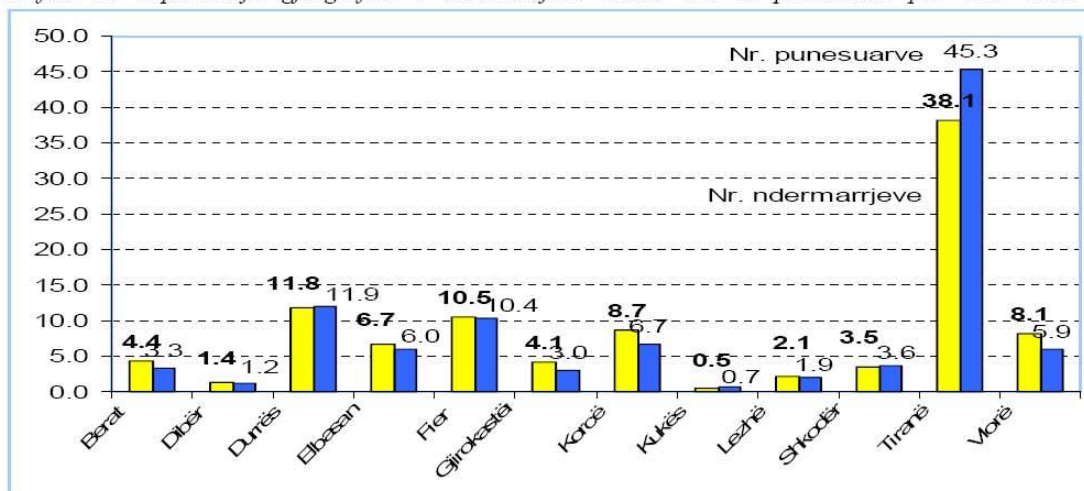

punesuar eshte vetem 89. Te dhenat e mesiperme perbejne edhe boshtin e politikave ne fushen e zhvillimit te biznesit per vitet e ardhshme.

Gjate viteve 2005 dhe 2006 eshte konstatuar nje rritje e shpejte e ndermarrjeve te reja te krijuara rishtazi e perkatesisht me 9,993 dhe 14,372 subjekte te reja. Koeficienti i lindshmerise per vitin 2006 eshte 18% me nje rritje ndaj atij te vitit 2005 qe ishte 15%.

Per sa i takon shperndarjes gjeografike te bizneseve ne Shqiperi, rreth 51% e ndermarrjeve aktive jane perqendruar ne zonen Tirane – Durres, ku jane punesuar 57% e te punesuarve te sek privat. Rreth **72,5%** e ndermarrjeve me kapital te huaj jane te perqendruar ne prefekturat e Tiranës e te Durrës, rreth 7% ne Korce, rreth 4,4% ne Shkoder dhe 4% ne Vlore.

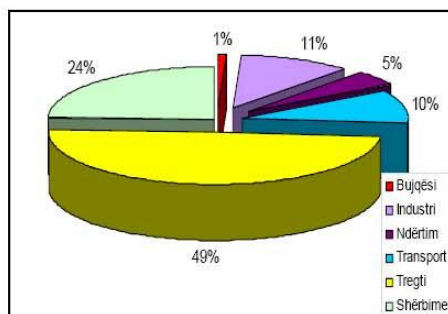
Grafiku 1: Shperndarja gjeografike e ndermarrjeve aktive dhe te punesuarve per vitin 2005

Niveli me i ulet i perfaqesimit te ndermarrjeve paraqitet ne prefekturat Kukes (0,5%), Diber (1,4%), Lezhe (2,1%)

Shperndarja e bizneseve sipas sektoreve te ekonomise, pra sektoret ekonomik ne te cilet biznesi privat eshte me aktiv, jane tregtia (me 49%), sherbimet (me 26%), industria (me 10%) dhe transporti (me 9%). (Aneks II, 1)

Grafiku 2 : Shperndarja e nder. aktive sipas aktiv. ek, 2006

Ne sektoret e tregtise dhe sherbimeve ku operojne **75%** e bizneseve jane te punesuar **45,2%** e te punesuarve te sek privat.

Shifra e afarizmit⁸ e siguruar nga sektori i tregtise dhe sherbimeve perben rreth 63,8 % te shifres totale te afarizmit, ndersa shifra e afarizmit e siguruar nga sektori i prodhimit dhe ndertimit perben 36,2 % te shifres totale te afarizmit.

⁸ INSTAT, ASN 2006

2.3 Problematika dhe veçorite e zhvillimit të SME-ve

2.3.1 Zbatimi i politikave të Kartes Europiane të Ndermarrjeve të Vogla

Sipas raportit të BE-se, tetor 2006, Shqipëria ka arritur një progres të lehtë në fushën e politikave për implementimin e Kartes Europiane të ndermarrjeve të vogla. Sipas raportit të vevleresimit të politikave në fushën e SME-ve sipas indeksit të vleresimit të OECD, në 10 dimensione, rezultojnë se indeksi i politikave për SME-te në Shqipëri është 2 nga 5 që është indeksi maksimal. Ky vlerësim përkon me nivelet më të ulëta në rajonin e Ballkanit Perëndimor. Më mirë paraqiten në dimensionet për edukimin për sipërmarrjen dhe trajnimet për sipërmarrjen. Gjithashtu më mirë paraqiten në dimensionin për nxitjen e inovacionit dhe përdorimit të teknologjive të reja.

2.3.2 Skemat e financimit

Megjithatë nivelet e financimit të SME-ve kanë ardhur në rritje, gjithsesi konsiderohet i pamjaftueshëm për të nxitur një zhvillim të shpejtë të sektorit. Për të përmirësuar klimën e financimit të SME-ve gjatë viteve të fundit janë ndërmarrë disa masa që lidhen kryesisht me futjen e skemave të garantimit të kredive për SME-te.

Fondet e garancise në Shqipëri janë aplikuar nepermjet disa projektetve të vecanta për mbështetjen e SME-ve e kryesisht nga USAID dhe vitet e fundit edhe nga UNOPS. Por këto fonde garancie kanë qenë kufizuar vetëm në mbështetjen me financime të fushave dhe kategorive të caktuara të SME, duke lënë jashtë pjesën më të madhe të sektorit SME. Gjithashtu SME-te dhe sidomos SME-te e reja kanë një vështirësi për të marrë kredi nga sektori bankar dhe kostoja e kredise është relativisht e lartë. Kushtet që kërkojnë bankat janë jo të favorshme për bizneset, e konkretisht kolaterali i kërkuar është në nivelet nga 120 % deri në 150 % dhe interesat e kredise janë të larta edhe për rastet kur kërkohet kredi për investime në makineri e pajisje, për një periudhë afatmesme.

2.3.3 Interneti dhe Tregtia elektronike

Gjatë viteve të fundit janë shtuar përdoruesit e internetit në Shqipëri sidomos nga brezi i ri, por ende nuk mund të flitet për një përdorim masiv të internetit nga prodhuesit e vegjël dhe të mesëm. Infrastruktura në përgjithësi vlerësohet si shumë e varfër, përdorimi është kufizuar kryesisht në Tiranë dhe shumë më pak në disa nga rrethet kryesore të vendit, ndërkohë që është pothuajë inegzistente në rrethet e tjera të vendit.

Sipas World Economic Indicators⁹, për Shqipërinë vlerësohet se, përdorues interneti janë 24 për 1000 veta (v.2004), kurse vetëm 12 kompjutera personale për 1000 veta (v.2004), çmimi i internetit për muaj është 28,6 USD.

Mungon baza ligjore për tregtinë elektronike dhe firmën elektronike gjë që ka sjellë që edhe përdorimi i tregtisë elektronike të jetë pothuajë inegzistent.

2.3.4 Teknologjia dhe novacioni.

---

⁹ World Economic Indicators 2006

Ne vitet e kaluara jane aplikuar skema per instalimin dhe zhvillimin e inkubatoreve te biznesit, por skemat nuk kane pasur vazhdimesi. Ne Shqiperi ekziston vetem nje inkubator biznesi ne Tirane dhe nuk eshte krijuar akoma asnje park industrial apo teknologjik. Per te rritur konkurrueshmerine e SME-ve shqiptare duhet te ndermerren nje sere masash per nje periudhe disa vjecare, duke filluar qe nga pergatitja e kuadrit ligjor, ngritja e institucioneve, hartimi i programi veprimesh dhe aktivitetet per zbatim.

2.3.5 Siper marrja kreative

Periudha e tranzicionit ka treguar se riallokimi i burimeve ne ekonomi eshte orientuar drejt sektoreve me produktive, drejt atyre te sherbimeve e brenda tij, te tregtise, hoteleve & restoranteve. *Ndersa nga biznesi kreativ kontributi eshte shume i vogel dhe nuk eshte i evidentuar.*

Industria kreative, bazohet ne talentin dhe mjeshterine individuale, e afte per te prodhuar dhe punesuar njerez dhe eshte pjese perberese e pronesise intelektuale.

Kjo lloj industrie ne Shqiperi, kryesisht ka qene e bazuar kryesisht ne zejet e tradites.

Vitet e fundit ne Shqiperi kane lindur e po zhvillohen disa sektore te rinj te industrise se sherbimeve kreative si: prodhimi i reklamave, studiot grafike, sherbimet kompiuterike, muzika dhe shfaqjet muzikore, televizioni dhe radio, studiot e arkitektures, te dizajnit, shtepite botuese, kinematografia etj.

Kontributi i ketyre sektoreve ne rritjen ekonomike eshte akoma i vogel dhe nga INSTAT pothuajse nuk vrojtohet e matet.

2.4 Drejtimet kryesore te Politikes per zhvillimin e SME-ve ne periudhen 2007-2013

Politikat e zhvillimit te SME-ve ne periudhen ne vijim jane hartuar ne perputhje me te gjitha aktet dhe marreveshjet e MSA dhe partneritetit European si dhe te Kartes Europiane te Ndermarjeve te Vogla.

Shqiperia si nje vend i Ballkanit Perendimor, qe aspiro te behet pjese e familjes dhe tregut European, natyrisht ndjek me vemendje proceset reformuese si dhe te zhvillimit ekonomik dhe strukturor per uljen e papunesise dhe rritjen e produktivitetit dhe te konkurrueshmerise ne ekonomine Europiane

Sidoqe rritja ekonomike e Shqiperise ne keto vite tranzicioni ka qene e kenaqshme, ajo ka diferenca te ndjeshme ne momentet e hapjes perkundrejt ketij tregu global dhe akoma nuk ka siguruar nje ngushtim te dallueshem ne treguesit e zhvillimit ekonomik dhe social pergjate kesaj periudhe me vendet e BE

Si pasoje e reformave liberalizuese te tregut, proceseve te privatizimit dhe te ngritjes se institucioneve, nje sere fenomenesh pershtatese ne strukturen ekonomike, tregun e punes dhe mireqeneies sociale rjedhimisht sollen dhe nje kosto te caktuar te ketij tranzicioni.

Ky procesi liberalizues i cili solli dhe nje sere efektesh pozitive si rritjen e efieneses se investimeve nepermjet ekonomise se shkalles qe con ne rrije me te larta te investimeve, adaptimin e teknologjive te reja dhe krijimin e firmave dhe industrive te reja, duhet pranuar qe nuk u shoqerua me nje nivel te kenaqshem te investimeve ne infrastrukture, edukim dhe tregun e punes. Ndermarjet e vogla dhe te mesme kane qene ekonomite me te influencuara nga klima e biznesit dhe e investimeve.

Nga pikpamja e objektiveve dhe aktiviteteve te perfshira ne kete program ne nje periudhe kohore trevjecare, ky program mund te quhet nje program operacional ne llogjiken e harmonizimit te synimeve konkrete dhe rezultateve te pritshme ne kete periudhe. Ndersa ne kendveshtimin e efekteve pertej kesaj periudhe, aktoreve dhe institucioneve te perfshira, burimeve financiare qe duhet te angazhohen nga qeveria dhe donatoret vlen te theksohet aspekti strategjik i ketij programi.

Me konkretisht tre nivelet e meposhteme jane te harmonizuara si vijon:

2.4.1. Nivel Strategjik

a) Krijimi i Komitetit Konsultativ per Zhvillimin e SME-ve. Per hartimin e programit strategjik te zhvillimit te SME-ve per periudhen afatmesem 2007-2009 jane ngritur grupet konsultative me perfaqesues te institucioneve te ndryshme qe operojne ne fushen e SME-ve: si perfaqesues te Agjensive Rajonale te Biznesit, perfaqesues te sistemit bankar, perfaqesues te disa projekteve kryesore qe veprojne ne mbeshtetje te SME-ve, perfaqesues te donatoreve si dhe te Albinvestit dhe te Drejtorise se Nxitjes se Biznesit ne METE. Keto grupe pune jane perkatesisht:

- Grupi per nxitjen e sipermarrjes.
- Grupi per zhvillimin e bizneseve ne rritje me kapacitet internacionalizimi.
- Grupi per permiresimin e kreditimit te SME-ve.

b) Hartimi i programit strategjik per zhvillimin e SME-ve (plan veprimi)

Nivel institucional (institucione mbeshtetese AlbInvest, Rrjeti i Agjensive rajonale te zhvillimit, Agjencite e Zhvillimit ekonomik lokal, agjenci konsulence etj.);

c) *Nivel ndermarrje* (sipermarresit dhe organizatat e biznesit).

Objektivi i pergjithshem i ketij programi strategjik; eshte zhvillimi i qendrueshem ekonomik i sektorit te SME-ve nepermjet rritjes se numrit te ndermarjeve te reja, si dhe permiresimit te vazhdueshem te treguesve produktivitetit, konkurrueshmerise si dhe te eksportit te ndermarjeve me potencial internacionalizimi.

Objektivat specifike qe do te sherbejne ne arritjen e ketij objektivi te pergjithshem jane si me poshte:

A. Nxitja e kultures se sipermarrjes

B. Zhvillimi i bizneseve ne rritje me kapacitet internacionalizimi.

C. Permiresimi i financimit te SME-ve

Natyrisht zhvillimi ne keto drejtime do te paraprihet dhe nga masat per permiresimine klimes se biznesit per zhvillimin e sektorit privat

2.4.2 Masat qe do te zbatohen per seicilin nga drejtimet kryesore

2.4.2A. Nxitja e kultures se sipermarrjes

Nje nga prioritetet e zhvillimit afatgjate te sektorit te SME-ve, eshte nxitja e kultures se sipermarrjes. Per kete synohet qe te hartohet nje strategji e nxitjes se sipermarrjes me nje plan veprimi konkret e cila do te perqendrohet ne futjen e kultures se sipermarrjes si ne edukimin formal e ne ate joformal, ne trainimet e nevojshme per sipermarresit.

Masat:

a. Krijimi e permiresimi i Aftesive menaxhuese dhe trajnuese:

Mungesa e talentit menaxhues, mbizoterues ne shume shtete te rajonit ka nje impakt te madh mbi SME-te. Per kete arsye, nje sjellje tjeter sipermarrese duhet te ndertohet qe ne hapat e pare te edukimit te brezit te ri. Veprime te tilla jane shume te rendesishme ne krijimin e ambientit te duhur per sipermarresit ne sistemin arsimor, per te siguruar qe te rinjte te jene te informuar per kulturen sipermarrese dhe ta konsiderojne ate si pjese te edukimit te tyre dhe mundesi e ardhshme punesimi. Nje sjellje e re duhet zhvilluar mes grave dhe te rinjve.

Te mesuarit per sipermarjen tashme eshte pranuar si nje kompetence bazike per qytetarin European. Strategjite e hartuara ne vendet e BE marrin ne konsiderate se ky proces eshte nje proces i te mesuarit ne nje hark kohor afat-gjate duke filluar nga arsimi fillor dhe me tej deri ne shkallet me te larta te edukimit. Keto procese perfshijne jo vetem reformen e kurikules ne te gjitha nivelet por edhe nje sere programesh te tjera qe kane qellim nxitjen e kulture se sipermarrjes si partnerteti shkolle biznes, ndermarjet e studenteve, reformimin e shkolles dhe te gjitha institucioneve qe ofrone edukim dhe trainim.

Synohet qe te inkurajohen universitetet qe te ofrojne kurse te specializuara mbi sipermarjen ne fusha te tilla si e-biznesi, teknologjite e inovacionit etj.

Shtetet qe aspirojne per te hyre ne BE duhet te konsiderojne projektet e promovimit e sipermarrjes jashte aktiviteteve shkollore si pjese e edukimit te te rinjve. Media gjithashtu duhet te luaje rol ne promovimin e kultures sipermarrese.

Nje fushate promovuese per sipermarjen, per menaxhimin total te cilesise, per standardet, kontabilitetin etj, do te jene ne tematikat e televizionit publik.

Prodhimi i publikimeve per sipermarresit duke perfshire manuale dhe produkte informacioni si dhe revista periodike per mbeshtetjen dhe inkurajimin e sipermarrjes, jane gjithashtu produkte te nevojshme qe i sherbejne forcimit te kultures se sipermarrjes.

Meqenese strategjia e nxitje se sipermarrjes ka nje baze te gjere aktoresh dhe grupesh te interesit ne nje ambient ku perfshihen shume institucione publike dhe jo publike si dhe

megënjese objektivat e saj janë të orientuara nga qëllime ekonomike dhe të zhvillimit të biznesit, METE luan një rol të rëndësishëm koordinues në zbatimin e këtij programi.

Per të permisuar këto situata do të ndërmerren masat e mëposhtme:

- Analiza e kurrikulave të arsimit të detyruar 9 vjeçar, të arsimit të mesëm të përgjithshëm dhe profesional për aftësi të sipërmarrjes.
- Zhvillimi i programeve për futjen e sipërmarrjes në programet bazë të edukimit në të gjitha nivelet.
- Hartimi i kurrikules për sipërmarrjen dhe programeve trajnuese për zhvillimin e aftësive sipërmarrëse, në kurset disa mujore profesionale.
- Zhvillimi i programeve trajnuese për të rinjtë që kërkojnë të fillojnë një biznes, diplomuar, të papunët, rikualifikimin dhe informacione të vazhdueshme.
- Rritja e nr. të përdoruesve të internetit vecanerisht në shkollat e arsimit të mesëm. Nënshkrimi i marrëveshjes së qeverisë shqiptare me kompaninë Microsoft, është një masë e rëndësishme që do të ndikojë në cilësinë e procesit të edukimit formal.

b. Rritja e Kualifikimit të Fuqisë Punëtore: nëpërmjet:

- Analizës periodike të nevojave për trajnime
- Hartimi i programeve të trajnimeve dhe moduleve perkatese për sipërmarrjen
- Zgjerimi i rrjetit të përdorimit të internetit, sidomos në administratën publike një faktor i rëndësishëm në drejtim të reduktimit të korrupsionit dhe abuzimeve në marrëdhënie me biznesin.

c. Nxitja e sipërmarrjeve kreative nëpërmjet:

- Studim për sipërmarrjen kreative në Shqipëri
- Program për zhvillimin e artizanatit shqiptar
- Programe për nxitjen e sipërmarrjes me grupe specifike si gra, të rinjë, etj.

2.4.2B. Zhvillimi i bizneseve në rritje me kapacitet internacionalizimi

Në kuadrin e integritetit rajonal dhe evropian, SME-te shqiptare duhet të përgatiten të përballojnë konkurrencën e kompanive të tjera të rajonit. Për këtë kërkohet që të rritet konkurrueshmëria e SME-ve shqiptare nëpërmjet nxitjes së SME-ve inovative si dhe transferimit të teknologjive bashkëkohore.

Masat:

a. Përmirësimi i klimës së biznesit për zhvillimin e SME-ve

- Regjistrimi i biznesit në një ditë të vetme nëpërmjet krijimit të one stop shop për regjistrimin e bizneseve si dhe ngritja e rrjetit perkates me rrethet.

- Krijimi dhe zhvillimi i sistemit te vleresimit te impaktit rregullator RIA-s per te siguruar vleresimet dhe analizat te integruara te politikave dhe kuadrit rregullator
- Standartizimi dhe unifikimi i kriterëve dhe procedurave te dhenieve te lejeve, licensave, autorizimeve dhe certifikatave nga autoritet qendrore dhe vendore.
- Rishikimi i ligjit per shoqerite tregtare per harmonizimin sipas standarteve te BE-se
- Hartimi i ligjit te ri te SME-ve per ta perafuar me ate te BE-se
- Rritja e cilesise se sherbimeve ndaj biznesit.
  - Krijimi i database-it te konsulente dhe trainereve
  - Forcimi kapaciteteve per qendrat qe ofrojne sherbime ndaj biznesit
  - Trainimi i trainereve dhe konsulenteve prane Albinvestit
  - Certifikimin e cilesise se sherbimeve te biznesit.
- Shmangia e evazionit dhe reduktimi i informalitetit ne sistemin fiskal per SME-te.
  - Permiresimi i administrimit te sistemit te taksave
  - Permiresimi i sistemit te pagimit te taksave nga bizneset duke reduktuar kohen e pageses dhe korrupsionin ne kete proces.
  - pagimi i taksave ne rruge elektronike
- Forcimi institucional, ne nivel qendror dhe lokal per mbeshtetjen e biznesit
- Permiresimi i kuadrit institucional dhe dialogut publik-privat me qellim qe te siguroje implementimin e politikave koherente dhe masat per nxitjen e zhvillimit te SME-ve.

5. Rritja e konkurrueshmerise nepermjet novacionit dhe transferimit te teknologjise.

- Hartimi i Strategjise se novacionit dhe transferimit te teknologjise
- Zhvillim dhe zbatim i programeve te trainimeve per rritjen e konkurueshmerise dhe potencialeve internacionalizuese te SMEve
- Permiresimi i infrastruktures te institucioneve mbeshtetese per nxitjen e eksporteve
- Hartimi i nje programi per ngritjen e nje qendre pilot R & D prane UT
- Program per krijimin e produkteve shqiptare me brand name, model pilot.
- Krijimi dhe mbeshtetja e bizneseve inovative per SME-te si burime per nxitjen e punesimit
- Program partnershipi me per ngritjen e qendrave te inovacionit
- Mbeshtetje e SME-ve ne sektoret ekonomik prioritar (prodhues)
- Mbeshtetje SME-ve per njohjen dhe zbatimin e standarteve te sistemeve te cilesise ISO, EN, etj.)
- Krijimi i fondit per nxitjen e inovacionit dhe transferimit te teknologjive. Per nxitjen e permiresimit dhe transferimit te teknologjise bashkekohore dhe duke pasur parasysh koston e larte te kreditimit ne vend do te hartohen skema mbeshtetese per nxitjen e inovacionit dhe transferimit te teknologjise.
- Program per zhvillimin e tregtise elektronike, Hartimi i kuadrit ligjor per tregtine elektronike dhe firmen elektronike.

- Krijimi i zonave industriale
- Observatori i SME-ve. Analiza vjetore dhe periodike e performances se SME-ve, studime e publikime te tjera
- Krijimi i Euroinfo center

2.4.2C.   *Permiresimi i financimit te SME-ve*

Financimi i SME-ve vleresohet si nje nga pengesat kryesore nga SME-te. Stabiliteti ekonomik eshte esencial ne permiresimin e aksesit ne financa te SME-ve, gjithashtu dhe krijimin e nje sektori financiar miqesor ndaj bizneseve.

Qeveria Shqiptare kerkon qe ta fuqizojte me shume financimin e SME gjate viteve te ardhshme, per ta rritur 3-4 here me shume, nepermjet perdorimit dhe te disa instrumentave te tjere ne mbeshtetje te SME-ve.

Masat:

a. Rritja e nivelit te kreditimit dhe krijimi i fondit shqiptar te garantimit te kredive.

- Krijimi i fondeve te garantimit te kredise. Ekziston nje kerkese gjithnje ne rritje nga ana e SME-ve per financimin nepermjet kreditimit. Per kete arsye ekziston nevoja per nje vazhdim dhe zgjerim rajonal nepermjet degeve te bankave, te linjave ekzistuese te kreditimit te perqendruara tek SME-te, te cilat ofrohen si nga bankat tregtare apo edhe nga disa donatore qe kontribuojne ne financimin e SME-ve.

Keshtu gjate viteve 2007-2009 parashikohet qe te filloje programi 3 vjecar per mbeshtetjen e SME-ve, i financuar nga qeveria italiane ne ndihme te SME-ve me nje fond kredie prej 30 milion euro nga te cilat 2,5 milion euro jane kredi e bute per ngritjen e fondit shqiptar te garantimit dhe 2,5 milion euro asistence teknike.

- Aplikimi i instrumentave te tjere financiare si:
  - *zbatimi i faktoringut*
  - *permiresimi i leasingut*
  - *skema te garantimit*
  - *skema te garantimit publik-privat*
  - *etj.*

b. Rritja e fondeve per mikrokredi.

Do te vazhdoje mbeshtetja e institucioneve jofinanciare me fond te mikrokredise nga donatore te huaj dhe nga qeveria shqiptare.

c. Forcimi i kapaciteteve te Institucioneve te Mikrokredise.

Nevojitet forcimi i metejshem i kapaciteteve te institucioneve te mikrokredise si dhe shtrirja e tyre per te mbuluar me fonde mikrokrediezonat urbane dhe ruralle ne te gjithë territorin e vendit.

Plani i veprimeve *ANEKS II,2*

III. NXITJA E INVESTIMEVE NE INDUSTRIE JO USHQIMORE

3.1 Gjendja aktuale ne sektorin industrial jo ushqimor.

Sektori industrial jo ushqimor gjate periudhes se fundit 10 – vjecare, ka kaluar nepermjet nje procesi kryesisht ristrukturimi, privatizimi dhe ne ndonje rast te caktuar ne proces likuidimi. Krahas privatizimit te industrise prodhuese publike, likuidimit te objekteve te cilat nuk plotesojne kerkesat zhvillimore si dhe uljes se impaktit mjedisor, po zhvillohen disa industri prodhuese te cilat duhet te konkurojne ne tregjet rajonale.

Aktualisht ne Shqiperi operojne subjekte private te degeve perpunuese joushqimore, si; industria prodhuese e konfeksioneve, e produkteve te drurit, detergjenteve dhe kimise se konsumit, industria prodhuese metalurgjike dhe mekanike, industria e perpunimit te lekureve, kepuceve dhe veshjeve prej lekure, e prodhimeve te qeramikes etj.

Disa dege te industrive prodhuese po zhvillohen, duke shfrytezuar burimet natyrore vendase, dhe nga ana tjeter duke ngritur ato aktivite prodhuese te orientuara nga kerkesat e tregut, nepermjet investimeve te sektorit privat.

Industri prodhuese jane perqendruar kryesisht ne qarqet e Tiranes, Fierit, Duresit, Elbasanit. Kurse zhvillim me te dobet kane qarqet e zonave veri- lindore e jug-lindore. Aktiviteti me i zhvilluar aktualisht eshte ai i konfeksioneve, lekure-kepuces, perpunimeve perpunimit te drurit, metalurgjise, prodhimeve plastike (per hidrosanitare) etj, qe sipas regjistrimit ne Ministrine e Ekonomise, Tregtise dhe Energjitikes arrijne ne 205 subjekte te shperndara sipas qarqeve.

3.2 Roli i sektorit industrial ne Strategji

Sektori industrial eshte nje pjese e rendesishme e “Strategjise per zhvillimin e biznesit, investimeve”, i cili ka per qellim qe nepermjet nje partneriteti te ngushte publik-privat, te krijojte kushte i cili duhet te:

- ofroje produkte kompetitive dhe te shumellojshem ne treg;
- kontribuojte ne menyre te ndjeshme ne rritjen GDP-se;
- gjenerojte mundesi punesimi dhe rritje te nivelit te jeteses;
- krijojte qendrueshmeri ambientale;
- krijojte mundesi zhvillimi per zonat e gjeografikisht te disfavorshme dhe me mungese burimesh natyrore;
- shfrytetoje ne menyre racionale burimet natyrore;
- kontribuojte ne rritjen e eksporteve.

Per arritjen e ketyre output-eve, strategjia e zhvillimit te sektorit industrial si nje sektor teresisht, ose thuajse teresisht i privatizuar do te fokusohet ne nxitjen e investimeve ne kete sektor te rendesishem te ekonomise, permes arritjes se nje sere objektivash konkrete te shoqeruara me nje program masash respektive per realizimin e tyre.

Ne kete kuader per te nxitur zhvillimin e ketyre sektoreve industrial, prioritet do te kene stimulimi i parqeve dhe zonave industriale, si nepermjet investimeve “brown field” dhe “green field” me kontributin e sektorit privat qofte vendas apo dhe i huaj.

Investimet nga ana e qeverise per kete sektor, pervec permiresimit te kuadrit ligjor dhe institucional do te perqendrohen ne investimet indirekte si; ne burimet njerezore, kerkim dhe krijim dhe zhvillim te skemave financiare me kushte favorizuese, informacion tregu . etj.

Te gjitha keto nderhyrje qe parashikohet te ndermerren per kete sektor, jane pjese integrale e projekteve dhe programeve ne kuader te SME-ve, eksporteve dhe IHD-ve.

3.3 Sektori industrial ne kontekstin European

Komisioni European ka lançuar nje politike te re industriale qe synon krijimin e kushteve me te mira ne industrine prodhuese per vitet e ardhshme. Kjo politike perfshin disa iniciativa te reja si ajo mbi: konkurencen e lire dhe te ndershme, prodhimin e energjise dhe problematikat ambientale, pronesine intelektuale, reformen rregullatore, novacionet industriale, tregetine e lire, etj. Te gjitha keto iniciativa do te ndikojne ne permiresimin e nje numri te madh sektoresh industriale, duke krijuar ne te njejten kohe nje klime me te mire te zhvillimit te biznesit, suksesi i te cilit varet padyshim nga vitaliteti dhe fuqia e ketij te fundit, por ne te njejten kohe edhe nga ambienti i pergjithshem dhe sistemi rregullator shteteror, i cili e ndihmon, zhvillimin e biznesit.

Komisioni European ka zhvilluar nje sere instrumentash per mbeshketjen e te ashtuquajturave "Industrial Cluster" .

Objektivat dhe karakteristikat kryesore te politikave per grupimet ne KE: jane si me poshte; (i) politikat bazohen ne bashkepunime te permiresuara biznesi dhe rrjete bashkepunimi, (ii) lidhjen e firmave me infrastrukturen teknologjike (rajonale); (iii) rolin e organizatave publike ose gjysme publike si mediatore ne inkurajimin e rrjeteve midis firmave dhe projekte te perbashketa. (iv) nevojen e permiresimit te kapaciteteve novatore, menaxhimin e njohurive, etj ne firma, duke permiresuar procesin e mesimit midis firmave dhe mjedisit te tyre. (v) stimulimin e faktoreve dhe njohurive te specializuara, dhe (vi) bashkepunimi rajonal.

3.4 Problematika aktuale sipas degeve

3.4.1 Industria metalurgjike : Nje nga problemet kryesore eshte stabilizimi dhe zhvillimi i permiresimit te treguesve te projekteve te ndermarrjeve metalurgjike te privatizuara nepermjet permiresimit te mjedisit per kryerje investimesh me kapital te huaj ose vendas dhe permiresimit te mjedisit ku zhvillohet biznesi. Per kete:

- Monitorimi i vazhdueshem i investimeve qe kryhen ne ndermarrjet metalurgjike te privatizuara me qira emfiteoze apo me konçension. Perputhja e teknologjive te instaluara me teknologjite bashkekohore te disponueshme te rekomanduara nga BE per mbrojtjen e mjedisit.
- Mbeshtetja me burime te furnizimit me energji elektrike
- Çertifikimi i produkteve metalurgjike qe kane te bejne me sigurine e mbrojtjen e komunitetit dhe te mjedisit si dhe permiresimi i kushteve te mjedisit brenda objekteve si dhe perreth tyre.

Industria metalurgjike, veçanesisht ajo e çelikut, është një industri e ndjeshme e për ekonominë shqiptare.

Kjo industri ka qenë pjesë shumë e rëndësishme në negociatat e Shqipërisë me Bashkimin Europian në kuadër të marrëveshjes së Asociimit Stabilizimit. Në kuadër të marrëveshjes së Perkohshme të Tregtisë së Lire me Bashkimin Europian, nën 5, Protokollin 1, Shqipëria duhet të hartojë programin për ristrukturimin e industrisë së çelikut me qëllim që të mundësojë funksionimin e kësaj industrie në kushte normale tregu. Bashkimi Europian do të mbështesë Qeverinë Shqiptare për hartimin dhe zbatimin e këtij programi me konsulence dhe ekspertizë të kualifikuar. Ministria e Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës ka shprehur zbatimin e kërkesës për mbështetje dhe do të ndjekë të gjitha hapat e tjerë të nevojshëm në këtë drejtim.

Një problem tjetër tjetër është shfrytëzimi i kapaciteteve industriale në ndërmarrjet metalurgjike, në mbështetje të zhvillimit të ndërmarrjeve të vogla e të mesme, si dhe për krijimin, ku është e mundur, të zonave industriale që do të përputheshin me strategjinë zhvillimore të SME-ve.

3.4.2 Industria e lekure-kepuce ka marrë një zhvillim të madh në shumë rajone të vendit. Në këtë industri dallojmë: industrinë e qepjes së faqeve të kepuceve; montimin përfundimtar të tyre si dhe industrinë e përpunimit të lekureve. Për linjat e ngritura të kësaj industrie konkludojmë se: teknologjia për prodhimin e faqeve për kepuce, që kanë këtë linjë dhe fabrika, si dhe makineritë që ato disponojnë janë moderne dhe me rendiment të lartë. Kjo degë e industrisë së kepuceve ka tendencë të zhvillohet akoma më shumë në të ardhmen.

Gjatë tre viteve të fundit eksportet shqiptare të industrisë së kepuceve janë dyfishuar dhe gjatë periudhës 2000-2004 eksportet shqiptare të lekureve dhe kepuceve kanë rritur me shumë se dyfish rritjen e eksporteve në bote në këtë sektor. Kohët e fundit eksportet shqiptare të lekureve dhe kepuceve janë rritur në masën 20-30% në vit.

Pothuajse 100 kompani të lekureve dhe kepuceve që operojnë në Shqipëri prodhojnë 1.2 milion pale kepuce në muaj. Shqipëria është eksportuesi i dytë më i madh i kepuceve në Itali, një vend që është eksportuesi kryesor i kepuceve në bote. Gjithashtu Shqipëria është një vend ideal për eksportimin në tregjet Italiane, Ballkanike dhe Evropiane. Investitorët e huaj në Shqipëri gjithashtu po rrisin eksportin drejt tregjeve jo evropiane. Me nënshkrimin e marrëveshjes CEFTA, dhe ato të EU, Shqipëria ofron mundësi të pakufizuara eksportimi.

Shqipëria paraqet një vend mjaft tërheqës për prodhimin dhe eksportimin e:

- kepuceve për eksport në tregjet globale;
- të gjitha llojet e prodhimit dhe montimit të kepuceve për tregjet ballkanike dhe evropiane;
- proceset e përpunimit të lekures për prodhuesit shqiptar të kepuceve dhe për tregun evropian;
- aksesoreve të lekureve për tregun ballkanik dhe evropian.

3.4.2/1 *Kostot operuese me kompeticion të lartë*

Kostot e fuqise punetore ne sektorin e lekureve dhe kepuceve ne Shqiperi jane sa 1/10 e kosos ne Itali dhe sa 1/5 e kosos ne Greqi, pra jane ne nivelin 150-200 \$ ne muaj.

Shqiperia perben vendin me konkurrues ne Evrope per prodhimin e lekureve dhe te kepuceve. Sic e tregon dhe tabela e meposhtme rrogat ne Shqiperi jane sa 1/3 deri ne 1/2 e nivelit te rrogave ne vendet ballkanike dhe ne vendet e Evropes Lindore.

Kostot e tjera operative jane gjithashtu konkurruese ne Shqiperi, me kosto per zonat industriale per rreth 35\$ /metri katror – vlere kjo poshte kosos se zonave industriale ne Evropen Lindore apo ne vendet e tjera ballkanike. Kostoja e energjise elektrike dhe ujit jane gjithashtu poshte kostove te vendeve te tjera.

Nje burim i madh fuqie punetore fleksibel dhe te afte. Shqiperia ka nje popullsi te re prej 3.2 milion me nje norme zyrtare te papunesise prej 14.3 %. Me mbi 20,000 punonjes te lekureve dhe kepuceve dhe mbi 12,000 inxhinier profesioniste dhe studente te inxhinierise. Shqiperia ofron potenciale te medha njerezore per industrine e lekureve dhe kepuceve. Numri i studenteve ne Shqiperi eshte duke u rritur ne menyre te ndjeshme, duke siguruar keshtu nje oferte te vazhdueshme te punonjesve profesionale. Pothuajse te gjitha fabrikat e lekureve dhe kepuceve ne Shqiperi nuk kane sindikata dhe forca punetore shquhet nga investitoret per fleksibilitetin dhe cilesine e saj. Ne fabrikat kryesore te kepuceve ne Shqiperi, 50% e te punesuareve punojne ne fabrike prej 5 vjetesh, duke demonstruar keshtu stabilitetin e fuqise punetore.

Prodhim me cilesi te larte dhe ne kohe. Shqiperia i ofron investitoreve te lekure/kepuceve nje afersi me tregun Italian, grek dhe tregjet ballkanike. Ne te vertete, Shqiperia ka nje avantazh persa i perket vendodhjes gjeografike kundrejt disa fqinjëve ballkanike, meqenese eshte nje vend qe ka lidhje direkte me Detin Mesdhe dhe eshte nje vend qe eshte shume afer tregjeve greke dhe italiane.

Investitoret e huaj ne Shqiperi mund te ndryshojne krejtesisht rregullat evropiane te levimit te produktit me shpejt se ne cdo vend tjetër. Duke ju referuar Cofra/Albaco : “Koha e shperndarjes eshte shume e rendesishme per klientin. Ne kemi 5 dite kohe maksimale per te kthyer nje pergjigje dhe mund te ekzekutojme nje urdher brenda 24 oreve ne Itali.”

Niveli i cilesise ne fabrikat e lekure kepuceve ne Shqiperi eshte shume i larte dhe shume kompani kane certifikimin ISO9001. Kompanite jane duke adoptuar teknologji prodhimi te avancuara dhe mund te themi se ne Shqiperi ekzistojne disa nga fabrikat me teknologji me te avancuar ne bote per prodhimin e kepuceve.

Ne Shqiperi mundesite per investimin e kompanive te perpunimit te lekureve jane ne rritje. Gjithashtu sherbimi JIT dhe lenda e pare sjellin nevojën e nje numri me te madh te prodhuesve te kepuceve.

Infrastruktura dhe mundesite qe ofrojne zonat/vendet perkatese.

Shqiperia i ofron investitoreve shume variante potenciale, me nje numer rajonesh te specializuara ne sektorin e lekure kepuceve. Ne kryeqytet eshte perqendruar numri me i madh i kompanive te kepuceve dhe te lekures, fillimisht te fokusuar ne montimin dhe prodhimin e kepuceve. Porti i Duresit gjithashtu afron nje akses per te gjitha prodhuesit ne mbare vendin. Kompanite e perpunimit te lekureve jane te shperndara ne te gjitha vendin dhe kryesisht ne Berat, Dures, Kavaje, Korce dhe Tirane.

Nevoja per nje zhvillim dhe diversitet te ofertes.

Krahas avantazheve qe Shqiperia i ofron investitoreve te lekure kepuceve egzistojne dhe disa mangesi ne oferten e produkteve te cilat duhet te vihen ne dukje ne qofte se Shqiperia duhet te konkuroje per te terhequr investime ne periudhe aftshkurter dhe afatgjate. Ne periudhe afatshkurter rendesi ka zgjedhja e zonave ku do te investohet, sigurimi i informacionit te domosdoshem per to si edhe permiresimi i furnizimit me energji elektrike ne menyre te vazhduar. Ne periudhe afatgjate rekomandohet zhvillimi i dizajnit dhe futja e markave vendore.

Strategjia e Shitjeve dhe marketingut.

Per nxitjen e investimeve ne industrine e lekure kepuceve eshte i nevojshem nje plan marketingu. Ky plan do te veproje si nje shembull per koordinimin e promovimit te sektorit, sigurimin e mesazheve te qendrueshme te shitjeve, aktiviteteteve koherente te marketingut dhe ndermarjen e veprimeve per arritjen e treguesve te performances.

3.4.3 Industria e konfeksioneve eshte nje industri aktualisht e zhvilluar ne shume rajone te vendit. Prodhimi i saj eshte pothuajse per eksport, karakteristike e zhvillimit te saj jane aplikimi i kontratave me fason, gje qe eshte nje nga kushtet kryesore te zhvillimit e saj. Zhvillimi i kesaj industrie ka bere te mundur riaktivizimin e nje fuqie te madhe punetore te kualifikuar te saj.

Objektivi i saj eshte rritja e cilesise ne prodhimin e veshjeve si dhe zgjerimi i saj te behet jo vetem per tregun e jashtem nepermjet porosive, por te rritet prezenca e saj ne tregun vendas per te konkurruar me prodhimet e importit.

Investimet ne sektorin e tekstileve jane ngritur duke pasur parasysh avantazhet e shumta qe ka Shqiperia duke u nisur nga pozicioni i saj gjeografik, lidhjen e saj me vendet e tjera te Ballkanit dhe aftesite e larta teknike qe ofron fuqia punetore krahasuar me koston e tyre.

Shqiperia ofron nje ambjent shume te favorshem per perpunimin e tekstileve nisur nga afersia e saj gjeografike me Italine, Greqine dhe transportin e shpejte me keto vende. Shqiperia eshte nje ure lidhese e shkelqyer ndermjet Europes Perendimore dhe tregjeve ne vendet e tjera te Ballkanit. Si rezultat i avantazheve te saj gjeografike, Shqiperia me nenshkrimin e CEFTA –s perfiton nje akses me te mire ne tregjet e reja te rajonit.

Ne Shqiperi egzistojne firma qe operojne ne kete sektor me manaxher dhe fuqi punetore me aftesi te larta teknike, qe se bashku prodhojne nje numer te madh te prodhimeve te tekstileve dhe produkteve te tjera lidhur me to.

Investitoret qe duan te vijne ne Shqiperi perfitojne gjithashtu edhe nga fuqia punetore me kosto te ulet, e cila eshte shume me konkurrese sesa ajo ne Bullgari dhe Rumani. Gjithashtu investitoreve te huaj i krijohet mundesia per te realizuar nenkontrata me bizneset shqiptare per te mbuluar pikun e prodhimit ne periudha afatshkurtra dhe njekohesisht te perfitojne nga lehtesirat fiskale ne lidhje me taksat e importimit te materialeve dhe makinerive, si edhe lehtesite e eksportimit te produkteve te gatshme. Kontratat e ardhshme gjeresisht do te percaktohen nga tre faktore kryesore: cmimi, cilesia e sherbimit dhe koha e shperndarjes se produktit. Nje konsekuence e situates se

mesiperme eshte edhe rritja e konsiderueshme e prodhimeve te Kines dhe Indise ne vitet e fundit. Megjithate, furnizuesit e Europes Juglindore do te vazhdojne te mbeten pjese e blerjeve miks (produkteve qe vijne nga tregje te ndryshme) per shkak te afersise se tyre me tregjet Europiane. Brenda vendeve te ndryshme fabrikat do te konsolidohen akoma edhe me shume ne nje numer me te vogel dhe do te vazhdojne te reduktojne kostot e prodhimit, koston e fuqise puntore, dhe ne keto kushte do te shkohet gjithmone e me shume drejt nenkontratave (pra fabrikat do te specializohen per nje numer te vogel procesesh). Firmat gjithmone e me shume do te perballohen me sfidat per te suportuar investime me te medha ne teknologji te reja per te qene gjithmone kompetitiv.

Sigurisht disa pasiguri/rrisqe do te vazhdojne te mbeten. Vazhdon te ekzistojte nje mungese e informacionit te besueshem ne lidhje me ndryshimet qe po ndodhin dhe pasiguri ne lidhje me reagimin e BE, ne menyre te vecante kjo e lidhur me vendosjen e kuotave apo tarifave perkundrejt importeve nga Kina. Akoma nuk eshte shume e qarte deri ne cfare shkalle afersia e tregjeve do te jete nje faktor i rendesishem, cilat prodhime do te jene me pak te ndjeshem perkundrejt kompeticionit te produkteve nga Kina, dhe se sa e rendesishme eshte industria vendase tekstile ne te ardhmen.

Ritja e kapaciteteve ne tregun boteror dhe cfare do te ndodhi kur te kemi renie te kesaj rritje eshte akoma e pasigurte, nderkohe qe ne nivel mikro gjithashtu ka paqartesi rreth strategjive aktuale qe do te adaptohen nga ana e bleresve.

3.4.4 Industrite e ndryshme si ajo mekanike, tekstile, e perpunim drurit, kimike, e qelqit, qeramike, plastike, e gomes etj. kerkojne angazhime dhe investime te medha nga kapitali privat dhe mbi te gjitha ne drejtim te respektimit te standardeve dhe direktivave te BE-se duke perfshire edhe mbrojtjen e mjedisit.

3.5 Objektivi kryesor i strategjise se zhvillimit te sektorit industrial eshte:

Te zhvilloje nje seri politikash dhe projektesh per te orientuar dhe stimuluar investimet ne teknologji, rritjen e konkurruesmerise, per modernizimin, diversifikimin dhe specializimin ne tregjet e hapura.

Vleresimi dhe monitorimi i performances se tij mbetet nje detyre e rendesishme , per nje zhvillim sa me eficient dhe te qendrueshem te ketyre politikave, si dhe ofrimin te nje asistence sa me te kualifikuar te nevojshme per komunitetin e biznesit.

Objektiva specifike:

- Analizimi, vleresimi per kushtet dhe cmimet e tregut lokal dhe nderkombetar; Zhvillimi i analizave dhe studimeve specifike per tregjet, teknologjite dhe mundesite e investimeve
- Percaktimi i politikave sektoriale perkatese te ketyre industrive, me qellim nxitjen e investimeve, thithjen e kapitalit privat dhe transferimin e teknologjive te reja; Zhvillimi i sherbimit te kerkim & zhvillimit, inovacionit dhe transfertes teknologjike. Pergatitjen e programeve promocionale per partneritet me kapitalin e huaj

- Pershtatja e programeve te investimeve me ato te kualifikimeve, punesimit dhe edukimit universitar ; Zhvillimi i programeve specifike te kualifikimit dhe trainimeve ne funksion te ritjes se cilesise se burimeve njerezore
- Sigurimi i informacionit te nevojshem per shfrytezimin e burimeve te lendeve te para dhe zhvillimit te tyre per qellime industriale; Zhvillimi i sherbimit te informacionit
- Zhvillimi i sektorit Energjitik, ICT dhe infrastruktures ne pergjithesi
- Propozimi i incentivave qe nxisin zhvillimin e sektoreve industriale; (Fondi i Garancise, krijimi i nje fondi zhvillimi per teknologjite e avancuara etj).
- Krijimi, zhvillimi dhe zgjerimi i ndermarrjeve industriale nepermjet krijimit te parqeve industriale;
- Perdorimi i ligjit te koncensionave me qellim rritjen teknologjike te aseteve ne perdorim.
- Zhvillimi i programeve per internacionalizimin e ndermarrjeve prodhuese.
- Nxitja e cdo iniciative te zhvillimit industrial ne funksion te zhvillimeve ekonomike lokale.

3.5.1 Opsione Strategjike.

Sektori privat ka shanse te rrise peshen specifike te industrise jo-ushqimore nepermjet zgjedhjes se disa skenareve te mundshem.

Opsioni 1:

Zgjedhja ne fokus te politikave se zhvillimit te atyre ndermarrjeve qe punojne me fason. Ne kete kuader METE dhe ALBINVEST parashikojne te ndertojne nje program qe synon rritjen graduale dhe te kujdessheme te operacioneve prodhuese ne keto ndermarrje me qellim kthimin e tyre ne ndermarrje autonome me cikël te plote te prodhimit te produktit. Kjo kerkon nje nderhyrje te koordinuar te mbeshketjes financiare qe mundeson kompletimin e teknologjise si dhe nje sere sherbimesh cilesore ne fushen e marketingut nderkombetar per penetrim ne tregje te caktuara Rajonale dhe Europiane. Avantazhi i ketij opsioni eshte se ne keto ndermarrje duhet te kete nje kulture manaxheriale prodhuese.

Opsioni 2:

Industri te duhen pare me kujdes jane dhe ato qe mund te ndertohen mbi bazen e zhvillimit te tregtise Europe – Kine. Shqiperia eshte e pozicionur mjaft mire prane tregjeve Europiane dhe mund te sherbeje si nje vend per montazhin perfundimtar te produkteve te lindjes se largme. Sipas studimeve paraprake kostoja e perfituar nga diferenca ne cmimet e transportit nga lindja e largme ne Europe, per gjysem produkte ne raport me produktet e gatshme, e justifikon kete projekt si mjaft fisibel per te ardhmen.

Opsion 3:

Nje opsion alternative eshte edhe prodhimi masiv per produkte te tipit “konsum i gjere”. E kombinuar me inpute me kosto te ulet, ky lloj prodhimi mund te arrije strategjite e konkureshmerise ne cmime te ulta ne tregjet Europiane. Nese arrihet ne krijimin e ndermarje te perbashketa me kapital te huaj per keto lloj industrish, Shqiperia mund te specializohet ne keto lloj produktesh.

Opsioni 4:

Mbeshtetje per ato fabrika qe mund te ofrojne produkte me karakteristika te dallueshme te etniciteti. Ndofta industria e artizanatit, qeramikes dhe drurit duhet te orientohet ne krijimin e produkteve te reja per te cilat konsumatori europian eshte sensitiv.

Opsioni 5:

Mbeshtetje per ato ndermarje qe kane shanse biznesi te integrohen ne zinxhirin e vleres se fabrikave me kapital te juaj. Per kete eshte teper e rendesishme ndertimi i projekteve per rritjen e aftesive dhe mjeshterive specifike ne perputhje me interesat e ndermarjeve te huaja. Zakonisht industrite e sofistikuara si ajo e automobilave dhe elektronike nenkontraktojne nje sere ndermarjesh te vogla dhe te mesme ne prodhimin e disa agregateve te produktit te tyre.

Ky opsion duket teper i veshtire per kushtet e Shqiperise, per faktin se ka mungese kapacitetesh te specializuara. Megjithate mbetet i mundshem nese programohet si nje projekt afat-gjate duke filluar me mbeshtetjen e ndermarjeve qe mund te prodhojne per nevojat e kompanive te medha vendase si dhe ato nderkombetare.

IV. ZHVILLIMI I INDUSTRISE MINERARE

4. 1. Reformimi i industrise minerare ne vite dhe gjendja aktuale e saj

Procesi i reformimit te industrise minerare ne vite ka synuar:

- Realizimin sa më parë të procesit të privatizimit; (1993-vazhdim)
- Ristrukturimi dhe komercializimi i ndërmarrjeve shtetërore në sektorët krom e bakër; (1994-1998)
- Krijimin e një baze ligjore e administrative të bazuar në parimet e ekonomisë së tregut; (1994)
- Liberalizimin e liçensimit të shfrytëzimit të pasurive minerare; (1994)
- Konçesionimin mbi asetet e industrisë minerare; (1995)
- Përfshirjen e minierave si prioritet nga sektorët e ekonomisë; (1998)
- Mbylljen e minierave jo efektive, konservimi i minierave potenciale; (1993-vazhdim)

Aktualisht në industrinë minerare punojnë shoqëri private në rreth 470 objekte minerare; jane 17 ndermarje shtetore, prej te cilave Sherbimi Gjeologjik Shqiptar dhe Agjensia

Kombetare e Burimeve Natyrore jane institucione buxhetore ne aktivitet te plote, ndersa Sh.a Albakrom dhe Sha. Albakrom kane statusin e ndermarrjeve ne mbyllje-konservim dhe ndermarrjet e tjera shtetore jane ne likuidim e siper.

Për vitin 2004-2005, subjektet private qe shfrytezojne mineralet e dobishme, kane realizuar një eksport ne rreth 100 milion USD, ndersa per 6-mujorin e pare te vitit 2006 eksportet kapin shifren prej 15,935.03 Euro. Investimi Total në Industrine Minerare nga sektori privat vetëm për 2004 llogaritet në mbi 20,78 Mil. USD, ndersa per vitin 2005 verehet nje zbritje e vleres se investimit ne 11.49 Mil. USD.

Numri i punonjësve të punësuar në industrinë minerare është rreth 6 000 punonjës.

Nevoja aktuale per reformimin e metejshem te industrise minerare, lind nga nje sere elementesh te identifikuar, renditur si me poshte:

- **Perafrimi i kuadrit ligjor te industrisë minerare në Shqipëri me direktivat dhe standartet BE-se.** Nisur nga prioritetet kryesore të ekonomisë shqiptare dhe programi i qeverisë edhe në kuadrin e proceseve evropiano-integruese, zhvillimi i industrisë minerare në Shqipëri dhe zhvillimi i turizmit duhet te vendosen ne nje ekuilibër te diktuar nga masat qe duhen marre per rehabilitimin e ambientit pas shfrytezimit minerar. Keto masa shtrenguese do te rrisin koston e shfrytezimit dhe mund te ndikojne ne uljen e interesit te investitoreve per sektorin minerar ne vend. Mënyra e vetme per të nxitur investimet do të ishte lehtësimi i paketës fiskale aktuale. Ky parim (nëse do ta quajmë të tillë), është një nga standardet kryesore të BE. “Rregulla të forta për mbrojtjen dhe reabilitimin e mjedisit (dhe si kompesim për këtë), lehtësim të paketës fiskale (detyrimeve ndaj shtetit) për administruesit e pasurisë minerare. Kjo bëhet më e domosdoshme duke patur parasysh se mbi administruesit e industrisë minerare rëndon dhe trajtimi i fuqisë punëtore në përputhje me standardet e BE, siç janë siguria në punë, asistenca sociale, pensionet, etj. Me pak fjalë, të nxitësh zhvillimin e industrisë minerare në vend, në kushtet e ruajtjes dhe reabilitimit maksimal të ambientit dhe komunitetin të punësuar përreth, do të thotë lehtësim të detyrimeve ndaj shtetit, por me një fitim tërheqës për administruesit dhe një fitim të pranueshëm për shtetin.

- **Kërkesa gjithnjë në rritje për lëndë të para minerale.** Në vendin tonë përballimi i kërkesave të tregut të brendshëm dhe kryesisht atij të jashtëm ka filluar dhe duhet të vazhdojë duke studjuar potencialin me efektiv te mineraleve tona, mundësitë e hapjes ndaj tregut rajonal dhe sidomos atij evropian. Këtyre nismave duhet t'i paraprijë programimi afatmesëm dhe afatgjatë i zhvillimit të punimeve të kërkimit gjeologjik për mineralet tradicionale të vendit tonë dhe punimet e zbulimit në vendburimet e njohur e aktualisht në shfrytezim duke krijuar **hartën e zonave minerare.**

- **Studimi i kërkesave të tregut vendas** veçanerisht për materiale ndertimi (tulle, tjegulla, çimento, gelqere etj.) dhe ballafaqimi i tyre me potencialet vendase mbetet çështje e rëndësishme për zhvillimin e minierave.

- **Konjuktura e paqendrueshme dhe shpesh në renie e çmimeve.** Një nga objektivat e rëndësishëm për përballimin e lëkundjeve periodike të çmimeve në tregun ndërkombëtar

është rritja e shkallës së përpunimit të mineraleve në shkallë vendi dhe në kooperim me rajonin.

- **Rritja e kostos së prodhimit** duhet përballuar me rritjen e kapaciteteve prodhuese dhe përpunuese, aplikimit të teknologjive të përparura (mekanizimi, automatizimi, komandimi në distancë, futja e mjeteve me goma, etj.) për shkak të kapaciteteve të vogla nxjerrëse dhe përpunuese.

- **Konkurrenca në rritje.** Treg i lirë me konkurrencë ndërkombetare për produktet e industrisë minerare, duke luftuar tendencat e monopolit në këtë fushë. Tendencat për bllokimin e vendburimeve të mineraleve të dobishme, përtej kohës së parashikuar nga Ligji Minerar, pa aktivitet kërkim-zbulimi dhe/ose shfrytëzimi duhet shmangur qysh në shfaqjet e para të saj.

- **Konfliktet e pronesisë mbi tokën.** Përpjekjet për marrjen e lejeve për kërkim dhe sidomos për shfrytëzimin minerar kanë ndeshur qysh heret në konfliktet ndërmjet paleve të interesuara, si pronaret e tokës, komuniteti vendor, grupet konservative për ruajtjen e trashëgimisë natyrore (mjedisit), etj.

- **Përmirësimi dhe plotësimi i vazhdueshëm i kuadrit ligjor dhe fiskal** duke e parë si një proces dinamik, evropiano-integruar, për t'ju përgjigjur kërkesave të kohës dhe objektivave specifike, afatmesme dhe afatgjata të zhvillimit të industrisë minerare dhe të vendit.

- **Sigurimi i parametrave normale sipas Ligjit për Ruajtjen dhe Rehabilitimin e Mjedisit.** Kjo sfidë do të përballohet nëpërmjet hartimit dhe miratimit të akteve nënligjore përkatëse, ndoshta specifike për industrinë minerare. Nëpërmjet mbikqyrjes dhe monitorimit të aktivitetve minerare.

- **Përmirësimi i punës studjuese, vlerësuese, projektuese, monitoruese, konsultuese, drejtimit teknik profesional dhe supervizionit të veprimtarisë minerare.**

- **Shmangia e rreziqeve minerare dhe përdorimi i sigurtë i tokës.** Miratim i kuadrit ligjor që lidhet me monitorimin e minierave të mbyllura dhe atyre në aktivitet rehabilitimi i të cilave siguron evitimin e rreziqeve minerare dhe përfitimin e zonave industriale për ndërtime me efektivitet të lartë ekonomik.

- **Përgatitja e burimeve njerëzore** të afta për menaxhimin e industrisë minerare. Rëndësi duhet t'i kushtohet përgatitjes së specialistit inxhinjer-ekonomist-menaxher të ardhshëm për të ndërmarrë analiza teknike, ekonomike, vlerësimin e ndikimit mjedisor, etj.

- **Rruajtja, mbrojtja dhe rehabilitimi i mjedisit.** Legjislacioni, rregulloret, mbikqyrja, monitorimi i lejeve minerare, respektimi i kontratave konçesionare, duhet të bëhen faktorët komandues të binomit veprimtari minerare-turizëm në të ardhmen.

- **Sigurimi teknik dhe trajtimi i puntoreve.** Faktori njerëzor si pjesa më e rëndësishme e aktivitetit minerar duhet të jetë i mbrojtur dhe trajtuar gjatë punës së tij sipas standardeve bashkëkohore, parandalimi i aksidenteve, kualifikimi për sigurinë në punë, kushtet e jetesës dhe të punës dhe niveli ekonomik i këtij faktori do të jenë përcaktues në suksesin e aktivitetit minerar.

4.2. Objektivat e sektorit minerar

Objektivi i përgjithshëm i zhvillimit të industrisë minerare në Shqipëri është përgatitja e politikave të zhvillimit dhe integritetit të aktivitetit minerar në ekonominë në shkallë vendi, për vlerësimin e potencialit mineral-mbajtes i vendit tonë futjen në qarkullim me

efektivitet ekonomik të grup-mineraleve tradicionale si edhe atyre të rinj, dhe promovimi i tyre. Ai duhet parë në programet e strategjitë e zhvillimit të vendit si një perballje me sfidat të institucioneve administrative e teknike të saj, dhenjes së drejtmeve e masave të programuara në vlerë e kohe të shtetit për zhvillime të qëndrueshme afatgjata dhe prania e suksesit të politikave të zhvillimit e të punësimit në vend.

Këtu del qartë roli i shtetit si pronar i patjetërsueshem i pasurive minerare, për t'i zhvilluar ato duke rritur panderprerë gamen e mineraleve në qarkullim nga njera anë dhe duke kërkuar e kontrolluar shfrytëzimin e plotë e racional të tyre, sepse janë pasuri të papërteritshme.

Objektiva të strategjisë për aktivitetin minerar:

Objektivi 1

Perafrim i legjislacionit në përgjigje të integritetit në BE dhe zhvillimit të aktivitetit minerar.

Objektivi 2

Forcimi institucional dhe rritja profesionale e burimeve njerezore për t'u përgjigjur nevojave të shtrëguara nga industria e ristrukturuar minerare për një zhvillim të qëndrueshëm.

Objektivi 3

Formulimi dhe aplikimi i politikave të përgjithshme për promovimin, përdorimin racional të burimeve natyrore dhe rritjes së rezervave të pasurive minerare.

Objektivi 4

Realizimi i një kontrolli të mbikqyrje efektive të shfrytëzimit të pasurive minerare në njësitet nxjerrëse dhe përpunuese të mineraleve.

Objektivi 5

Monitorim i vazhdueshëm i aktivitetit post minerar. Të sigurojë një aktivitet minerar respektues ndaj ambientit dhe vendit ku jetojmë. *Shiko aneksi IV.*

V. NXITJA E EKSPORTEVE

5.1 Pamje e përgjithshme

5.1.1. Ecuria e eksporteve

Eksportet konsiderohen si një nga prioritetet e programit të qeverisë në kuadër të zhvillimit ekonomik dhe në perballje me proceset e liberalizimit tregtar dhe integritet në Shqipëri në tregun ndërkombëtar.

Gjatë 15-viteve të fundit ekonomia shqiptare ka pësuar ndryshime rëndësore si në drejtim të bazës së funksionimit të saj ashtu edhe në drejtim të strukturës së perberjes dhe zhvillimit të saj. Ecuria e ekonomisë në këto vite është karakterizuar nga luhajtje mjaft të mëdha në drejtim të stabilitetit, ristrukturimit, ritmeve të rritjes etj, duke pësuar shumë transformime. Kjo ecuri ka shoqëruar edhe atë pjesë të ekonomisë së orientuar drejt eksportit duke e kthyer ekonominë dhe tregun e brendshëm në një ekonomi dhe treg të mbështetur kryesisht tek importi.

Me hyrjen ne fuqi me 1-Dhjetor 2006, te Marreveshjes se Ndermjetme Interim, pritet nje ndikim i ndjeshem ne strukturen ekonomike te vendit. Kjo do te sjelle hapjen graduale te tarifave doganore per importet nga vendet e Bashkimit European, tarifa te cilat priten te behen zero deri ne fund te vitit 2010. Pritet qe efektet te jene te shumta mbasi me vendet e BE-se ne kryejme rreth 60% te importeve dhe 80% te eksporteve.

Per eksportet, Marreveshja Interim me BE-ne eshte asimetrike, cka nenkupton se tarifate doganore per eksportet do te ulen me shpejt se ato per importet. Ky eshte nje shans i mire per ta shfrytezuar kete mundesi. Vendi yne ka pasur dhe me pare kuota koncensionare ne disa produkte, per eksporte pa dogana per ne vendet e BE-se, por qe asnjehere nuk ka arritur t'i shfrytezoje ato ne shifrat e percaktuar. Por problemet mendohet se jane me te thella se barrierat doganore, ato jane te lidhura ngushte me strukturen e brendeshme ekonomike te vendit dhe mungesen e strategjive zhvilluese.

Gjate vitit 2006, tregtia e jashtme u karakterizua kryesisht nga nje rritje e ritmit te eksporteve. Si rrjedhoje rritja e importeve rezultonte me e vogel se ajo e eksporteve edhe ne terma relative krahasuar me vitin 2005. Gjate vitit 2006, eksportet arriten ne 788 milione \$ duke u rritur me 19.6 % krahasuar me vitin 2005, nderkohe qe importet kapen shifren 3,057 milione \$, duke regjistruar nje norme rritje pret 16.6%. Deficiti tregetar per vitin 2006 arriti ne 2,270-milione \$, me nje rritje pret 17.2% krahasuar me vitin 2005. Si rezultat, mbulimi i importeve nga eksportet u rrit nga niveli prej 25.1% ne vitin 2005, ne 25.8% ne vitin 2006. (Shih Tabelen nr.1, Anex. V)

Struktura e eksporteve per vitin 2006 rezulton ne masen 29.9 % nga prodhimi i brendshem dhe 70.1% nga prodhimi me material porositesi(perpunimi aktiv).

Prodhimi i brendshem eshte i perbere nga keto produkte kryesore: gize-çeliku e artikujt prej tyre, qe zene 5.3 % te totalit te eksporteve, bakrri dhe mbetjet e tij 3.7%, aluminit mbetjet e tij 2.8%, artikuj te ndryshem prej metali baze 4.3%, bimet medicinale 2.1 %, pijet e ndryshme 0.8%, duhani 0.5%, xeheroret minerale(kromi etj) 2.8%, bitum e qymyre bituminoze 4.3%, kripera-materiale ndertimi 0.5%, lekura e perpunuara e te paperpunuara 1.74%, druri e artikujt e tij, qymyr druri 1.4 % ...etj. (Shih Tabelen nr.2, Anex. V)

Eksporti me fason(material porositesi) ne vitin 2006 ka zene 70,1 % te totalit, **i cili eshte** i perbere nga tekstil-konfeksione (28.7% ndaj totalit), veshjet e kembes-kepucaria (25.8% ndaj totalit), konservat e peshkut acuge me (2,7% ndaj totalit), etj. I gjithë prodhimi me fason realizohet me partnere europiane dhe ka destinacion kryesisht vendet e BE-se. Pare, zerin kryesor te eksporteve me fason, tekstil-konfeksion, verehet nje **rimarrje e krahasuar me vitin 2005 qe rezultoj me nje** renie te lehte. **Ky sektor mbetet shume i ndjeshem per** shume arsye, nder te cilat me ndikueset jane: paqendrueshmeria ne furnizimin me energji elektrike dhe konkurenca per kete sektor qe vjen nga Kina dhe India. (Shih Tabelen nr.3, Anex. V)

Sipas dy grupimeve te medha: bujqesore- industrise ushqimore dhe atyre industriale (jo-ushqimore) eksportet perbehen nga:

- Produktet bujqesore e industrise ushqimore **7.9 % ndaj totalit** ose **62.8 Mln/\$**, (nje peshe e qendrueshme ne keto vite) me nje rritje **ndaj '05 prej 16.2 %** dhe qe konsiderohen ne pjesen me te madhe, prodhim i brendshem dhe me shume potencial per eksport.

– Produktet industriale (jo-ushqimore) **me 92.1 % ose 725.3 Mln/\$, me nje rritje ndaj '05 me 19 %**. te cilet jane dominuar ne mbi 60 % nga fasoni, ndersa pjesa tjeter eshte e perbere nga: -metale dhe artikujt e tyre, bakri, giza-celiku, pajisje e montime te ndryshme 19 % kryesisht nga prodhimi i vendit dhe nje pjese e montimeve te pajisjeve informatike, - Produkte minerale, xeherore, bitume **5,5%** (produkte te ekonomise se brendshme, mineral kromi, bitum, qymyr, etj.) dhe nje **rritje mbi 40 %**, - lekura e ndryshme artikujt e **saj 1.7 %** (prodhim vendi), me nje rritje 14%,

- druri e artikujt e tij me **1,4%** (prodhim vendi), me nje rritje 5 % etj. (Shih Tabelen nr.4, Anex V)

Sipas destinacionit, eksportet ne pjesen me te madhe kane si destinacion vendet e Bashkimit European dhe per vitin 2006 kemi 88 % te tyre drejt vendeve te BE-se e kryesisht(Itali, Greqi;Gjermani etj). Nje peshe gjithnje e me te rendesishme po marrin edhe eksportet drejt vendeve te rajonit, ku per vitin 2006 perben 8.1% te totalit te eksporteve dhe kryesisht drejt (Kosoves, Serbi-Mal i Zi, Maqedoni etj). Gjate vitit 2006 eshte verejtur edhe nje rritje e peshes se ekporteve drejt Rusise, Kines etj, kryesisht per produktin e mineralit te kromit. .(Shih Tabelen nr.5, Anex V)

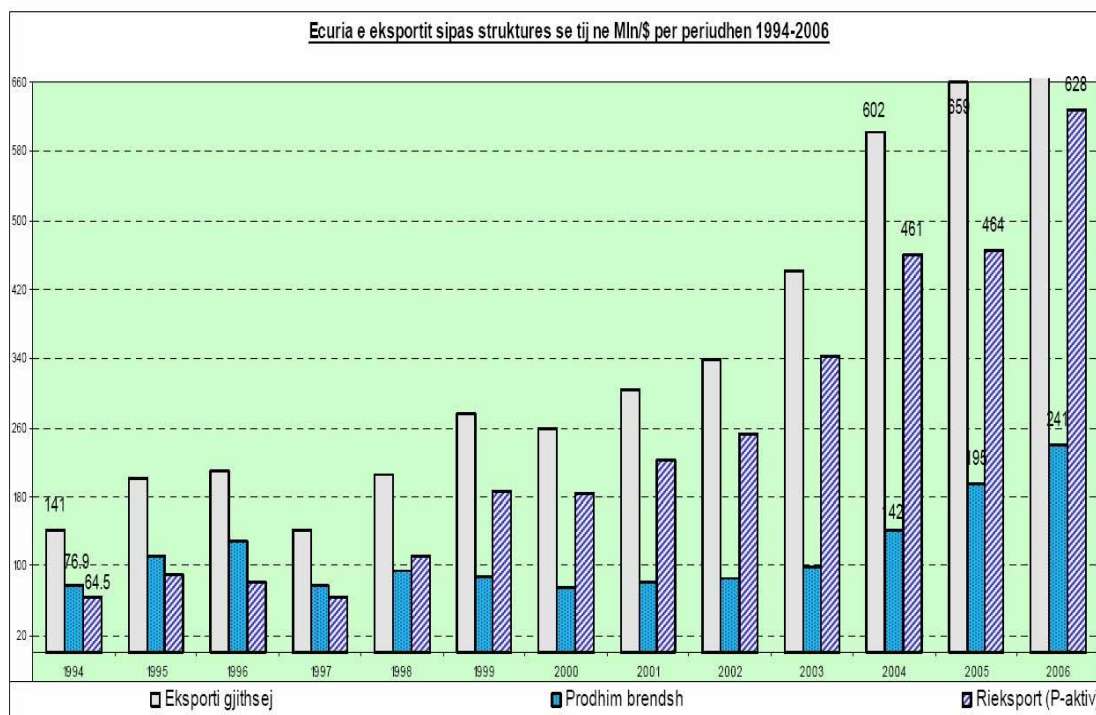
Shumica e mallrave te eksportuara drejt BE-25 rezultojne nga industria e veshjeve/kepuceve, me nje peshe pret 61.7 % te eksporteve totale drejt BE-25 dhe me zbritje rreth 5% ne krahasim me vitin 2005.

Vendi vazhdon te mbeshetet tek eksportet “e importeve” te tekstileve e kepuceve, te cilat perbejne rreth 54.8% te totalit te eksporteve dhe rreth 70% e ketyre eksporteve me material porositesi shkojne drejt Italise.¹⁰

Eksportet e ushqimeve dhe pijeve, ku Shqiperia mendohet se ka potenciale eksportuese perbejne vetem 4.3% te totalit te eksporteve, me nje rritje vetem 10%, ne krahasim me vitin 2005.

---

¹⁰ EU & UNDP, Vezhgimi i eksporteve shqiptare, Raport, Nentor 2006

Burimi: METE 2007

5.1.2 Karakteristikat me te pergjithshme te eksporteve deri ne vitin 2006

Krahasuar me vitin 1994, eksportet jane rritur rreth 5 here.

Ritmi mesatar vjetor i rritjes ka qene ne vlerat te kenaqshme 15-17%, bazuar ne treguesit ne \$-amerikan.

Eksportet kane qene te dominuar mbi 70% nga produkte te prodhuar me fason.

Llojshmeria e produkteve te eksportuar nga ekonomia e brendshme ne pergjithesi ka qene e qendrueshme, por me nje shkalle jo shume te larte perpunimi dhe vlere te shtuar.

Prodhimet e brendshme jane: bimet medicinale, mineral kromi, nikel, baker, mbetje alumini, gize-çelique, çimento, bitum naftë, prodhime druri, lekure kafshesh...etj.

Destinacioni i eksporteve ne 90% te tyre eshte drejt vendeve te BE-se.

Vitet e fundit shihet nje rritje e eksporteve drejt vendeve te rajonit, me te cilat zbatohen MTL-te.

Ne raport me PBB-ne pjesa e eksporteve eshte luhatur ne shifrat 7-8% te saj.(Shih Tabelen nr.1, Anex V)

Ne prodhimin per eksport eshte e punesuar me shume se 30% e fuqise punetore te afte per pune.

5.1.3 Problemet me kryesore qe ndesh prodhimi per eksport

Ndersa sektori i ndermarjeve private ne Shqiperi ka pesuar nje eksperience zhvillimi te rendesishme ne Shqiperi, shume nga operatorët jane akoma te pamundur te perballojne sfidat e konkurences ne rritje si ne nivel lokal dhe rajonal, si pasoje e kapaciteteve te

pamjaftueshme te prodhimit, cilesise se ulet te produktit dhe sherbimit, perpjekjeve te pamjaftueshme ne marketing, mungeses se kapaciteteve dhe aftesive manaxheriale per te pozicionuar produktin e tyre ne tregjet nacionale apo rajonale.

Disa nga problemet, ne menyre te permblodhur jane:

Probleme te pergjithshme

Gjate 5 viteve te fundit keto probleme jane evidentuar si pengesa dhe kerkojne nje nderhyrje energjike per zgjidhjen e tyre si :

- i) Fakteore qe lidhen me ecurine e reformave strukture dhe klimen e biznesit (si paqartesia e te drejtave pronesore, copezimi i tokes bujqesore, pengesat administrative dhe subjektivizmi i administrates, cilesia e ulet e sherbimeve publike, problemet e kreditimit etj;
- ii) Fakteore qe lidhen me trashegimine izolacioniste, prapambetjen teknologjike, infrastrukturen e dobet etj;
- iii) Fakteore qe lidhen me kulturen e pamjaftueshme te sipermarrrjes dhe te menaxhimit etj.

Probleme me specifike te eksportit te mallrave

- i) fakteore qe lidhen me aftesine konkurruese te ekonomise, firmave dhe produkteve shqiptare;
- ii) fakteore qe lidhen me krijimin dhe konsolidimin e organizmave per certifikimin dhe standardet e cilesise se mallrave dhe sherbimeve;
- iii) fakteore qe lidhen me marketingun e produkteve per eksport etj.

Te gjitha fakteoret e cituar me lart dhe situata tregtare me jashte, shtrajne per prodhimin ne pergjithesi dhe ate per eksport ne vecanti, nje ndryshim te thelle dhe shume dimensional, per te ndertuar politika zhvillimi sa me gjithperfshtese dhe me nje bashkerendim me te mire ndermjet institucioneve pergjegjese.

5.1.4 Potencialet e produkteve per eksport

Nje vezhgim mbi eksportet i realizuar gjate vitit 2006, ne kuadrin e projektit “ Mbeshtetje per Rregullimin dhe Nxitjen e Tregtise”/ EU Cards Project No 2004 / 084-899, eshte synuar te identifikohen qarte potencialet e eksporteve, tregjet aktuale dhe ato te synuar, sherbimet per kompanite eksportuese qe ata kane vertetet nevojte dhe qe do t'i ndihmojne te zbatojne planet konkrete te marketingut ne menyre me te suksesshme. Albinvest ne bashkepunim me kete projekt synon te mbeshatese eksportuesit, duke u ofruar kompanive nje pakete sherbimesh dhe programesh te dobishem.

Keshtu, disa sektore te industrise si ajo e lekur kepuceve, tekstileve, agro-bisnesi, turizmi si dhe e produkteve te konsumit ne pergjithesi permbajne disa premisa te rendesishme per zhvillimin e avantazheve konkurruese te produkteve Shqiptare ne tregjet nderkombetare.

Prodhimet bujqesore-blegtorale dhe agro-perpunuese jane nje potencial i konsiderueshmen per te rritur shifrat e eksportit, ne vecanti mbeshtetja per te rritur prodhimin e produkteve bio. Ne kete sektor shume produkte te fresketa dhe te

perpunuar rezultojne me shije mjaft specifike dhe shume te preferueshme nga konsumatorët jo vetem vendas, por dhe te huaj.

Mineralet ne Shqiperi perbejne nje potencial tjetër, gjithashtu mjaft te konsiderueshem dhe qe garanton jo vetem permiresimin dhe zbutjen e deficitit tregtar por edhe nje sektor me nje rritje te qendrueshme ne pergjithesi. Gjithashtu me potencial ne rritje mbeten edhe **lendet e ndertimit**, tashme te testuar ne eksport, si çimento, gelqere, gure te ndryshem dekorativ, etj. Mos shfrytezimi i deritanishem lidhet me shume faktore, nder te cilat mungesa e investimeve dhe teknologjive te reja ne nxjerrje dhe pasurim, njohja dhe lidhja me tregjet e huaja, kuadri ligjor ne privatizim, shfrytezim etj, jo i plote dhe i paqarte.

Rezervat ujore gjithashtu jane nje potencial i konsiderueshem qe ka Shqiperia, sidomos ne kushtet e kerkesave dhe nevojave gjithnje ne rritje qe kane vendet e tjera per kete produkt. Vendi yne ka rezerva te konsiderueshme te ujit te pijshem, per shfrytezimin e te cilave, megjithese jane bere disa investime, mbetet akoma shume larg shfrytezimit te leverdiseshmem te tyre.

Mundesi tjetër per te ndikuar ndjeshem ne treguesit e tregtise se jashtme te Shqiperise eshte edhe **prodhimi me fason** ne disa sektore specifike, si ai i veshjeve te kembes-kepuceve, konfeksioneve, mobilerive, peshkut, acugeve, paisjeve dhe montimeve informatike. Pavarsisht nga konkurenca mjaft e larte boterore qe egziston ne keto sektore, vendi yne akoma i ka shanset per te ruajtur avantazhin konkurues nisur nga disa faktore si; afersia gjeografike me tregjet e medha (BE), kostoja e ulet e fuqise puntore dhe eksperienca e akumuluar, popullsia me moshe te re dhe me shpirt sipermarres.

5.2 Politikat dhe drejtimet strategjike per nxitjen e eksporteve

- Lufta e tregjeve eshte mjaft e veshtire dhe vecanerisht per produktet tona te eksportit. Ne kete kontekst, orientimi i eksportuesve shqiptare per te shkuar drejt specializimit, te produktit dhe sherbimit merr nje rendesi primare. Promovimi i markes shqiptare te produkteve **“Made in Albania”** eshte objektivi strategjik i nxitjes se eksporteve.

- Si rezultat i heqjes se tarifave doganore, do te ndjehet impakti tek firmat vendase dhe flukset e importit do te dominojne ato te eksporteve shqiptare. Kjo do beje qe konkurenca nga vendet e BE-se pritet te rrite presionet per investime ne teknologji apo strategji me agresive te biznesit vendas, qe ne nje periudhe afatgjate do te sjelle nje rritje te konkurrueshmerise te industrive shqiptare.

- Permiresimi i klimes se biznesit ne pergjithesi, ulja e barres tatimore, permiresimet ne infrastrukture jane faktore te rendesishem per mbeshtetjen e ketyre avantazheve dhe kjo e kombinuar me rritjen e cilesise se manaxhimit dhe aftesive njerzore per nje performance me efikase te biznesit e kryesisht atij eksportues, synon te sjelle rezultate pozitive. Natyrisht qe njohja e situates (ky vezhgam i ri i eksportit i sherben me se miri ceshtjes) dhe treguesit aktuale sherbejne si nje instrument monitorues dhe krahasues per te matur efektshmerine e veprimeve dhe masave konkrete te politikave dhe nderhyrjeve te synuara ne vijim.

-Shkembimet tregtare te Shqiperise me vendet e rajonit jane te kufizuara. Eksportet e pergjitheshme drejt rajonit jane dominuar nga maredheniet me nje numur te kufizuar vendesh, kryesisht me rajonin e Europes Juglindore, duke rritur nivelet e tregetise

dypaleshe gjate vitit 2006, por nevoja per tregje te reja mbetet nje imperativ per eksportet shqiptare per te eskploruar.

- Rezultatet e vrojtimit ne kuadrin e projektit CARDS “ Mbeshtetje per Rregullimin dhe Nxitjen e Tregtise”/ EU Cards Project No 2004 / 084-899, kane diktuar nevojten per nje pakete sherbimesh ne mbeshtetje te kompanive eksportuese. Keshu kater sherbimet me te kerkuara nga kompanite eksportuese sipas vleresimit paraqiten si me poshte:

- (i) Informacion Tregu, kerkuar nga 48% e kompanive te intervistuar
- (ii) Pjesemarrje ne aktivitetet tregtare (panairt dhe ekspozita) te sponsorizuara, kerkuar nga 45% e kompanive te intervistuar
- (iii) Skema Granti per ndarje kostosh kerkuar nga 41% e kompanive te intervistuar.
- (iv) Misione per shitje jashte vendit, kerkuar nga 41% e kompanive te intervistuar.

Keto rezultate te perfuara nga vrojtimi orientojne ndermarrjen e politikave te nevojshme ne drejtim te marketingut te produkteve per eksport.

- Politika e nxitjes se eksporteve, ne menyre qe te perballtet me trendet e reja te heqjes se barrierave tregtare dhe konkurences globale, synon qe te perceptoje objektivisht procesin e internacionalizimit te ndermarrjeve dhe si te pergatitet per ndermarrjen e sfidave te nje ekonomie te hapur ndaj konkurences globale.

Kur theksi vihet tek eksportet, duhet te kemi parasysh se ky aktivitet eshte pjese perberese e te tere ketij procesi internacionalizimi.

-Internacionalizimi i ndermarrjeve eshte nje nga zgjedhjet me te veshtira, sepse implikon nje sere risqesh per keto ndermarrje, te cilat do te duhet te operojne ne ekonomi te hapur, ku forcat konkuruese dhe faktoret jane krejt ndryshe nga ato te tregut nacional.

-Qellimi per programin strategjik ne nxitjen e prodhimit per eksport eshte rritja e produktivitetit te kompanive Shqiptare duke shfrytezuar avantazhet konkuruese te saj dhe berjen e ekonomise shqiptare kompetitive ne rajon, te krahasueshme me vendet e BE-se dhe me gjere.

Per te arritur ne kete nivel, ekonomia shqiptare, krahas shume objektivave te pergjithshme duhet te arrije nder te tjerat edhe disa nga objektivat me specifike, qe lidhen me ngushte me sektorin e eksporteve, te cilat jane:

1. Rritja e treguesve te eksportit te mallrave, nepermjet rritjes se kapaciteteve te prodhimit te sektoreve aktuale qe punojne per eksport, si dhe shtimi i games se sektoreve dhe artikujve te rinj per te dale ne eksport, sidomos ne drejtim te mineraleve te reja, artikujve bujqesore dhe agro-perpunimit etj.
2. Trefishimi, brenda vitit 2009, i investimeve ne sektoret qe do te destinohen kryesisht per eksport, bazuar ne politikat liberale dhe lehtesuese, te nismes se Qeverise “Shqiperia nje euro” dhe te pontencialeve reale qe ofron vendi.
3. Sigurimi i masave lehtesuese per bizneset qe prodhojne per eksport, ne vecanti nxitja e vendosjes se prodhimit me fason drejt zonave dhe rajoneve qe kane papunesi te larte dhe mundesi zhvillimi te kufizuar.

4. Arritja e vleres se eksporteve ne vitin 2008, ne 770 Mln/ € ose nje rritje mbi 45% me e madhe se vlera e vititi 2005 dhe ne vitin 2013 ne 1500 Mln/€ ose mbi 185% (2.8 here me e madhe) se vlera e vitit 2005.
5. Ne vitet e para deri ne vitin 2009 do te ruhet ritmi i rritjes prej 13-15%, ndersa ne vitet qe vijne vleresohet ritmi mbi 15% ne vit, si pasoje e rezultateve te investimeve qe do te realizohen, si ato private dhe publike, deri ne vitin 2009.
6. Ruajtja e ritmit te rritjes se eksportit te mallrave mbi 13-15% ne vitet e para dhe rritja kontributit te sektorit te eksporteve ne rritjen e PBB-se duke arritur ne 14% e PBB-se ne vitin 2013.
7. Permiresimi i bilancit tregtar, permes rritjes se eksporteve dhe zevendesimit te importit, te shume produkteve nga prodhimi i ekonomise shqiptare duke arritur ne vitin 2013 ne raportet, 1-njesi eksport, me 2 njesi import.
8. Arritja ne vitin 2013, ne masen mbi 40% te punesuarve, vetem ne sektorin e eksporteve.
9. Rritja e aftesise konkurruese dhe menaxhuese, si dhe sigurimi i nje zhvillimi te qendrueshem te kompanive eksportuese ne rrjetin e tregut nderkombetar.
10. Ruajtja dhe rritja me rime me te larta te eksporteve nga prodhimi vendas ne raport me prodhimin me fason duke arritur ne vitin 2013 ne raportet 60% nga prodhimi vendas dhe 30% nga fasoni.

Ne tabelen e meposhtme jane paraqitur me shifra disa nga objektivat dhe lidhja e tyre me treguesit e tjere makroekonomike.

Eksportet jane paraqitur ne lidhje te ngushte me importet, bilancin tregtar dhe me prodhimin e brendshem bruto. Rritja e prodhimit te brendshem ne vitet e para deri ne vitin 2010 vleresohet te mbahet ne shifra nominale te rritjes prej 9.4% dhe pas vitit 2010 eshte vleresuar me nje renie duke pranuar nje rritja nominale prej 5 %.

Dinamika e parashikimeve te eksportit te mallrave dhe treguesve te tregtise se jashtme per periudhen 2007-2013

Vlera ne Milion €

Pershkrimi	Mln/€	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
a. Eksport mall prodhim vendas	Mln/€	158	187 (18)	220 (18)	260 (18)	310 (19)	375 (21)	455 (21)	600 (32)	800 (33)
b. Eksporti me fason (material porositesi)	Mln/€	370	442 (19)	500 (13)	550 (10)	600 (9)	645 (8)	684 (6)	700 (2)	709 (1)
1. Eksporti mallrave gjithsej (X)	Mln/€	528	629	720	810	910	1020	1139	1300	1509
2. Importi i mallrave (M)	Mln/€	2108	2415 (11)	2645 (12)	3015 (14)	3166 (5)	3261 (3)	3294 (1)	3294 (0)	3228 (-2)
3. Bilanci tregtar (X-M)	Mln/€	-1580	-1786	-1925	-2205	-2256	-2241	-2155	-1994	-1719
4. Prodhimi BB(GDP)	Mln/€	6619	7310	7994	8755	9577	10525	11051	11604	12180

5. Raporti (X/GDP)	ne%	8.0	8.6	9.0	9.3	9.5	9.7	10.3	11.2	12.4

Burimi : METE 2007

Shenim: 1) Shifrat ne kllapa, qe ndodhen ne brendesi te tabelës shprehin perqindjen e ndryshimit me periudhen paraardhese.

2) Kursi i kembimit te Euros ndaj Lekut eshte mbajtur konstant ne vlerat 1-€=122,8 lekë.

5.2.1 Masat per arritjen e objektivave ne eksport

Realizimi i objektivave ne eksport kerkon ndermarrjen e nje sere masash, me karakter te pergjithshem apo specifik, qe me poshte jane paraqitur te grupuara sipas natyres se ndikimit.

Masa legislative:

1. Harmonizimi dhe sistemimi i tere legjislacionit qe ka te beje me prodhimin per eksport, financimin dhe levizjen e mallrave, bazuar ne direktivat dhe legjislacionin e BE-se, OECD-se dhe OBT-se, te cilat per eksportin dhe levizjen e mallrave kane percaktuar rregullat dhe normat perkatese te prodhimeve qe destinohen per eksport.
2. Harmonizimi i legjislacionit ne prodhim, sherbim dhe shitje te te gjitha produkteve qe prodhohen ne vend ne perputhje me BE-ne, FAO, etj, si; prodhimet bujqesore dhe agro-perpunuese, perdorimin e pesticideve, trajtimin e kafsheve, prodhimet jo-ushqimore, prodhimet e paisjeve te ndryshme shtepiake dhe ato me shkalle rrezikshmerie, ne shfrytezimin e mineraleve, ne shfrytezimin e pasurive dhe te mbrojtjes se ambjentit etj.
3. Pergatitja dhe implementimi i bazes ligjore qe mundeson ndertimin e institucioneve ne sherbim dhe kontroll te biznesit dhe produkteve te ndryshme (institucione financiare, kontrolli, certifikimi, etj)

Masa Institucionale:

1. Krijimi i Fondit Shqiptar te Konkureshmerise, ne mbeshtetje te ndermarrjeve prodhuese per eksport ne vlere prej 25 Milion Leke.
2. Krijimi i fondit shteteror te garantimit te kredive te eksportit ne vlere prej 500 milion Leke.
3. Mbeshtetje per ALBINVEST per te luajtur nje rol te rendesishem ne ndertimin e sherbimit te konsulences, trainimeve, informacionit te nje cilesie te larte per te bere te mundur rritjen e shanseve dhe shfrytezimin me te mire te mundesive per te dale ne eksport.
4. Zhvillimi dhe garantimi i nje sherbimi cilesor te konsulences dhe trainimeve per rritjen e kapaciteteve manaxheriale dhe teknike te kompanive ne rritje dhe ne internacionalizim.
5. Krijimin e skemave te partneritetit te ndermarjeve lokale me ato nderkombetare
6. Zhvillimin e projekteve promocionale, kontakteve te biznesit, futjes se ICT dhe e-business model
7. Konsolidimi dhe ndertimi i institucioneve shtetore dhe private qe merren me vleresimin dhe certifikimin e cilesise se produkteve dhe sherbimeve, duke filluar qe nga lendet e para, kushtet e prodhimit, manipulimit deri ne kushtet e ruajtjes dhe konsumit te tyre. Ne keto institucione futen ato te; Metrologji-se-Kalibrimit, Standartet, Konformitetit, Akreditimit, Analizave Laboratorike e Mikrobiologjike, Kodifikimin, etj. Te gjitha keto institucione qe bjene pjese ne infrastrukturen e cilesise, vleresohen shume te

domosdoshme per te mundesuar dhe rritur sigurine dhe shanset e prodhimeve shqiptare, jo vetem per te dale ne eksport, por edhe per tregun e brendshem.

8. Ngritja dhe konsolidimi i institucioneve dhe inspektorateve qe te mundesojne rregjistrimin, certifikimin e subjekteve prodhues dhe bizneseve te ndryshme ne Shqiperi. Keto institucione do te merren: me rregjistrimin e gjese se gjalle, pentarise, kadastrimi i tokes dhe perberjes se saj, regjistrimi dhe certifikimi i stabilimenteve te kafsheve, fermave, perpunimit te produkteve ushqimore, te konservimit te perimeve, peshkut, mishit, stabilimentet e shfrytezimit te mineraleve, prodhimeve produkteve industriale dhe respektimit te normave te mjedisit, etj. Keto institucione dhe informacione te tyre rrisin sigurine, lehtesojne dhe mundesojne futjen e ketyre produkteve ne tregjet e BE-se.

Masa me karakter organizativ, informativ dhe infrastrukturor.

1. Organizimi i seminareve dhe programeve per krijimin e nje sistemi te marketingut efektiv dhe menaxhimit te cilesise se produktit, sjellja e produktit ne standartet dhe normat qe kerkon tregu i jashtem, krijimi i bazeve se te dhenave dhe shkembimit te informacionit me tregjet e huaja, stimulimi i krijimit te studiove, agjensive dhe konsulenteve profesioniste per biznesin, duke dhene asistencë si ne organizim, menaxhim, marketing, etj. Krahas rolit qe ka METE nje detyre funksionale i mbetet institucioneve me te specializuara dhe te lidhura ngushte ne kete fushe si; Albinvest, Agjensite rajonale te zhvillimit te biznesit, drejtorite e zhvillimit te bujqesise dhe ushqimit ne prefektura, studiot dhe konsulentet private te biznesit, projekte te ndryshme asistencë, etj.
2. Ngritja e Qendrave te Grumbullimit per manipulim, perpunim, standardizim, ambalazhim, si dhe furnizim-shperndarje ne tregun me pakice dhe eksportim te produkteve bujqesore e blektorale.
3. Ndertimi i thertoreve dhe trajtimi i mishit te kafsheve dhe shpendeve ne te gjithë territorin e vendit kryesisht ne fshatra me baze zone. Masat 2 dhe 3, konsiderohen si qendra katalizatore te prodhimit agro-industrial, te cilat mendohen te ngrihen brenda 2008.

Impaktet e ketyre qendrave vleresohen ne drejtim te; ritjes se vleres se tregut te prodhimeve te fermereve. Qendra te tilla stimulojne rritjen e prodhimit, specializimin e tij. Nga ana tjeter krijohen mundesite reale per bashkimin dhe grupimin e fermereve bazuar ne kulturat dhe produktet qe ata do te prodhojne, deri ne krijimin e shoqatave te ndryshme prodhimi. Nje forme organizimi e tille, rrit gjithashtu mundesite per kreditim dhe financim te fermereve, mundesite per tu informuar mbi teknologjine e prodhimit, varitete me te mira, trajtimin me te kualifikuar te kulturave, marketingun dhe rrjetin e shperndarjes etj.

4. Ndertimi i nje qendre eksporti te trajtimit te produkteve per eksport ne afersi te Portit te Duresit. Ne kete qender jo vetem do te perpunohen produktet dhe nje sere sherbimesh shtese si standardizimi, ambalazhimi etj, duke i dhene produktit nje vlere te shtuar kundrejt standardeve nderkombetare. Brenda vitit 2010.

(Shiko: Tabela nr.6. Anex V)

VI. INVESTIMET E HUAJA DIREKTE (IHD)

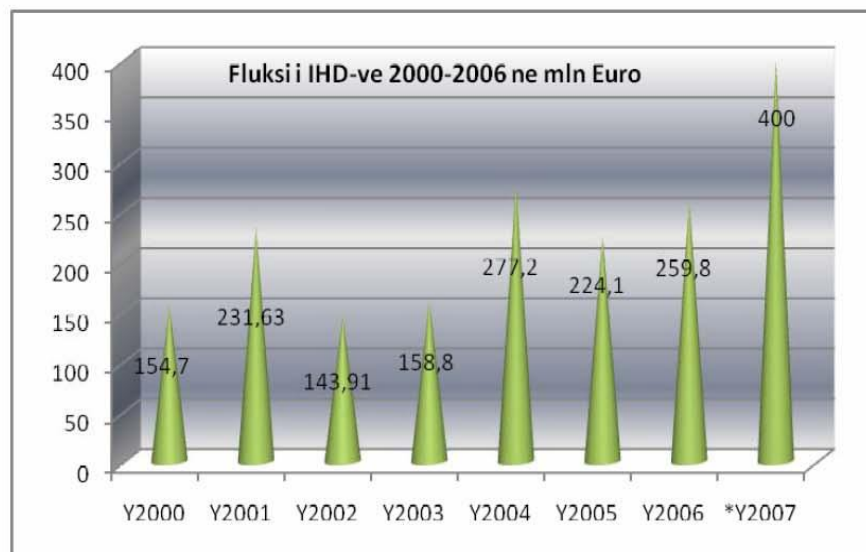
6.1. Pamje e pergjithshme

6.1.1 Ecuria e investimeve te huaja direkte ne Shqiperi

Megjithese flukset e investimeve te huaja ne Shqiperi kane qene ne rritje te vazhdueshme, ato mbeten ne nivele shume te ulta nese i krahasojme me Rajonin. Kjo si pasoje e nje trashegimie negative te demtimit te rende te klimes se biznesit, per shkak te pengesave te konsiderueshme administrative, korrupsionit te perhapur, dobesive regullatore si dhe riskut te perceptuar ekonomik dhe politik te vendit.

Investimet e huaja direkte, gjate viteve te fundit, siç mund te vihet re dhe ne grafikun e mesiperm, kane pesuar nje rritje te konsiderueshme. Gjate vitit 2004, per shkak edhe te privatizimit te Bankes se Kursimeve, fluksi i FDI-ve per kete vit, arriti vleren prej 341 milion USD. Per vitin 2005, investimet e huaja direkte per efekt edhe te mungeses se privatizimeve, zbriten ne 255 milion USD.

Fluksi i investimet te huaja direkte ne fund te vitit 2006 pesoi nje rrije prej 14 % kundrejt vitit 2005 duke arritur ne shifren 260 milion euro. Ky ne mungese totale te privatizimeve, pra rezultat i investimeve greenfiled apo i projekteve koncesionare. Per vitin 2007, fale reformave te Qeverise per permiresimin e vazhdueshem te klimes se biznesit, si dhe rifillimit te procesit te privatizimit te disa ndermarrjeve shteterore si dhe aplikimit te inisiatives “Shqiperia 1 Euro”, parashikohet qe fluksi i IHD te tejkalojte shifren 400 milione euro.

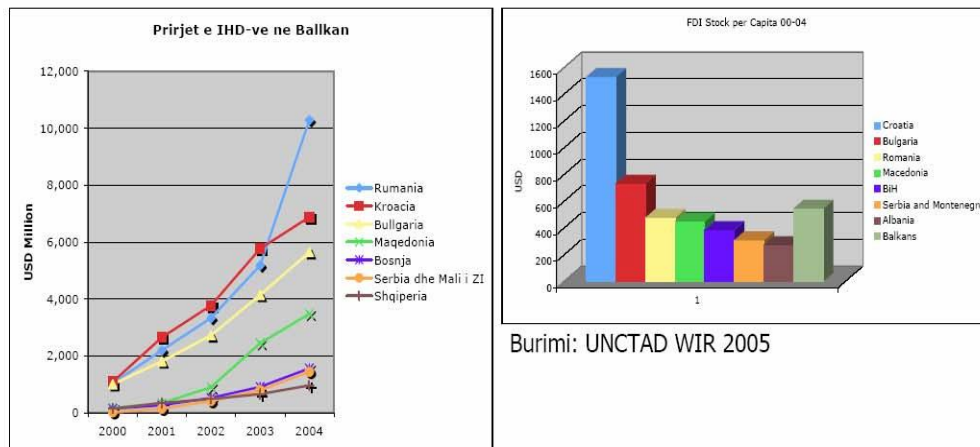
Burimi: Banka e Shqiperise

*parashikim, Ministria e Ekonomise, Tregtise dhe Energjitikes

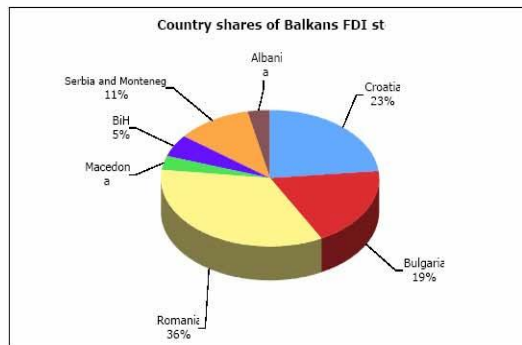
Fluksi i investimeve të huaja direkte në Shqipëri është më i ulët krahasuar edhe me vendet e tjera të rajonit, të cilat me përjashtim të Bullgarisë dhe Rumanisë nuk shquhen për tërheqje të IHD-ve, përveç në fushën e privatizimeve. Siç mund të shihet në Figurën 1, në të shkuarën Shqipëria nuk është paraqitur mirë në krahasim me vendet e tjera të Ballkanit. Po të krahasosh pjesën e tregut, Shqipëria është përfituesi më i vogël i IHD-ve krahasuar me vendet e tjera.

Figura 1: Peformanca e IHD-ve në rajonin e Europes Juglindore

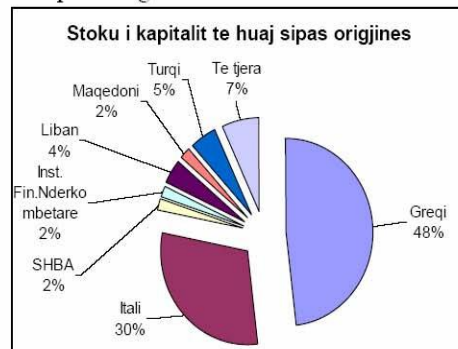

Burimi: UNCTAD WIR 2005

Burimi: UNCTAD WIR 2005

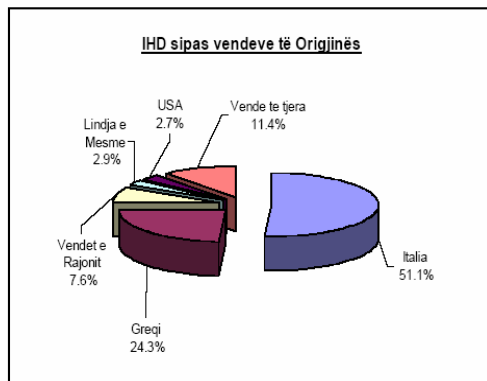
Nga pikëpamja e origjinës, Italia dhe Greqia ruajnë një pozicion mbizotërues në investimet e huaja direkte në Shqipëri: 51 për qind e ndërmarrjeve të investimit direkt janë me pjesëmarrje të kapitalit të huaj italian dhe 24 për qind me kapital të huaj grek. Ndjekësit më të afërt janë kapitali turk (4 për qind) dhe ai amerikan (3 për qind). Nderkohe, vërehet një hapje drejt lindjes së mesme, shoqëruar edhe me rritjen e flukseve të kapitalit nga këto vende.

METE, Strategjia Zhvillimit të Biznesit dhe Investimeve

Në këndvështrimin e stokut të kapitalit të huaj, në fund të vitit 2004, jo më pak se 82 për qind e këtij stoku ishte për llogari të vendeve të Bashkimit Evropian, me investitorë kryesorë Greqinë (me 48 për qind të stokut të kapitalit të huaj në fund të vitit 2004) dhe Italinë (me 30 për qind).

Grečia dhe Italia kane rritur ndjeshem pranine e tyre ne stokun e kapitalit te huaj ne vend. Afersia gjeografike e Shqiperise me keto dy vende si dhe nje bashkepunim i fuqishem ekonomik me BE, jane nder arsyet kryesore per dominimin e investitoreve te huaj nga keto vende.

Rritja e stokut te kapitalit te huaj ne vite, verehet te kete gene me e ndjeshme persa i perket kapitalit grek. Ky i fundit, ne fund te vitit 2004 vleresohet ne rreth 18 miliarde leke nga 7 miliarde leke vleresuar ne fund te vitit 2001. Kapitali grek eshte i perqendruar kryesisht ne sektorin e komunikacionit (68 per qind) ardhur si rezultat i perfshirjes ne privatizime gjate viteve 2000-2001 dhe tregtise me shumice (13 per qind).

Burimi: Banka Shqiperise

Pergjate viteve te fundit eshte zbehur disi prania e tij ne industrine e veshjeve. Kapitali italian per periudhen e vrojtuar (2001-2004), ka ruajtur rreth intervaleve 60-65 per qind perfaqesimin e tij me investime ne industrine perpunuese. Ne fund te vitit 2004, stoku i kapitalit italian vleresohet ne rreth 11.3 miliarde leke nga 3.8 miliarde leke ne vitin 2001 (burimi: Banka e Shqiperise).

Persa i perket shperndarjes gjeografike te IHD ne Shqiperi, vihet re nje perqendrim i tyre ne Tirane (52%) dhe ne pjesen perendimore te vendit.

Shperndarja sektoriale e investimeve te huaja direkte ne Shqiperi tregon nje shkalle te larte perqendrimi te tyre ne industrine perpunuese dhe ne tregti.

6.1.2 Problematika qe has sektori

Zonat ku jane perqendruar IHD jane zona me te ardhura me te larta dhe infrastrukture me te zhvilluar. Pjesa e brendshme qendrore si dhe verilindja e vendit, jane nder zonat me pak te preferuara nga investoret e huaj. Pervec infrastruktures se pazhvilluar te ketyre zonave dhe marketingut te munguar, nje rol te rendesishem mendohet te kete luajtur migrimi i brendshem dhe i jashtem, i cili veshtireson gjetjen e fuqise punetore te kualifikuar ne to. Megjithate, nje perqindje te konsiderueshme te IHD kemi ne rrethe kufitare me Greqine, si Korça dhe Gjirokastra.

Investimet ne industri kane synuar sektoret me perqendrim te larte te fuqise punetore dhe jo ato me perqendrim te kapitalit ose te teknologjise duke i lene pak hapësire rolit te investimeve te huaja ne transferimin e teknologjise dhe rritjen e kapacitetit teknologjik te prodhimit ne vend, duke minimizuar efektet pozitive anesore te ketyre investimeve ne sektoret e tjere te prodhimit.

Shkaqet e Nivelit te ulet te FDI-ve ne Shqiperi vijne si rezultat:

- Problemi i imazhit eshte nje drejtim ku do te perqendrohet puna ne te ardhmen per te siguruar nje ndryshim te shpejte te imazhit per Shqiperine ne vendet e huaja.

- Problemet dhe konfliktet lidhur me pronesine mbi token , procedurat burokratike per rregjistrimin e te drejtave te pronesise, per aprovimin dhe dhenien e lejeve te ndertimit kane krijuar gjithmone nje barriere per investimet e huaja.
- Niveli i informalitetit te ekonomise eshte gjithashtu nje drejtim qe do te synohet te permiresohet ne te ardhmen, per te sigurua nje konkurrence te ndershme ne treg
- Procesit te ngadalshem te privatizimeve, ndermarrjeve te mesme dhe te medha te shtetit ne sektoret industriale me intensitet te larte kapitali, dhe sektoreve strategjike si energjia, telekomunikacioni.
- Perceptimi ende i nje risku politik dhe ekonomik te vendit nga investitoret potenciale te huaj.
- Funksionimi i dobet i institucioneve publike, korrupsioni, trafiket dhe zbatimi i dobet i ligjit.
- Mungesa e efikasitetit dhe kostoja e larte e infrastruktures (transport, energji, uje) si dhe mungesa e parqeve industriale per FDI-te orientuara nga eksporti dhe turizmi. Ndonese ekziston nje ligj qe lejon krijimin e zonave te lira dhe parqeve industriale deri tani ne Shqiperi nuk eshte krijuar ndonje zone e lire apo park industrial.
- Pamjaftuesheri e sherbimeve financiare, bankare dhe jobankare (nivel i ulet i kreditimit, cilesi e ulet e sherbimeve financiare per tregeti nderkombetare, shkalla e larte e interesit, kerkesat e larta per kolateral, sherbimet e kompanive te sigurimit etj.)

Analiza SWOT

Mundesite • Integrimi European • Integrimi ekonomik rajonal (Cefta) • Diaspore e gjere • Reforma e Sistemit te Arsimit • Rindertimi i Infrastruktures	Pikat e Forta • Afersi gjeografike me pjesen me te madhe te rajoneve dhe tregjeve ne Europe • Fuqi punetore e kualifikuar me nje kosto relativisht te ulet • Kulture pune • Burimet minierare • Atraksionet natyrale dhe turistike • Nje ambjent ligjor i pranueshem per investim
Pikat e dobta • Tregjet e vogla vendase • Te ardhura te ulta per fryme • Infrastruktura e dobet • Teknologji industriale e vjeteruar • Sektor i dobet financiar	Risqet • Konkurenca e vendeve fqinje • Rritje ne paga dhe humbja e avantazhit konkurues te koston se ulet te punes

6.1.3 Mundesite per investime ne sektore te vecante

6.1.3.a Industria e lekure-kepuceve dhe e veshjeve

Sektori i lekure-kepuceve eshte nje nga sektoret me te rendesishem si nga pikepamja ekonomike ashtu dhe nga ajo sociale dhe perben 10% te prodhimit industrial si dhe perfaqeson rreth 14% te punesimit. Sektori ka pasur nje rritje te konsiderueshme edhe persa i perket eksporteve; ato u rriten me 9% ne vit per vitet 1999-2002 ndersa ne vitin 2003 me 32% dhe ne 2004 me 23%. Kjo industri perfaqeson gjithashtu 30% te eksporteve totale te Shqiperise. Bazuar ne nje studim te kryer nga Acit ne nentor 2004

investitorët në këto sektor janë përqendruar në prodhim kepucesh (23%), faqosje kepucesh (32%), përpunim lekuresh (25%).

Shqipëria ka gjithashtu një industri veshjesh në zhvillim e sipër, e cila ka tërhequr investime të huaja kryesisht nga Italia, Gjermania dhe Greqia. Aktualisht në sektor operojnë rreth 50 firma të huaja dhe 17 shqiptare të cilat punësojnë rreth 10000 punonjës.

Mundësitë për investime të reja në këto sektore përcaktohen kryesisht nga këto faktorë konkurrues që Shqipëria disponon:

- Një treg me i gjere i hapur në sajë të nënshkrimit të Marrëveshjeve të Tregtisë të Lire për Europën Qendrore CEFTA
- kosto e ulët e punës (mesatarisht 150-200 dollarë në muaj),
- disponibilitet i krahut të punës së kualifikuar si pasojë e një eksperience të maturuar tashmë në këto sektor,
- logjistika; mundësi për prodhim *'just in time'* dhe me cilësi të lartë falë pozicionit strategjik pranë tregjeve kryesore si Italia dhe Greqia dhe standardeve të aplikuar nga ndërmarrjet shqiptare

Tregjet kryesore në këto sektore ku duhet të përqendrohen edhe aktivitetet promovuese janë Italia, Greqia dhe Gjermania. Interesi mund të jetë si për investime të reja në vend, por edhe për nënkontraktore me firmat ekzistuese vendase.

6.1.3.b   *Sherbimet ndaj biznesit*

Me qëllim përmirësimit të efikasitetit dhe produktivitetit, kompanitë multinationale përfitojnë avantazhe të mëdha duke konsoliduar aktivitetet si shërbimet në një vend të caktuar dhe duke i standartzuar ato në të gjithë botën. Kjo po krijon mundësi të reja për investime të huaja direkte për vendet në zhvillim e sipër të cilat kanë avantazhe kostoje mjaft me të mëdha sesa vendet e zhvilluara. Metoda e preferuar për këto konsolidime nga kompanitë është ajo e të besuarit të këtyre aktivitetëve/shërbimeve kompanive të tjera (outsourcing).

Në këtë aspekt Shqipëria paraqet mundësi të mëdha për të thithur këtu llojesh investimesh të huaja të orientuara nga eksporti: qendra të kujdesit ndaj klientit (customer support centers), qendra shërbimi të përbashkëta (dataprocessing), shërbime të teknologjisë së informacionit (IT) si dhe Seli rajonale për bizneset (Regional headquarters). Nga studimet e kryera rezulton që në afat shkurtër mundësitë me të mira për të thithur investime i kanë dy sektorët e parë (qendra të kujdesit ndaj klientit dhe përpunimi i të dhënave). Kjo falë disa avantazheve konkurruese si: Forcë punëtore e kualifikuar, me zotërim të gjuhëve të huaja dhe me kosto mesatare sa një e pesta e vendeve europiane; ambjente, zyra të mjaftueshme në treg, rrjet i telekomunikacionit në zhvillim etj.

6.1.3.c   *Bujqësia dhe Agrobiznesi*

Shqipëria ka mundësi të konsiderueshme në zhvillimin e bujqësisë në sajë të klimës së saj të favorshme dhe krahut të lirë të punës në zonat rurale. Për shkak të metodave akoma tradicionale të prodhimit të frutave, perimeve, mishit dhe produkteve të qumështit duke

perdorur me pak shtesa artificiale, pesticide dhe kimikate, Shqiperia eshte bere e mirenjohur si nje prodhues i nivelit boteror dhe eksportues i ushqimeve organike ne rajonet me te medha, tregjet Evropiane dhe Amerikano-Veriore.

Masa mesatare e nje ferme eshte afersisht 1 ha, qe renditet ndermjet 1,3 ha ne fushe dhe rajonet kodrinore dhe 0,8 ha ne male. Trojet e fragmentarizuar jane dukshem nje pengese per metodat eficente te prodhimit dhe e masave ekonomike.

Sidoqofte potenciali bujqesor shqiptar eshte i konsiderueshem; klima e bute mesdhetare (dimer i bute dhe vere e thate) dhe shira te bollshem (ne masen 1400 mm, ne zonat bregdetare, 1.800 dhe 3.000 ne zonat kodrinore dhe malore) jane vecanerisht te pershtateshme per kultivimin e frutave te hershme dhe te vonshme, ullinje dhe bimeve mjekesore, si dhe prodhimin e veres.

Agroindustria eshte gjithashtu nje pjese e rendesishme e ekonomise shqiptare. Bujqesia dhe agroindustria kontribojne ne GDP me 25% dhe ne punesim me 60%. Agroindustria eshte nje sektor ne rritje te vazhdueshme por niveli i pergjithshem i prodhimit nuk mbulon nevojat e konsumit.

Mundesite per investime ekzistojne ne disa nensektorë te kesaj indutrie, por me interesant paraqiten ato segmente ne te cilet ekziston eksporti siç jane bimet mjekesore, perimet e sezonit dhe jo te sezonit, produktet e konservuara si ullinjte apo vaji i ullirit, peshku i fresket dhe ai transformuar etj. Qeveria me qellim per te nxitur zhvillimin e vreshtarise, pemetarise dhe ullirit, ka miratuar krijimin e nje fondi ndihme per fermeret ne vlere prej 400 milion Leke.

6.1.3.d   *Minierat*

Shqiperia ka burime minerale te konsiderueshme pershire kromin, baker, nikel dhe qymyr. Cilesia dhe sasia e kromit eshte vecanerisht e larte. Para 1990 Shqiperia zinte vendin e trete ne bote per prodhimin e ketij minerali per asye te rezervave te konsiderueshme te tij. Mineralet e nxjerra perpunohen pjeserisht dhe me pas eksportohen ne menyre direkte. Mund te ekzistojne mundesi per perpunim te plote.

Shqiperia ka gjithashtu reserva te pashfrytezura te shkembinjve te fosfatit dhe boksiteve. Sipas eksperteve e Ministrise se Ekonomise, Tregtise dhe Energjitikes keto rezerva kane permbajtje te ulet te lendes se dobishme. Nje miniere boksiti po operon per te siguruar lenden e nevojitur nga industria kombetare e cimentos nderkohe qe nuk punohet ne minierat e fosforitit.

Industriete nxjerrese jane ne duart e sektorit privat dhe si rezultat ekzistojne mundesi per investime te reja (greenfield) ne kete sektor. Mundesi te reja investimi mund te paraqiten gjithashtu edhe nga terheqja ose mbarimi i kontratave me konçesionaret ekzistues.

6.1.3.e   *Nafta dhe Gazi*

Ne bilancin energjistik te vendit tone burimet me baze hidrokarbure zene rreth 62%. Nevojat e vendit plotesohen me rreth 40-45% (prodhim i shoqerise publike ARMO Sh.a.) me prodhimin e vendit dhe pjesa tjeter sigurohet nga importi i cila realizohet

nepermjet shoqerive te tregetimit me shumice. Sot jane te licensuar rreth 107 shoqeri anonime per tregetimin e karburanteve.

Industria e Naftes dhe Gazit ne fillim te tranzicionit trashegoi vendburime te zbuluara me resurse te konsoliduara naftes nentoke si dhe nje pervojte te plote ne kerkim, prodhim, rafinerim, sherbime dhe tregetime te naftes gazit dhe nenprodukteve te tyre. Me kalimin ne ekonomine e tregut u vune re mosperputhje ndermjet nevojave per investime dhe mundesive te saj e cila shkaktoj nje renie te prodhimit te naftes 2.5 here dhe te gazit 24 here. Vendburimet e naftes ne kete kohe gjendeshin ne nje stad shfrytezimi te vonshem dhe me nje teknologji te amortizuar fizikisht dhe moralisht.

Ne periudhen ne vazhdim industria e naftes dhe gazit do te vazhdoje te jete nje sektor i rendesishem i ekonomise se vendit, si ne pikpamje te peshes qe do te zere ne bilancin energjistik, ashtu dhe ne zhvillimin e prones, per te finalizuar transformimin e plote te prones shteterore ne prone private.

Rezervat fillestare te naftes vleresohen: a) gjeologjike 430 milion ton dhe b) te nxjershme rreth 80 milion tone. Rezervat e nxjershme te mbetura me 01.01.2005 jane rreth 30 milion tone naftes bruto nga te cilat rreth 10 milion ton ne formacione gelqerore dhe 20 milion ne formacione ranore.

Rezervat fillestare te gazit ne vendburimet e gazit jane rreth 500 milion Nm³ te nxjershme dhe ne vendburimet e naftes, ne formen e kapeles gazore dhe te gazit shoqeruese jane 8.8 miliard Nm³. Rezervat e nxjershme te mbetura me 01.01.2005 jane rreth 3.6 milion.

Si rezultat i ristrukturimit te shoqerive te naftes, i zbatimit te marreveshjes hidrokarbure ne zonen e Patos Marinzes dhe i perdorimit te teknologjive te reja te shfrytezimit ne periudhen pas vitit 1998, u realizua nje rritje e prodhimit te naftes dhe gazit me rreth 10% ne vit dhe parashikohet nje rritje me e madhe ne vitin 2006, duke arrite ne rreth 560 mije ton nga 448 mije ton qe u prodhuan ne vitin 2005. Per me tej programohet te rritet prodhimi i naftes dhe i gazit me te ritme me te larta pasi do te jap nje impakt zbatimi i MH me Patos-Marinze .

Kerkimet dhe prodhimet e naftes dhe te gazit ne teritorin Shqiptar behen vetem sipas Marreveshjeve Hidrokarbure, te cilat jane marreveshje e formes koncesonare, (te perpiluar sipas modeleve nderkombetare), nenshkrhet nga Ministria e Ekonomise, Tregetise dhe Energjetikes (ministria pergjegjese per hidrokarburet), sipas propozimit te bere nga grupi negociues ne perberje te AKBN dhe me pas miratohet me Vendim te Keshillit te Ministrave . Zbatimi i ligjit mundesohet nga nje paketë fiskale e posaçme e parashikuar me ligjin nr. 7811, të datës 12.04.1994 “Për aprovimin e dekretit nr. 782, datë 22.02.1994 “Për sistemin fiskal ne sektorin e hidrokarbureve (Kerkim – Prodhim)

Gjate periudhes 16 vjecare jane konkretizuar me nenshkrimin e 17 Marreveshjeve per hidrokarbure. Deri tani jane investuar per kerkimin e naftes nga shoqerite e huaja rreth 500 milion USD.

Ne sektori hidrokarbur kryejne aktivite shoqeri private te vendit dhe te huaja ne te gjitha sferat e aktivitetit nga kerkim prodhim deri ne tregetim marketingun e nenprodukteve te naftes dhe gazit.

Projektet dhe investimet prioritare per nje periudhe afatmesme ne sektorin hidrokarbur parashikohet te realizohen ne drejtimet e meposhteme:

- lidhja e Shqiperise me rrjetin naftes dhe gazsjelles te Europes Juglindore;
- aplikimi i teknologjive te avancuara per nxjerrjen e naftes nga vendburimet e njohura;

- rikonstruksioni dhe ndertimi i rafinerive te naftes;
- kerkimi i naftes dhe gazit nga shoqerite e huaja ne kuadrin e MH;
- rehabilitimi i mjedisit dhe ruajtja e tij;
- ndertimi i depozitave bregdetare;
- sherbimet mbeshetese etj.

Procesi i privatizimit te sektorit hidrokarbur, eshte nje mundesi tjeter e cila do te siguroje nje eficience me te madhe si ne drejtim te prodhimit, rafinimit dhe tregetimit te hidrokarbureve.

6.1.3.f Turizmi

Shqiperia ka pasuri te mjaftueshme natyrore dhe nga pikpamja turistike. Bregdeti shqiptare zgjatet ne nje gjatesi prej 450 km dhe permban disa nga zonat bregdetare me te pastra dhe me te bukura ne te gjitha Mesdheun Verior, qe mund te konkurojne bregdetet e Italisë dhe te Kroacisë. Jugu i Shqiperise eshte vetem pak larg nga nje destinacion tjeter te madh turistik- Ishulli Grek i Korfuzit.

Qeveria po pergatit një projekt ligj të ri mbi turizmin, i cili do te percaktojë planet e tij per zhvillimin e ketij sektori dhe pritet te hyje ne fuqi brenda vitit 2007.

Prespektivat per IHD ne sektorin e turizmit jane te kufizuara per shkak te infrastruktures se pazhvilluar ne Shqiperi, mungesa e lehtesirave turistike dhe me e rendesishmja problemet me pronat dhe regjistrimet qe veprojne si barriera ne investimet turistike. Te gjitha keto faktore ndihmojne ne krijimin e imazhit te Shqiperise si destinacion turistik i mundshem por jo ekzistues. Per kete arsye fillimisht IHD ne turizmin shqiptar do te vijne nga ndertuesit e fshatrave turistike dhe marinave.

Problemët e lindura me zhvillimin e planit Club Med prane Sarandes, tregojne se akoma ekzistojne probleme me pronat dhe se ka vend per permiresimin e kuadrit ligjor perpara se Shqiperia te shfrytetoje potencialin e saj turistik.

6.1.3.g Elektro-Energjia

Te dhena baze per sistemin elektroenergjetik shqiptare

Ekonomia shqiptare aktualisht ka nevojë per rreth 6.5 deri 7 miliard kilovatore energji elektrike ne vit.

Prodhimi mesatar vjetor eshte rreth 4 deri 4.4 miliard kilovatore.

Duhet te importojë rreth 2.5 miliard kilovatore ne vit.

Fuqia e instaluar eshte rreth 1450 MW.

Ka nje deficit ne fuqine e instaluar prej rreth 800-900 MW.

Rreth 98% e energjise elektrike prodhohet nga hidrocentralet.

Cmimi mesatar i shitjes se energjise elektrike per vitin 2006 parashikohet te jete rreth 7,4 leke/kWh.

Mundesite e investimit ne ndertimin e burimeve te reja gjeneruese

Ne burimet gjeneruese mundesite per investime jane shume te medha, sepse siç treguam me siper nevojat per energji nga burimet e vendit plotesohen ne masen 60-70%, ne vartesi te kushteve hidrologjike.

Edhe pse 98% e prodhimit të energjisë elektrike sigurohet nga energjia hidrike, perseri mundësitë për të investuar në ndërtimin e hidrocentraleve janë shumë të mëdha, sepse deri tani janë shfrytëzuar rreth 30-35% e potencialeve ujore që ekzistojnë në Shqipëri për prodhimin e energjisë elektrike.

Mundësitë për ndërtimin e hidrocentraleve janë të mëdha, duke filluar nga ndërtimi i atyre të vegjël, me fuqi të instaluar deri në 2 MW, të atyre të mëdha me fuqi të instaluar.

Për ndërtimin e hidrocentraleve ekzistojnë studime të vjetra dhe të reja, ku janë përcaktuar akset e mundshme për ndërtimin e rreth 40 hidrocentrale të vegjël, në përrën të apo degezime lumenjsh, me një shtrirje në të gjithë Shqipërinë.

Gjithashtu ka studime prefizibiliteti për shfrytëzimin e potencialit të të gjithë lumenjve të mëdhenj të vendit dhe akse ku mund të ndërtohen hidrocentrale të fuqive nga 60 në 350 MW të instaluar.

Lumenjtë kryesore ku mund të ndërtohen hidrocentrale janë ai i Vjosës në Shqipërinë e Jugut, i Devollit në Shqipërinë Qendrore dhe i Drinit në atë veriore.

Si objekte me të mëdha hidrike që parshikohet të ndërtohen janë HEC-et ; Bratila, Bushat, Tepelene; Skavica; Banje, etj;

Për të patur një ballancim të prodhimit hidrik me atë termik dhe për të përmirësuar parametrat e rrejtës elektrike, kemi studime dhe për mundësitë e ndërtimit të termocentraleve në disa pika të sistemit.

Si objekte të rëndësishme termike mund të përmendim:

- TEC-in e Vlores, me financim të B.Botërore, BEI-t dhe BERZH-it, me fuqi rreth 100 MW, që do të fillojë ndërtimin gjatë vitit 2007.
- TEC-e të tjera me financime të investitoreve potenciale.

Mundësitë e investimeve në rrjetin e transmetimit.

Sistemi Elektroenergjetik Shqiptar, me përjashtim të investimeve të mëdha të bërë vitet e fundit në disa nyje, që përbenin emergjencë, ka një rrjet relativisht të vjetër, të amortizuar, me teknologji ruse, kineze, çeke, italiane dhe jashtë kërkesave të kohës.

Rrjeti i transmetimit dhe nyjet transformuese në shumicën e tyre nuk përballojnë ngarkesat e nevojshme dhe nuk janë të përshtatshme për implementimin e teknologjive moderne në drejtimin dhe shfrytëzimin e sistemit energjetik dhe pjesëmarrjen në tregun rajonal të energjisë.

Për këtë arsye janë kryer studime dhe janë identifikuar objektet me rëndësi kombëtare dhe rajonale për të realizuar ndërtimin e një rrjeti bashkëkohor si nga pajisjet dhe parametrat.

Si objekte me të rëndësishme konsiderohen ndërtimi i:

- Qendres së re dispecer, me financim të qeverisë italiane;
- Linjes 400kV Elbasan –Tiranë, nënstationit 400/220 kV në Tiranë, linjes Tiranë – Vau i Dejës dhe më tej Vau i Dejës-Podgoricë, me financim të KfW dhe të Qeverisë Italiane, si dhe Vau i Dejës- Kosovë.

- Nienstacionit te Babices ne Vlore me financim te qeverise Koreano Jugore dhe linja 220 kV Fier –Vlore.
- Fuqizimi dhe rehabilitimi i te gjithë nienstacioneve 220 kV me financim prej 27 milion USD, 20 milion EURO te BERZH-it dhe 5 milion EURO te sh.a. KESH, ne kuader te projektit APL2.
- Linja 400 kV Zemblak - Bitola

Mundesite e investimeve ne shperndarje.

Investime te rendesishme do te kryhen edhe ne rrjetin shperndares. Shumica e investimeve ne kete sektor jane te gershetuara me ndertimin apo fuqizimin e nienstacioneve te financuar nga donatoret:

- Nienstacionit te Uznoves ne Berat me financim te B.Boterores;
- Nienstacionit te Elbasanit me financim te B.Boterores;
- Nienstacionit te Gjirit te Lalezit me financim te B.Boterores;
- Fuqizim i sistemit te nienstacioneve dhe linjave te tensionit te larte ne zonen e Vaut te Dejes;
- 7 nienstacione me financim te Bankes Japoneze per Investime me Jashte;
- Nienstacione me financim te BEI-t ne Vlore, Elbasan dhe Kavaje, etj:

Pevce sa me siper projektet do te perqendrohen:

- Ndertimi i linjes 110 kV Babice (Vlore) – Sarande dhe i dy nienstacioneve 110/20 kV ne Dukat dhe Himare dhe i rrjetit te tyre shperndares;
- Ndertimi i linjes 110 kV Zemblak (Korce) - Erseke - Permet – Gjirokaster
- Ndertimi i nienstacionit te ri 110/20 ne Gjirokaster dhe i rrjetit shperndares

Strategjia Kombetare e Energjise ka parashikuar nje vlere prej rreth 1,2 miliard dollare per invesime ne sektorin elektroenergjetik, per periudhen deri ne vitin 2015, ose rreth 100 milion dollare ne vit.

6.2 Politikat dhe drejtimet Strategjike ne fushen e IHD-ve

Investimet e huaja te deri tanshme jane orientuar ne ato sektore te cilet per vete karakteristikat e tregut, dhe te tranzicionit ne Shqiperi mund te ofronin mundesi me te medha ne rikthimin e investimeve dhe kontrollin e risqeve te ketij tregu. Shqiperia eshte tashme ne nje gare me vendet e rajonit persa i perket thithjes se ketyre investimeve.

Ne keto kushte, pervec synimeve te promovimit dhe nxitjes se investitorve te huaj per te investuar ne Shqiperi,

- synohet te kombinohen gjithnje e me shume perpjekjet per te nxitur krijimin e industrive te reja ne vendin tone nga investimet e brendshme, te cilat do te japin efekt te mevonshem ne terheqjen e kapitalit te huaj.
- Industrite e reja ne kushtet e nje konkurrence gjithnje e me te hapur do te lindin nga inovacionet teknologjike, nga lindja e nevojave te reja te konsumatoreve ose nga ndryshime te tjera ekonomike dhe strategjike qe ngrene nje produkt te ri ose nje sherbim te ri ne nivelin e nje mundesie biznesi potencialisht te ndjeshem.
- ne procesin e transferimit te teknologjise duhe te kemi paraysh gjithnje e me shume se kjo qendron midis tendences se nevojave te tregjeve konkurrese dhe ate te nje realitetit

tjetër, atë të investimeve ndërkombëtare dhe transfertave teknologjike të përcaktuara nga vendimet e kompanive multinationale të marra në kontekstin e një ekuilibri oligopolistik në të cilin këto kompani mbështesin dominancën e tyre strategjike. Por mund të ndodhë, siç theksuam edhe më sipër, drejtimi i teknologjisë dhe know-how mund të varet edhe nga karakteristikat e ekonomive pritese si dhe nga ekzistenca e një ambjenti konkurrues apo teknologjive lokale.

- Përsa i përket çështjeve të kostos, si një drejtim për ofrimin e avantazheve konkurruese, në Shqipëri, praktikën e deritanishme shpesh i janë referuar çështjeve të kostove të prodhimit, duke harruar ato të marketingut, shërbimit, infrastruktures etj. Gjithashtu edhe barrierat e hyrjes strukturore dhe reagimi i pritshëm i firmave të tregut rajonal dhe atyre global përbejnë koston dhe çmimin që duhet të paguajmë për të arritur objektivat e thithjes së kapitali botëror.

- Politikën mbështetëse në fushën e investimeve, do të vazhdojnë të thellohen në drejtim të përmirësimit të klimës së biznesit, infrastruktures fizike, shërbimet utilitare si dhe përmirësimi i vazhdueshëm i kuadrit rregullator që ndikon direkt në reduktimin e kostos së investimit në Shqipëri.

- Tërheqja e investimeve të huaja, përmirësimi i imazhit të vendit do të përmirësohet akoma më shumë, duke stimuluar krijimin e parqeve dhe zonave industriale.

- Nxitja dhe zhvillimi i projekteve të investimit në partnership me sektorin privat, aplikimi i skemave koncesionare, do të ndikojnë dukshëm në rritjen e nivelit të investimeve, si vendase dhe ato të huaja.

- Një skemë që do të përshtatej nevojave të zhvillimit të investimeve në këto kushte, do të ishte një infuzion i skemave publike të përfaqësuara nga bordet e zhvillimit të biznesit me panele ekspertësh nga kompani të mëdha shqiptare, të specializuara me planifikime strategjike, investime dhe financime, ndërmarrje të përbashkëta, partnership, blerje dhe transfer të teknologjike etj.

- Një nga drejtimet e rëndësishme ku do të punohet është edhe zhvillimi i teknologjisë së informacionit që do të përfshijë qendrat urbane e më pas gradualisht ato lokale dhe rurale në të gjithë vendin dhe shpërndarjen e shërbimeve të telekomunikacionit dhe internetit në thellesitë të rajoneve dhe qendrave më pak të zhvilluara.

6.3 Objektivat

- Rritja e fluksit të FDI-ve me anë të përshtetimit të procesit të privatizimeve dhe koncesioneve; Procesi i privatizimeve dhe sidomos ai i sektoreve strategjike të ekonomisë do të jetë një burim kryesor i rritjes së IHD-ve në periudhën afatshkurter dhe afat-mesëm. Në periudhën 2007-2008 do të përfundojnë privatizimet dhe koncesionet në sektorin elektroenergjetik, në sektorin e naftë-gazit, në sektorin e transportit dhe të SME-ve.

- Rritja e fluksit të FDI-ve në sektore të veçantë si në industrinë e kepuces dhe veshjeve, biznesin e shërbimeve, dhe të materialeve të ndërtimit. Duke ju referuar studimeve sektoriale të kryera me asistencën e programit “Mbeshtetje për Rregullimin dhe Nxitjen e Tregtisë”/ EU Cards/UNDP Project No 2004 / 084-899, rezulton që Shqipëria ka një avantazh konkurrues në këto sektore të cilët kanë nevojë të menjëhershme për aktivitete promovuese. Rritja e fluksit të investimeve edhe në sektoret potenciale si në atë të minierave, gazit dhe naftës, agrobiznesit dhe të turizmit kanë qenë

gjithashtu objekt i disa vrojtimeve nga ekspertet e ketij projekti, por aktivitetet promovuese ne keto sektore duhen kryer vetem pasi te jene kryer studime sektoriale te mirefillta mbi mundesite e investimeve.

- Forcimi i kapaciteve te strukturave promovuese dhe implementuese te strategjive dhe politikave qeveritare ne fushen e nxitjes se biznesit dhe investimeve; Me ligjin nr. 9497 date 20.3.2006 u krijua Agjencia Shqiptare per Biznesin dhe Investimet dhe deri tani eshte kryer ristrukturimi i saj si pasoje e shkrirjes te tre agjencive (agjencia per nxitjen e investimeve te huaja, per ndermarrjet e vogla dhe te mesme dhe ajo per nxitjen e eksporteve). Me qellim zbatimin e politikave dhe strategjive ne menyre sa me efikase, eshte e domosdoshme fuqizimi i kesaj agjencie me burime njerezore (rekrutim dhe formim i stafit) si dhe me burime financiare.

- Krijimi i parqeve industriale me infrastrukturen dhe sherbimet e nevojshme ul koston e investimit ne menyre te ndjeshme ne nje vend si Shqiperia ku problemet e pronesise dhe te infrastruktures mbeten akoma nje pengese per thithjen e investitoreve te huaj.

- Ne periudhen 2007-2013 gjysma e nevojave per investime te ekonomise shqiptare parashikohet te perballohen nga FDI-te. Ky objektiv mbështetet, para se gjithash, ne masat e parashikuara per permiresimin e klimes se investimeve, si fuqizimi i kapacitetit regullator mbi tregun; vendosja e konkurences dhe eliminimi i informalitetit ne ekonomi; garantimi i te drejtave pronesore e zgjidhja e konflikteve te trasheguara; liberalizimi i procedurave per hyrjen ne treg; integrimi me i shpejte me tregjet rajonale e te BE, etj.

- Permiresimi i imazhit te Shqiperise; Cdo aktivitet promovues kundrejt investitoreve potenciale do mund te deshtonte nese nuk dihet paraprakisht perceptimi i imazhit te vendit tek keto te fundit. Ndonese nuk ka pasur nje studim te mirefillte per te percaktuar imazhin e Shqiperise ne bote, eshte mese e qarte qe ne kete drejtim ka shume pune per te bere sidomos ne vendet fqinje europiane si Italia, Greqia por edhe Austria, Gjermania dhe vendet e rajonit me te cilat maredheniet e biznesit jane me intensive dhe me interes reciprok.

6.4. Masat qe do te realizohen

- Permiresimi i klimes se biznesit: vendosja e nje raporti te drejt midis politikave regullative dhe liberalizuese te tregut dhe nderhyrjes se shtetit ne treg, thjeshtimi i procedurave per regjistrimin e biznesit, thjeshtimi i procedurave te licensimit, lehtesimi i procedurave doganore dhe tatimore, zgjidhja e problemeve te tokes dhe te ndertimit, permiresimi i procedurave te ankimimit administrativ, reduktimi i ekonomise informale do te kene efekt pozitiv ne rritjen e investimeve ne vend.

Ligji i ri nr. 9663, date 18.12.2006 “Per Koncesionet“ i ndertuar ne praktiken dhe konform direktivave te BE-se, ofron një shans te mire për ndërtimin e veprave te infrastruktures, ne turizem, energji, infrastrukture rrugore, sherbime etj. Ky ligj tashme po gjen një zbatim mjaft te mire ne sektorin e energjise.

- Ne zbatim të këtij ligji, me miratimin e VKM.nr.27, datë 19.01.2007 “ Per miratimin e rregullave të vlerësimit dhe dhenies së koncesioneve” do të bëhet e mundur rritja e transparencës, efikasitetit dhe barazisë në lidhjen e kontratave nga autoritetet publike si dhe përcaktimin e procedurave të veçanta, për dhënien e projekteve koncesionare.

Ne kushte të veçanta ky ligj parashikon edhe dhenien e incentivave koncesionare me cmime minimale si ajo 1 Euro për sektore dhe rajone prioritare. Zbatimi i këtij projekti e gjen mbështetjen kryesore në ofrimin e pronës shtetërore, (asete, burime natyrore, aktivitete ekonomike) me 1 Euro. Qeveria ka disa alternativa për të cilat ky projekt mund të gjeje zbatim. Kështu, për këtë projekt synohet të ofrohen me 1 Euro:

Asete të shoqërive publike ekzistuese, troje/toka publike, tarifa apo shërbime të caktuara të lidhura me këto aktivitete ekonomike. Qeveria mund të përdorë disa instrumenta për këtë projekt: të japë me qera pronën shtetërore me 1 Euro; të shesë pronën shtetërore, me 1 Euro; të japë me konçension pronën shtetërore, me tarife royalty 1 Euro për 10-20 vjet;

Për secilin prej tyre do të ketë specifika në kushtet për tu plotësuar, kriteret e vlerësimit si dhe sanksionet e vëna.

- Kryerja e një studimi me qëllim identifikimin e grupeve dhe vendeve lidhur me përmirësimin e imazhit të Shqipërisë si dhe përcaktimi i aktiviteteve përkatëse (brenda vitit 2007)
- Aktivitete promovuese për përmirësimin e imazhit të Shqipërisë (2008-2013)
- Trainime të stafit të AlbInvest me qëllim zhvillimin e kapaciteteve në funksion të arritjes së objektivave të nxitjes dhe shërbimit ndaj investitorëve dhe aktivitete të tjera që shërbejnë për fuqizimin e kapaciteteve të kësaj agjencie (brenda vitit 2007)
- Përsheptimi i procesit të privatizimeve si një burim kryesor i rritjes së IHD-ve në periudhën afatshkurter (brenda vitit 2009);
- Aktivitete promovuese në vende si Italia, Gjermania, Austria për promovimin e industrisë së kepuce dhe veshjeve, biznesin e shërbimeve (business services), dhe të materialeve të ndërtimit sipas një programi të përcaktuar a-priori.
- Zhvillimi i një programi të koordinuar për promovimin e Shqipërisë dhe mundësive të saj për investime edhe në fusha dhe industri të reja. (periudha 2007-2013)
- Identifikimi i tregjeve dhe i mundësive të investimeve në sektore potenciale si në ato të elektro-energjitikës, minierave, gazit dhe naftës, agrobiznesit dhe të turizmit. (2007-2008)
- Aktivitete promovuese në sektore si në ato të elektro-energjitikës, minierave, gazit dhe naftës, agrobiznesit dhe të turizmit (2009-2013)
- Krijimi i parqeve industriale; Është i domosdoshëm identifikimi i zonave strategjike të pershtatshme, rreth 30-50 ha ose më shumë dhe me pas me anë të partneritetit publik/privat ose me anë të krijimit të një fondi zhvillimi me mbështetjen e sektorit bankar dhe në bashkëpunim me autoritetet vendore dhe privatet të krijohet parku i parë industrial;

Zhvillimi i zonave industriale është identifikuar si një nga projektet kryesore të Qeverisë Shqiptare. Abinvesti ka ndërmarrë hapa të rëndësishme për zhvillimin e tyre sidomos në zonën e Durrësit. Është identifikuar tashmë një zonë industriale në Durrës me një sipërfaqe prej rreth 64 ha e cila mund t'i ofrohet si zonë e gjelbre tek sipërmarrësit. Zona është në afërsi të plote me infrastrukturën e nevojshme duke përfshirë këtu sistemin rrugor, kanalizimet ujore, sistemin energjetik dhe telekomunikacionin. Zona industriale në Durrës do t'i mundësojë Shqipërisë një profil të lartë në komunitetin e biznesit ndërkombëtar, bazuar në pozicionin e saj strategjik, një karakteristike kjo themelore për zhvillimin e zonave industriale. Agjencia Albinvest do të mbështesë realizimin e këtij projekti.

Në periudhën 2007- 2011 do të mbështetet projekti i Shoqatës së Investitorëve Italianë që operojnë në Shqipëri për krijimin e Parkut të parë industrial në zonën e Koplikut.

- Sherbimi ndaj investitorëve ekzistues si burim për gjenerimin e investimeve të reja (aftercare service)
- Monitorimi i impaktit të investimeve të huaja me qëllim orientimin drejt politikave më efikase, fleksibile në funksion të shfrytëzimit me të mirë të këtyre investimeve.
- Ndërmarrjen e një projekti për të ritur komunikimin dhe bashkëpunimin me diasporën tone jashtë vendit. (2008-2010)
- Ndërmarrjen e një projekti për të trainuar personelin e ambasadave tone jashtë vendit për çështjet ekonomike dhe të investimeve në Shqipëri. (2008-2010)
- Studim mbi mundësinë e hapjes së dy apo tre zyrave përfaqësimi në vendet me potencial më të madh për investime të huaja në Shqipëri (brenda vitit 2008).
- Hapja e dy apo tre zyrave përfaqësimi në vendet me potencial më të madh për investime të huaja në Shqipëri. (2009-2013). Plani veprimeve *ANEKS VI*.

VII. KOSTOT ORIENTUESE QË IMPLIKOJNË ZBATIMIN E STRATEGJISË

Për vlerësimin e përafërt të kostove të nevojshme për implementimin e strategjisë së biznesit dhe investimeve janë pasur parasysh: programi i buxhetit afatmesëm i METE-s për periudhën 2008-2010, projektet e ndryshme me financim të huaj që veprojnë dhe që mendohet të fillojnë në fusha të vecanta, si dhe llogaritjet për projekte dhe aktivitete të tjera që do të kryhen në partneritet me biznesin. Gjate viteve të ardhshme parashikohen të financohen programet e zhvillimit të SME-ve, Eksporteve, IHD, si dhe të reformës rregullatore, në të cilat përfshihen edhe financime për zhvillimin e industrisë jo ushqimore të cilat zhvillohen mbi bazën e sipërmarrjes së lire. Një pjesë e kostove, në varesi të masave, përveç METE-s, dhe institucioneve të tjera, kryesisht ato do të mund të perballohen nga financimet e huaja gjithashtu nga sektori privat.

Në përlogaritjen e kostove kemi marrë parasysh gjithashtu dhe koston për ngritjen e parqeve apo zonave industriale, ku për çdo hektar ndërtim i një parku vlerësohet me një kosto rreth 1 Milion Euro.

Kostot e peraferta per projekte te vecanta, per ngritjen e institucioneve etj, jane nxjerre nga studime te ndryshme apo eksperiencat e vendeve te tjera. Ne kete kontekst mund te veçojme :

- Per perimresimin e klimes se biznesit nevojiten afersisht **803 milion leke**, nje pjese e te cilave do te mbulohet nga donatoret si USA projekti MCA, GTZ, BERIS. Ne kete pjese jane parashikuar masa per reduktimin e barrierave hyrese ne treg, per lehtesimin e procedurave te regjistrimit te bizneseve te reja nepermjet krijimit te one stop shop per regjistrimin e bizneseve, ngritja e sistemit te vleresimit te impaktit te kuadrit ligjor ne fushen e SME-ve (RIA).
- Per zhvillimin e bizneseve ne rritje me kapacitet internacionalizimi nevojitet nje vlere rreth **4,660 milion leke**, ku parashikohen projekte per rritjen e konkurrueshemrise se SME-ve, per nxitjen e novacionit dhe transferimin e teknologjive. Mendohet se do te kete nje mbeshetje nga BE nepermjet IPA (Instrument for preaccession) dhe projekteve komunitare CIP(Competitiveness and Innovation programe).
- Projekti i parkut industrial ne zonen e Koplikut dhe ne Durres ne vlere rreth **8,832 Milion leke**, qe do te ndertohet me pjesemarrjen e sektorit privat kryesisht te investitoreve Italiane.
- Per financimin e SME-ve parashikohet nje vlere prej **7,498 milion leke** ku perfshihen kredi dhe mikrokredi te ndryshme per SME-te, krijime fondesh te garantimit te kredive, nxitja e instrumentave te tjere per financimin e SME-ve. Nje vend te rendesishem ze edhe projekti italian 3 vjecar per mbeshetjen e SME-ve me linje kredie dhe asistence financiare per krijimin e fondit shqiptar te garantimit ne nje vlere prej **3,690 milion leke**.
- Nxitja e kultures se sipermarrjes vleresohet se kerkon nje buxhet prej **331 milion leke**. Keto masa do te ndermerren ne bashkepunim te ngushte me Ministrine e Arsimit dhe Ministrine e Punes, Ceshtjeve Sociale dhe Shanseve te Barabarta. Parashikohet qe nje mbeshetje financiare te jape BE.
- Per institucionet e tjera te cilesise, certifikimit, rregjistrimit, ... etj, perlllogaritet nje vlere prej **847 milion leke**.

Institucionet qe kane nje ndikim te ndjeshem dhe te domosdoshem ne rritjen e aftesive eksportuese dhe konkuruese te kompanive shqiptare jane ato qe kane te bejne me Sistemin e Metrologjise, Standartizimit, Akreditimit dhe Analizes se Cilesise se produkteve te mallrave dhe sherbimeve qe ofrohen nga ekonomia shqiptare. Per te perforcuar dhe kompletuar kete infrastrukture institucionale jane konkluduar disa projekte mbeshetese dhe bashkepunimi me disa Institucione financiare Nderkombetare si Banka Boterore, IBRD etj, me projektin BERIS.

Nje nga objektivat e projektit BERIS (Business Environment Reform and Institutional Strengthening) ka te beje ne menyre te drejtperdrejte me forcimin e kapaciteteve sektoriale dhe te ndermarrjeve me qellim rritjen eksporteve ne tregun rajonal dhe ne vendet e BE-se. Sigurisht qe kjo gje do te mund te arrihet nepermjet forcimit te Sistemit te metrologjise, standartizimit, akreditimit dhe analizes se cilesise (MSTQ). Cilesia e mallrave dhe sherbimeve eshte nje nga faktoret kryesor qe ka nje ndikim thelbesor ne rritjen e eksporteve.

Fokusi kryesor i kesaj mbeshetje ne institucionet e cilesise dhe standartizimit do te jete ne; ne rritjen e kapaciteteve teknike dhe profesionale te stafit te institucioneve ne fjale, ndertimin e laboratorit per metrologjine dhe kalibrimin, laboratorit per ushqimet dhe

veterinarine, perputhshmerine dhe perkthimin e normave teknike te BE-se, per produktet dhe sherbimet, njohjen dhe forcimin e kapaiciteve te Drejtorise se Akreditimit me ato te BE-se dhe ato nderkombetare etj.

- Kostot per ndertimin e infrastruktures se trajtimit dhe manipulimit te produkteve si per konsum te brendshem dhe eksport¹¹ vleresohen ne mbi **3,690 milion leke**. Kjo kosto nuk eshte parashikuar ne koston e strategjise se biznesit dhe investimeve, sepse duhet te jete parashikuar ne strategjine e pergatitur nga MBUMK. Infrastruktura qe parashikohet te ndertohet konsiston ne ngritjen e Qendrave te Grumbullim Manipulimit (vleresohen rrethe 50 pika ne te gjithe vendin) per produktet bujqesore e blegtorale dhe te disa Thertoreve dhe Trajtimit te Mishit (rrethe 40-Thertore...) ne te gjithe territorin e vendit. Investimi mendohet te jete kontribut i qeverise apo i donatoreve te ndryshem, ndersa pjesa me e madhe e kesaj infrastrukture do te realizohet nga biznesi privat, mbasi ngritja dhe berja funksionale e ketyre qendrave eshte konceptuar me angazhimin e sektorit privat. Ndihma apo kontributi i qeverise per kete infrastrukture nuk bie ndesh me kufizimet e organizmave ekonomik dhe juridik nderkombetare ne financimin e prodhimit dhe eksporteve, mbasi kjo eshte thjeshte nje infrastrukture dhe se nuk ka lidhje direkte me suport financiare te bizneseve te ndryshme vendas. Nderkohe per sektorin e prodhimit bujqesore e blegtoral ka me shume hapesira ligjore dhe mundesi per te mbeshtetur kete sektor.

- Ndertimi i nje qendre eksporti te trajtimit te produkteve per eksport ne afersi te Portit te Duresit¹² (eshte parapelqyer ne Xhaf-Zotaj). Ne kete qender jo vetem do te perpunohen produktet dhe nje sere sherbimesh shtese si standardizimi, ambalazhimi etj, duke i dhene produktit nje vlere te shtuar kundrejt standardeve nderkombetare, por edhe thithjen e kontigjenteve sa do te vogla. Vlera prej **123 milion leke** nuk eshte parashikuar ne koston e strategjise se biznesit dhe investimeve, sepse duhet te jete parashikuar ne strategjine e pergatitur nga MBUMK.

- Krijimi i fondit te garantimit te kredive per eksport parashikohet te filloje zbatimin nga Albinvest gjate viteve 2008-2013, kerkon nje fond prej **1,100 milion leke**, i cili duhet te mbulohet nga buxheti i shtetit.

Kostot totale orientuese per zbatimin te Strategjise:

Per te aritur rezultatet e synuara ne zhvillimin e biznesit dhe te investimeve, per periudhen 2007-2013, vleresohet se nevojitet nje buxhet prej rreth **26,136 milion leke**, nga te cilat per periudhen 2007-2010 eshte nje buxhet prej 11,179 milion leke nga te cilat jane te premtuara se do te financohen nga donatoret **7,572 milion leke** dhe fond i planifikuar te mbulohet nga buxheti i shtetit **437 milion leke**. Gjithashtu buxheti i shtetit do te mbuloje kostot ne burime njerezore, kerkim dhe zhvillim, trainime.

---

¹¹ Kjo mase do te realizohet nen udheheqjen e MBUMK e mbeshtetur dhe nga donatoret.

¹² Kjo mase do te realizohet nen udheheqjen e MBUMK e mbeshtetur dhe nga donatoret.

Tabele e kostove orientuese sipas sektoreve

Milion leke

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Kosto mil leke
Zhvillimi I SME-ve	50	608	1295	2165	2277	2312	2440	2450	13597
Nxitja eksporteve	0	272	475	325	330	280	230	230	2142
Nxitja e IHD	36	90	464	845	1548	1954	2245	2645	9827
Minierat	46	93	93	90	77	56	57	58	570
TOTALI Kost	132	1,063	2,327	3,425	4,232	4,602	4,972	5,383	26,136

Disa nga fondet e angazhuara nga donatoret ne dy vitet e ardhshme:

Gjate viti 2007-2008 mendohet te angazhohen keto financime

- 3,690 milion leke eshte programi italian 3 vjecar i mbeshtetjes se SME-ve, i cili pritet te filloje ne fund te vitit 2007.
- 250 milion leke nga projekti i SHBA per MCA (reforma rregullatore)
- 980 milion leke projekti i BB, BERIS (reforma rregullatore)
- 98 milion leke BB projekti per reduktimin e procedurave te licensimit per pushtetin lokal.
- 340 milion leke GTZ, qeveria gjermane
- 320 milion leke KfW, qeveria gjermane
- 295 milion leke programi per nxitjen e sipermarrjes dhe rritjen e konkurueshmerise se SMEve shqiptare aplikuar ne IPA
- 1,599 milion leke financim nga Agjencia Spanjolle per Bashkepunimin Nderkombetar, e cila ka firmosur nje marreveshje me 3 institucione te mikrokredise.

Nga buxheti shtetit

- 25 milion leke Fondi i Konkurueshmerise per vitin 2007
- 412 milion leke financim nga buxheti i shtetit per aktivitete promovuese nga Albinvest per periudhen 2008-2010.

Per vitet ne vazhdim 2009-2013 do te kerkohen financime nga institucionet financiare nderkombetare, agjencite e huaja te zhvillimit, donatore te tjere.

Kostot e perlllogaritura per implementimin e strategjise se biznesit dhe investimeve paraqiten ne menyre me te detajuar ne *aneksin VII*.

VIII. RISQET QE KONDICIONOJNE SUKSESIN E ZBATIMIT TE KESAJ STRATEGJIE

- *Ecuria e procesit te asocim stabilizimit me Bashkimin European.*

Ne qershor te vitit 2006 Shqiperia beri nje hap te rendesishem ne rrugen e saj drejt integritimit europian duke nenshkruar marreveshjen e stabilizim associmit e cila prek gjithsej sektoret e ekonomise. Domosdoshmeria nga ana jone per te realizuar

angazhimet e marra ne kuader te kesaj marreveshje, eshte kusht i rendesishem ne financimin e projekteve nga Bashkimi European, duke ndihmuar ne zbatimin e masave te parashikuara ne kete strategji.

- Klima politike e bashkepunimit dhe kooperimit ekonomik ne rajon.

Rajoni i Ballkanit nder vite ka perjetuar situata tensioni si pasoje e konflikteve te ndryshme te cilat kane influencuar negativisht ne marredheniet ekonomike tregtare. Nje klime politike e tensionuar do te influencoje ne flukset tregtare apo te investimeve duke mos arritur objektivat e percaktuara ne kete strategji.

- Sinergji eficiente ne te gjitha veprimtarite per rritjen e imazhit te Shqiperise ne nivelet nderkombetare.

Nje mungese sinergjie ndermjet institucioneve qe kontribuojne ne rritjen e imazhit te Shqiperise neper bote (Albinvest, Enti Turizmit etj) do te kishte pasoja negative ne te gjitha fushat social-ekonomike si dhe ne nje pjese te mire objektivate te parashikuara ne kete strategji (psh. nivel i ulet i investimeve te huaja etj).

- Reagimi dhe levizjet strategjike te investimeve ne rajon.

Shume nga investimet e huaja ne vendet tashme anetare te BE-se si Rumania apo Bullgaria per shkak te rritjes se koshtes se operimit po levizin duke u drejtuar, drejt rajoneve te tjera por edhe brenda vendeve te rajonit. Klima e favorshme apo incentiva te vecanta qe mund te aplikojne ndonje vend i rajonit ne vecanti mund te bejne qe Shqiperia te mos thithe nivelin e duhur te ketyre investimeve.

Domosdoshmeria per shfrytezimin e avantazheve, per vete pozicionin gjeografik qe ka Shqiperia ne Rajon dhe BE, ne thithjen e investimeve, si nevojte dhe ne zgjidhjen e te gjitha problemeve te tjera si: sigurimi i energjise elektrike, permiresimi i infrastruktures fizike ne pergjithesi, kuadri regullator, reduktimi i informalitetit ne ekonomi, zgjidhja e problemeve te pronesise, etj.

- Ecuria e procesit te privatizimeve strategjike si ne telekomunikacion, energji etj.

Nje proces privatizimesh i ngadalte do te sillte pasoja negative ne fluksin e FDI-ve te cilat ne periudhen afatshkurter mendohet te jene pikerisht si burim kryesor, por cka eshte me e rendesishme per efektet negative qe do te kishin ne ecurine e ketyre sektoreve. Procesi i privatizimeve ne sektore si telekomunikacionet apo energjia shihet gjithashtu si nje faktor zhvillimi te ketyre sektoreve pra te infrastruktures ne cilin operon biznesi.

- Sigurimi i fondeve te mjaftueshme per realizimin e aktiviteteve dhe masave perkatese ne funksion te objektivate te kesaj strategjie.

Realizimi i masave si ne cdo strategji tjeter, do te varet edhe nga sigurimi i fondeve perkatese. Koshtet e parashikuara per realizimin e objektivate do te perballohen pjeserisht nga buxheti i shtetit, ndersa per shume nga masat do te kerkohen financime

nga institucionet financiare nderkombetare, agjencite e huaja te zhvillimit, donatore te tjere. Nje pjese e kostove, ne varesi te masave do te mund te perballohet gjithashtu nga sektori privat (psh. parku industrial ne zonen e Koplikut do te financohet nga Shoqata e Investitoreve Italiane). Pjesa me e madhe e fondeve ne kete strategji destinohet per masat qe kane te bejne me ngritjen, forcimin dhe rritjen e cilesise se sherbimit te institucioneve ne sherbim e ndihme te biznesit dhe te infrastruktures ne pergjithesi. Risku ketu qendron, ne respektimin e prioriteve ne alokimin e fondeve apo ne devijimin e tyre ne raste fatkeqsish te ndryshme natyrore.

IX. INDIKATORET MONITORUES TE STRATEGJISE

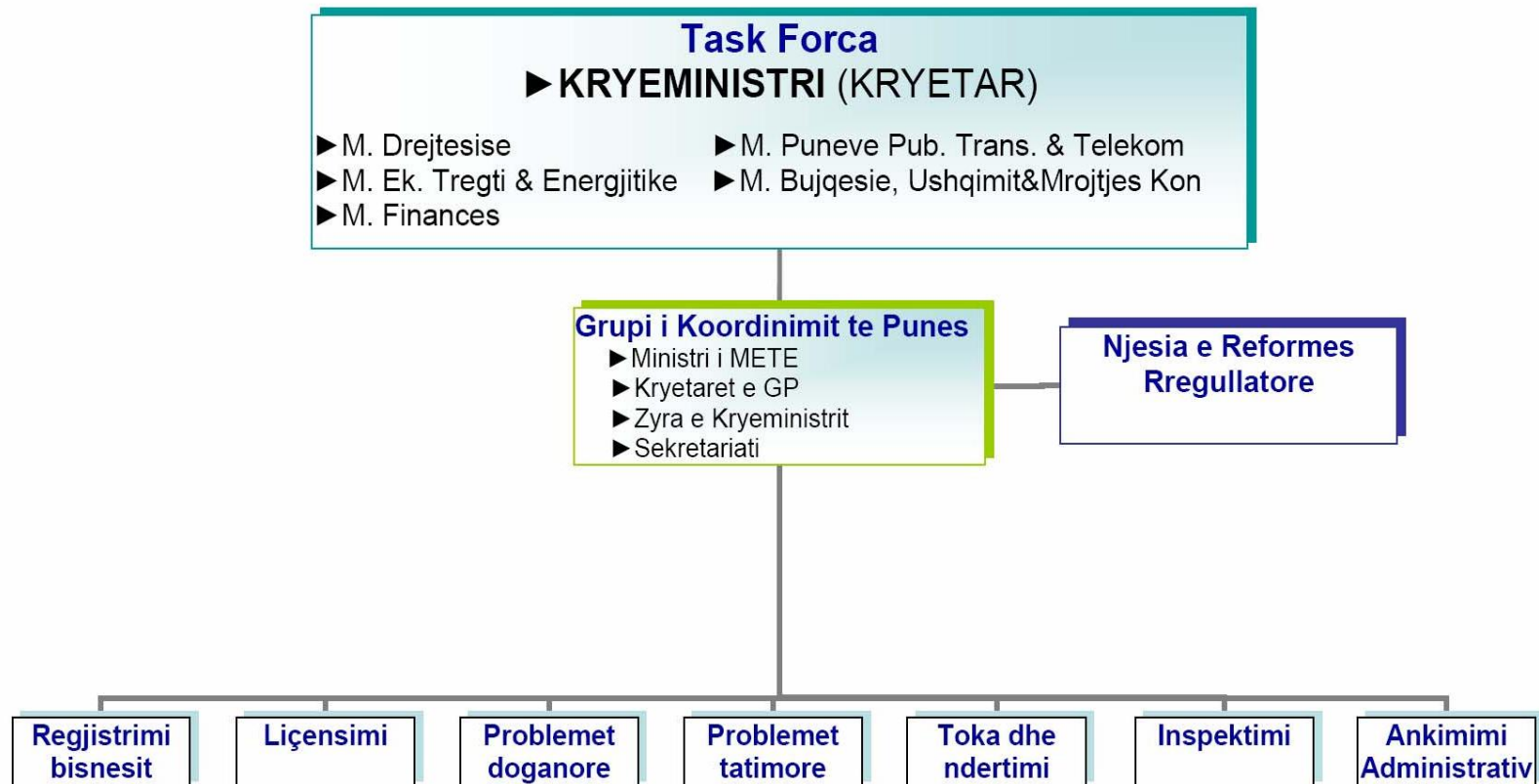
Monitorimi i strategjise se Biznesit dhe Investimeve do te behet nepermjet ketyre indikatoreve:

Pershkrimi	Njesi	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Klima e biznesit</i>										
Numri i diteve per regjistrimin e nje biznesi te ri		24	20	5	1	1	1	1	1	1
Numri i diteve per hapjen e nje biznesi te ri		41	39	30	20	10	5	1	1	1
Numri i hapave per hapjen e nje biznesi te ri		13	11	7	5	1	1	1	1	1
<i>Performanca SME-ve</i>										
Nr. Ndermarrjeve aktive	000/nd	65	77.8	81.7	84.1	85.8	86.7	87.5	88.4	89.3
Rritja me % e nr. te ndermarrjeve	%	15.4%	20%	5%	3%	2%	1%	1%	1%	1%
Nr i te punesuarve ne sektorin privat jobujgesor ¹³	000	215	225	235	245	255	265	275	285	295
Rritja ne % te punesuarve	%	10%	5%	4%	4%	4%	4%	4%	4%	4%
<i>Eksportet</i>										
Eksporti mallrave gjithsej(X)	Mln/€	528	629	720	810	910	1020	1139	1300	1509
Rritja ne % e eksporteve	%	8.1%	19%	14%	12%	12%	12%	12%	14%	16%
<i>IHD</i>										
	Mln Euro	213	260	410	470	550	578	606	637	670
Rritja ne % e IHD	%	-25%	22%	58%	15%	17%	5%	5%	5%	5%

¹³ Numri i te punesuarve ne vite eshte sipas draftit te strategjise se punesimit nga MPCSSHB

Aneksi I

ANEKS II-1. NDËRMARRJET AKTIVE SIPAS PREFEKTURAVE DHE VITIT TË KRIJIMIT

Prefekturat	Viti i krijimit - Year of creation							Gjithsej
	deri më 2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
Berat	1192	164	185	346	250	240	623	3000
Dibër	401	95	30	75	122	148	299	1170
Durrës	2416	609	781	1193	1320	1038	2130	9487
Elbasan	1958	308	351	615	492	526	782	5032
Fier	2600	504	546	1146	786	1021	1160	7763
Gjirokastrë	1127	97	120	545	304	390	265	2848
Korçë	2419	443	347	846	635	725	905	6320
Kukës	200	26	31	28	21	47	313	666
Lezhë	508	56	59	173	295	200	424	1715
Shkodër	833	126	136	397	415	343	1300	3550
Tiranë	9849	1872	2170	2601	4305	4090	5215	30102
Vlorë	2268	276	325	689	876	771	956	6161
Gjithsej- Total	25771	4576	5081	8654	9821	9539	14372	77814

NDËRMARRJET AKTIVE SIPAS PREFEKTURAVE DHE AKTIVITETIT EKONOMIK

Prefekturat	Aktiviteti ekonomik - Economic activity						Gjithsej
	Bujqësi	Industri	Ndërtim	Transport	Tregti	Shërbime	
Berat	17	441	123	298	1439	682	3000
Dibër	12	144	100	207	441	266	1170
Durrës	136	1032	610	1013	4103	2593	9487
Elbasan	49	531	197	756	2205	1294	5032
Fier	45	832	260	883	3898	1845	7763
Gjirokastrë	32	323	149	348	1402	594	2848
Korçë	50	800	155	825	3116	1374	6320
Kukës	15	46	91	46	298	170	666
Lezhë	47	219	131	136	755	427	1715
Shkodër	36	420	214	243	1663	974	3550
Tiranë	65	2515	1431	1702	15931	8458	30102
Vlorë	135	628	386	574	3212	1226	6161
Gjithsej- Total	639	7931	3847	7031	38463	19903	77814

viti
2006
NDËRMARRJET AKTIVE SIPAS PREFEKTURAVE DHE MADHËSISË

Prefekturat	1-4 pun pun	5-19 pun	20-79 te punësuar	Mbi 79 te punësuar	Gjithsej
Berat	2850	105	34	11	3000
Dibër	1069	74	24	3	1170
Durrës	8782	542	124	39	9487
Elbasan	4639	291	84	18	5032
Fier	7378	267	93	25	7763
Gjirokastrë	2675	117	44	12	2848
Korçë	5980	233	82	25	6320
Kukës	582	63	20	1	666
Lezhë	1568	111	25	11	1715
Shkodër	3280	178	72	20	3550
Tiranë	27633	1801	503	165	30102
Vlorë	5744	304	95	18	6161

Ndermarrjet aktive sipas aktivitetit ekonomik dhe madhësisë

Aktiviteti ekonomik	Madhësia e ndërmarrjes - Size class				Gjithsej
	1-4 te punësuar mikro	5-19 te punësuar te vogla	20-79 te punësuar te mesme	80 e siper te medha	
Bujqësi	522	77	32	8	639
Industri	6578	835	365	153	7931
Ndërtim	2534	896	378	39	3847
Transport	6676	281	53	21	7031
Tregti	37288	1039	123	13	38463
Shërbime	18582	958	249	114	19903
Gjithsej	72180	4086	1200	348	77814

Burimi: INSTAT, Repertori ndërmarrjeve 2006

ANEKS II,2

Masat ne zbatim te objektivate per zhvillimin e SME-ve per periudhen 2007-2013

Masat dhe veprimet per tu marre	Institucioni pergjegjes	Treguesit monitorues	Afati i realizimit	Kosto milion leke
A. Krijimi i nje klime biznesi te pershtatshem per zhvillimin e SME-ve				803
Permiresimi i kuadrit rregullator, heqja e pengesave administrative qe sjellin kosto te teperta gjate krijimit dhe veprimtarise se ndermarrjeve.	METE, MF,	Reduktimi i numrit te licensave	2007-2011	188
Instalimi i Analizes se Impaktit Rregullator (RIA)	METE	Analiza e Impaktit ligjeve te miratuara ne biznes	2008	246
Krijimi i nje sistemi taksash qe lehteson sektorin e SME-ve	M Financave, D. Tatimeve, METE, ALBINVEST	Sistemi i thjeshte per pagesat	2007-2010	
Studim fisibiliteti per rishikimin e modelit te regjistrimit te biznesit	METE, MF, MD	Studimi perkates	2007	246
Krijimi i Qendres Kombetare te Regjistrimit te biznesit	METE, M. linjes	Koha e hapjes se biznesit 1 dite	2007-2008	123
B. Zhvillimi i kapaciteteve te SME-ve				4,660
Hartimi i strategjise se novacionit dhe transferimit te teknologjise	METE, ALBINVEST	Strategjia, trainime, studime sektoriale	2008-2013	50

Mbeshtetje per SME-te novatore dhe transferimi i teknologjike drejt SME-ve.	METE, ALBINVEST, MF	Krijimi i fondit dhe nr. I SME-ve te mbeshtetura nga ky fond	2009-2013	2667
Program partnershipi me Innovation Relay Centre IRC dhe European Information Centre EIC per ngritjen e qendrave te inovacionit	METE, ALBINVEST	Krijimi i qendres BIRC	2008-2010	98.4
Krijimi i inkubatoreve te novacionit per SME-te	METE, ALBINVEST	Ngritja e inkubatoreve teknologjik	2008-2013	246
Ngritja e qendrave R&D prane UT. Lidhja UT-qeveri-biznes	METE, MASH, ALBINVEST	Qendra ne funksion prane UT Tirane	2007-2012	123
Mbeshtetje e SME-ve ne sektoret ekonomik prioritar (prodhues)	METE, ALBINVEST, MF	Nr. SME-ve te asistuar, te trainuara	2008-2013	123
Mbeshtetje SME-ve per njohjen dhe zbatimin e standarteve te sistemeve te cilesise ISO 9000	METE, ALBINVEST, D.Standarteve	Nr. SME-ve te certifikuar, te trainuara	vazhdimisht	123
Program per zhvillimin e tregtise elektronike.	METE	Ligji per firmen elektronike, ligjet per e trade	2008-2013	123
Hartimi i kuadrit ligjor per tregtine elektronike dhe firmen elektronike				
Zhvillimi i infrastruktures se biznesit, nje rrjet kombetar te konsulenteve per kompanite.	ALBINVEST, METE	Database me konsulentet	2008-2009	246
Permiresimi i aksesit per informacion biznesi per SME-te ne fusha te vecanta	ALBINVEST, METE	Website i Albinvest me informacione	2007-2013	123
Perafrimi i legjislacionit me ate te Bashkimit Europian	METE	Hartimi i ligjeve ne perputhje me BE	2009-2013	123
Forcimi institucional, ne nivel qendror dhe lokal per mbeshtetjen e biznesit	METE, M. linje	Rritja e kapaciteteve te institucioneve	vazhdimisht	123
Observatori i SME-ve	Albinvest			492

Permiresimi I kuadrit institucional dhe dialogut publik-privat me qellim qe te siguroje implementimin e politikave koherente dhe masat per nxitjen e zhvillimit te SME-ve.	METE	Permiresimi i veprimtarise se KKB	2007	
C.Permiresimi i financimit te SME-ve				7,498
Rritja e nivelit te kreditimit dhe krijimi i fondit shqiptar te garantimit te kredive	METE, ALBINVEST, MF	Krijimi i fondit shqiptar te garantimit te kredise	2007-2013	4920
Rritja e fondeve per mikrokredi	METE, MF	Tereqja e fondeve per mikrokredi nga donatore si KfW, etj.	2007-2013	2332
Krijimi i fondeve qe do te aplikohet ne pjesemarrjen ne programet per sipermarrjet	METE, ALBINVEST, MF	Krijimi i fondit	2009-2013	123
Per nxitjen e permiresimit dhe transferimit te teknologjise bashkekohore dhe duke pasur parasysh perqindjet e interesave te tanishme per kredite, do te konsiderohet qe te kete subvencione per perqindjet e interesave.	METE, ALBINVEST, MF	Krijimi i fondit per subvencionimin e perqindjeve te kredise	2009	123
Aplikimi i instrumentave te tjere financiare	METE, MF	Numri dhe vlera e qarkulluar nga kompanite	2007 -2011	
- zbatimi i faktoringut				
- permiresimi i leasingut				
- skema te garantimit publik-privat				
- skema te perbashketa te garantimit				
- etj.				
D.Nxitja e kultures se sipermarrjes				331
Hartimi dhe implementimi i strategjise se nxitjes se sipermarrjes:	MPCSSHB, MASH, METE, Albinvest	Stdum, hartimi curriculave per sipermarrjen, impementimi i tyre	2007-2011	
• Te mesuarit per sipemarrjen				
• Edukimi formal				
• Edukimi joformal				208

Krijimi e permiresimi i Aftesite menaxhuese dhe trajnuese:	MPCSSHB, MASH, METE, Albinvest	Hartimi dhe miratimi i programeve perkatese	2007-2012	123
Hartimi i programeve trajnuese per zhvillimin e aftesise sipermarrese.				
Zhvillimi i programeve per futjen e sipermarjes ne programet baze te edukimit si dhe ne universitete.				
Zhvillimi i programeve trajnuese per te rinjte e diplomuar, te papunet, rikualifikimin dhe informacione te vazhdeshme.				
Pjesemarrja e medias ne promovimin dhe mbeshtetjen e imazhit pozitiv te sipermarresve dhe te bizneseve te sukseshme.				
<i>E. Permiresimi i aksesit ne tregun e huaj nderkufitar</i>	<i>METE, ALBINVEST, MI</i>		<i>2007-2013</i>	<i>305</i>
Totali				13,597

ANEKS IV

Objektivi 1						
Perafrim legjislacioni ne pergjigje te integritimit ne BE dhe zhvillimit të aktivitetit mineral.						
Aktiviteti	Synimi	Treguesit	Periudha		Efektet	Institucionet pjesemmarese
			Fillimi	Perfundimi		
Përafrim i ligjit mineral sipas direktivave te BE (Konsulence *)	Perafrim e permiresim legjislacioni	Amendimi i Ligjit mineral shqiptar	Mars 2007	Tetor 2008	<i>Pershtatshmeri me direktivat e BE per aktivitetin mineral Shpejtim i procesit te lejedhenjes; Shmangien e dublimeve ligjore dhe mbivendosjen e kompetencave të organeve menaxhuese; Saktesime mbi rolin e shtetit ne aktivitetin mineral dhe te drejten minerare;</i>	Parlamenti Keshilli i Ministrave METE Institucionet minerare Ministria e Integritimit
VKM, Akte nënligjore, Rregullore per: ❖ kontrollin e mbikqyrjen e shfrytëzimit mineral; ❖ monitorimin e aktivitetit mineral; ❖ çertifikimin e produkteve minerare; ❖ mbylljen e minierave të shfrytëzuara dhe të atyre në shfrytëzim; ❖ licensimin (privatizimin-liberalizimin) e punës studimore, projektuese, konsulence dhe drejtimin teknik në veprimtarinë	Perafrim e permiresim legjislacioni	Regullore e mbikqyrjes se aktivitetit mineral. Regullore e monitorimit te aktivitetit mineral. VKM per mbylljen e minierave. VKM per Çertifikimin e produkteve minerare Akt	Tetor 2006 Maj 2007 Janar 2007 Janar 2008 Shtator 2006	Qershor 2007 Qershor 2007 Prill 2007 Shtator 2008 Dhjetor 2006	<i>Shfrytezim racional te rezervave minerare; Mirëadministrim te kësaj pasurie kombëtare si pasuri e paparteriteshme; Reabilitim ne ambientin per minierat e shfrytëzuara dhe të mbyllura; Kontroll ne produktet e mineraleve; Kontroll per rrezikun mineral; Mundësi ngritjes cilësore të studim-projektim-zbatimit në veprimtarinë minerare;</i>	Keshilli i Ministrave METE Institucionet minerare Ministria e Mjedisit Ministria e Integritimit Universitetet minerare Ministria e Brendeshme dhe Pushtetit Vendor

minerare; ❖ standartizimin sipas direktivave te BE te normave te ✓ sigurimit teknik në punë, ✓ normave te shkarkimeve dhe mbetjeve minerare, ✓ kushteve normale të punës, ✓ mbrojtjes se shëndetit të punonjësve.		nenligjor per licensimin e veprimtarise studimore, projektuese, konsulence dhe drejtimin teknik në veprimtarinë minerare; VKM per sigurimin teknik ne miniera. VKM per normat e shkarkimeve ne aktivitetet minerare dhe depozitimin e mbetjeve.	Maj 2007 Mars 2007	Nentor 2008 Dhjetor 2008	<i>Pershtatje te legjislacionit minerar me direktivat e BE.</i>	

Objektivi 2

Forcimi institucional dhe rritja profesionale e burimeve njerezore per tju pergjigjur nevojave të shtruara nga industria e ristrukturuar minerare per një zhvillim të qëndrueshëm.

Aktiviteti	Synimi	Treguesit	Periudha		Efektet	Institucionet pjesemmarese
			Fillimi	Perfundimi		
➤ Perfundimi i ristrukturimit te institucioneve minerare; ➤ Trainimi profesional i strukturave administrative; ➤ Rritja e bazes Logjistike te institucioneve minerare; ➤ Bashkepunim mes	Persosje efektivitet Profesionaliz-em ne punen e institucioneve qe mbulojne aktivitetin	Krijimi i Agjensise Kombetare te Burimeve natyrore Kurse trainimi personeli	Janar 2006 Janar 2007	Qershor 2006 Dhjetor 2007	<i>Menaxhim me efektivitet të burimeve minerare</i> <i>Rivleresim i rezervave minerare</i> <i>Rritje e nivelit profesional te personelit te institucioneve minerare</i> <i>Permiresim e modernizim</i>	Keshilli i Ministrave METE Institucionet gjeologo-minerare Universitetet minerare

institucioneve brenda dhe jashte vendit ➤ Aktivizim i burimeve njerezore të aftë profesionalisht në fushën e mineraleve, metaleve dhe energjisë.	minerar	brenda dhe jashte vendit Pjesemarrje ne SHPU Permirësimi i laboratoreve fushore te mbikqyrjes dhe monitorimit te aktivitetit minerar Organizim workshopi cdo vit per aktivitetin minerar Pjesemarrje ne tema bashkepunim i me Institucione nga vende te BE Pjesemarrje dhe atashim prane AKBN te burimeve te afta njerezore	Shtator 2006 Janar 2007	Shtator 2009 Dhjetor 2008	<i>te bazes llogjistike te institucioneve minerare</i> Realizimi i rolit sherbyes te shtetit Bashkepunim e Shkembim eksperience Perfshirje te burimeve njerezore te afta profesionalisht.	
Objektivi 3 Formulimi dhe aplikimi i politikave te përgjithshme për promovimin, përdorimin racional të burimeve natyrore dhe rritjes se rezervave te pasurive minerare.						
Aktiviteti	Synimi	Treguesit	Periudha		Efektet	Institucionet pjesemmarese
			Fillimi	Perfundimi		

Hartimi • strategji se promovimit te mineraleve • modeleve promovuese te zonave te njohura minerare; • dhe atyre qe do te zbulohen; strategji ve specifike per tregjet e mineraleve; • broshurat gjashtemujore informimi per tregun minerar. Perpillimi i hartave: ☞ te zonave minerare per zonat minerare te njohura, perditësimi i saj; ☞ metalogjenike te thellesise, ribotimi i saj dyvjecar; ☞ planifikimit territorial per zonat e njohura dhe perditësimi i saj; ☞ digjitale te objekteve minerare Krijimi i regjistrit te Kombetar te Pasurive Minerare (Kadastra Minerare), perditësimi i tij; Studime komplekse per rajone te caktuara minerare për zgjerim kerkimi, teknologji bashkëkohore përpunimi te tyre; mbi tregun minerar (kerkesa, oferta, nevojat) ne	Terheqje e investimeve ne sektorin minerar, rritje te punesimit ne kete sektor zhvillim te zonave rurale	VKM Strategjia e promovimit te Mineraleve Akte nenligjore Strategji te specifike te mineraleve Publikimi vjetor i Modeleve promovuesed he broshurave informuese te aktivitetit e tregut minerar Harta e zonave minerare Harta metalogjenik e thellesise Harta e planifikimit territorial Harta digjitale e objekteve minerare Rregjistri Kombetar i Pasurive Minerare	Janar 2006 Janar 2007 Dhjetor 2006 Janar 2007 Qershor 2007 Janar 2007 Janar 2007 Janar 2007	Dhjetor 2006 Qershor 2008 Dhjetor 2020 Dhjetor 2008 (perditësimi deri ne 2020) Dhjetor 2012 (perditësimi deri ne 2020) Dhjetor 2009 Dhjetor 2008 (perditësimi deri ne 2020) Dhjetor 2009 (perditësimi deri ne 2020)	Percaktohen drejtimet kryesore në procesin e promovimit dhe realizimit te tij; Shfrytezim racional te rezervave minerare; Shfrytezim te mineraleve te rinj dhe produkte te perpunuara minerare; Informim per aktivitetin minerar; Kompletimin e bazës së të dhënave për lejet minerare dhe informatizimi i saj; vleresimi i gjendjes aktuale dhe zhvillimi prespektiv në aktivitetin e tregut minerar ne vend e me gjere; klasifikimi sipas parametrave ndërkombëtare të njohur; Informacione komplekse per metalogjenine e thellesise si baze e veprimtarise kerkuese zbuluese.	METE Institucionet gjeologo-minerare Ministria e Transporteve Ministria e Mjedisit Ministria e Brendeshme dhe Pushtetit Vendor Ministria e Bujqesise Ushqimit dhe Mbrojtjes se Konsumatorit Ministria e Mbrojtjes Agjensia e Nxites se investimeve Instituti i statistikes Dhoma e Tregetise

					Kontrollin e zbatimit te regullave te sigurise ne pune; Kontrollin per nivelin profesional te punonjesve dhe trajtimin e tyre;	
Objektivi 5						
Monitorim i vazhdueshem i aktivitetit post minerar. Të sigurojë një aktivitet minerar respektues ndaj ambientit dhe vendit ku jetojmë.						
Aktiviteti	Synimi	Treguesit	Periudha		Efektet	Institucionet pjesemmarese
			Fillimi	Perfundimi		
➤ Realizimi i monitorimit te vazhdueshem te subjekteve minerare sipas kerkesave te legjislacionit minerar. ➤ Përfundimi i mbylljeve të minierave joefektive. ➤ Monitorimi i realibilitimit te zonave minerare. ➤ Monitorim i rreziqeve minerare. në njesite nxjerrëse dhe përpunuese ekzistuese të mineraleve. ➤ Perpillimi i hartes dixhitale se rreziqeve minerare	Mbrojtje te ambientit ne zonat minerare dhe Evitimin e katastrofave minerare	Monitorim i vazhdueshem i zonave minerare Realizimi i projekteve te mbylljes se minierave Harta e rrezikut minerar te shqiperise	Korrik 2006 Shtator 2006 Qershor 2007	Dhjetor 2020 Dhjetor 2008 Dhjetor 2010	Monitorimin e zonave minerare sipas kerkesave te ligjit Monitorimin e aktivitetit minerar dhe atij postminerar; Monitorimin e rreziqeve minerare; Monitorimin per demet e shkaktuara nga aktiviteti minerar; Perfundimi I mbylljes se minierave jo efektive Krijimi i opsioneve te veprimit ne momente emergjente	METE Institucionet gjeologo-minerare Ministria e Mjedisit Ministria e Brendeshme dhe Pushtetit Vendor Ministria e Bujqesise Ushqimit dhe Mbrojtjes se Konsumatorit Ministria e Mbrojtjes

Tabela. nr.1, Anex V

TREGUESIT E TREGTISE SE JASHTME NE RAPORT ME PRODHIMIN BRENDSEM BRUTO (PBB-çmime korente) PER VITET 1998-2006																				
Nr	Perskrimi	1998		1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		Ndryshimi % 06/05 (\$)
		Mln/lek	Mln/\$	Mln/lek	Mln/\$	Mln/lek	Mln/\$	Mln/lek	Mln/\$	Mln/lek	Mln/\$	Mln/lek	Mln/\$	Mln/lek	Mln/\$	Mln/lek	Mln/\$	Mln/lek	Mln/\$	
I	Prodhiimi Brendshem Bruto (PBB ose GDP)	412326	2737	474291	3445	530906	3694	610426	4254	677684	4835	744974	6113	780100	7589	822035	8256.7	899700	9143	10.7
II	Eksport (X)	31104	207	37978	275.82	37229	259.6	43710	303.9	47491	338.1	54442	442	62331	602.2	65612.1	659.0	77396	788.0	19.6
III	Import (M)	126271	838	169916	1234	155533	1089	192702	1340	210431	1497	225210	1832	240595	2330	261801.6	2623	299810	3057	16.6
IV	Volum Tregtar (X+M)	157375	1045	207894	1510	192762	1348	236412	1644	257922	1835	279652	2274	302926	2932	327414	3282	377206	3845	17.2
V	Bilanc Tregtar (X-M)	-88596	-588	-86321	-627	-115005	-805	-147157	-1023	-162940	-1159	-170768	-1390	-178263	-1728	-196190	-1964	-222414	-2269	15.5
VI	Raporti Volum Treg (X+M) / GDP		38.2		43.8		36.5		38.6		38.0		37.2		38.6		39.7		42.1	5.8
VII	Raporti Deficit Treg (X-M) / GDP		-21.5		-18.2		-21.8		-24.0		-24.0		-22.7		-22.8		-23.8		-24.8	4.3
VIII	Raporti Eksport, X / GDP		7.5		8.0		7.0		7.1		7.0		7.2		7.9		8.0		8.6	8.0
IX	Raporti Import, M / GDP		30.6		35.8		29.5		31.5		31.0		30.0		30.7		31.8		33.4	5.3

Raporti i volumit tregtar me GDP-ne ne keto vitet e fundit ka qene relativisht i qendrueshem rreth 38 % me ndonje luhatje shume te lehte dhe ne vitin 2006 arriti ne 42.1%, gje qe tregon per nje hapje gjithnje e me shume te tregut dhe ekonomise sone, gjithashtu pa shume mdryshime figuron ne keto vite edhe raporti i importit(M) me GDP-ne, qe eshte mesararisht ne 30 %, pra prirja per te importuar mallra nga vende te tjera mbetet e forte. Ndersa raporti i eksportit X/ GDP-ne mbetet ne shifra te vogla mbi 7 %, megjithate ne vitet e fundit shihet nje tendence rritje te ketij raporti dhe ne vitin 2006 arriti ne 8.6% por ekonomia jone akoma nuk ka nje ritem te larte rritje dhe prirje te forte per te eksportuar. Raporti i bilancit tregtar (Deficiti X-M) me GDP vazhdon te mbetet ne perqindje te larte (sipas vlerave absolute) por me shenje negative gje qe do te thote se deficiti tregtar eshte ne shifra te medha.

Tab.2, AnexV

Ecuria e Eksportit Tregtar sipas Struktures se tij te Prodimit per Vitet 1995-2006

Nr	Emertimi	1995		1996		1997		1998		1999		2000		2001		2002		2003		2004		Ndrysh	2005		Ndrysh	2006			Ndrysh											
		Mln \$	ne %	Mln Lek	Mln \$	ne %	Mln Lek	Mln \$	ne %	Mln Lek	Mln \$	ne %	Mln Lek	Mln \$	ne %	Mln Lek	Mln \$	ne %	Mln \$	Mln \$	ne %		Mln \$	Mln \$		ne %	% (\$)			Mln \$	Mln \$	ne %	% (\$)	Mln \$	Mln \$	Mln €	ne %	ne % \$		
																						04/03			05/04					06/05										
1.	Eksport gjithsej	202	100	22001	210.5	100	21044	141.3	100	31104	206	100	37913	276	100	37229	259	100	43709.7	304	100	47491	338	100	54442	441.6	100	62331	602.2	100	36.4	65612	659	100	9.4	77396	788	629	100	19.6
a.	Prodhim brendsh	111	55	13398	128.2	61	11338	76.1	54	14341	95.2	46	12619	88.9	33.3	10865	75.7	29	11702	81	26.8	11910	85	25.1	12249	99.3	22.5	14652	141.6	23.5	42.5	19477	194.8	29.6	38	23104	235.2	187.8	29.9	21
b.	Riekspori(P-aktiv)	91.0	45	8603.2	82.3	39	9706.4	65.2	46	16763	111.3	54	25294	188	66.7	26364	184	71	32008	223	73.2	35581	253	75	42193	342.3	77.5	47679	460.6	76.5	34.6	46135	464.2	70.4	0.8	54292	553	441.2	70.1	19.1

Tab.nr.3Anex.V

EKSPORTI SIPAS GRUP--MALLRAVE PER PERIUDHEN 2003-2006

Nr	Emertimi	Vjetori-03				Ndryshimi	Ndryshimi	Vjetori-04				Ndryshimi	Ndryshimi
		Vlera			% ndaj	% (\$)	%(€)	Vlera			% ndaj	% (\$)	%(€)
		Mln/lek	000/\$	000/€	Totalit	03/02	03/02	Mln/lek	000/\$	000/€	Totalit	04/03	04/03
1	Produkte bujqesore-blektoral, industris ushqimore.	4470.0	36656	32470.7	8.3	15.5	-3.1	5064.7	49163.2	39841.4	8.2	34.1	22.7
2	Minerale, lende djegese, energji elektrike	1426.7	11749	10401.5	2.7	29.1	7.5	2544.7	24440.5	19993.5	4.1	108.0	92.2
3	Produkte kimike dhe artikujt plastik	377.1	3050	2726.6	0.7	32.6	10.8	423.0	4111.9	3331.6	0.7	34.8	22.2
4	Lekure dhe artikuj prej lekure	1367.4	11051	9873.0	2.5	-25.1	-36.9	1374.6	13252.6	10760.8	2.2	19.9	9.0
5	Prodhome druri dhe te letres	2235.5	17809	16134.6	4.0	55.2	31.9	1703.8	16489.7	13352.6	2.7	-7.4	-17.2
6	Tekstile, artikujt tekstil dhe veshjet e kembes, keputet.	35192	285122	254673	64.6	30.3	9.2	38171	368630	298637	61.2	29.3	17.3
7	Materiale ndertimi, perla e gur te cmuar dhe metalet baze etj.	6324.4	51375	45830.8	11.6	55.9	30.7	9145.6	88162.3	71589.5	14.6	71.6	56.2
8	Makineri, pajisje, mjetet e transportit dhe pjese kembimi	2002.5	16250	14511.0	3.7	70.7	46.8	2396.1	23224.5	18816.5	3.9	42.9	29.7
9	Artikuj tjere te prodhuar, Instrumenta optik e fotografik, vepra arti etj	1047.3	8538	7586.1	1.9	14.0	-7.1	1507.9	14682.7	11854.8	2.4	72.0	56.3
Total		54442	441601	394207	100	31	9.5	62331	602158	488178	100	36.4	23.8
Nr	Emertimi	Vjetori-05				Ndryshimi	Ndryshi	Vjetori-06				Ndryshimi	Ndryshi
		Vlera			% ndaj	% (\$)	%(€)	Vlera			% ndaj	% (\$)	%(€)
		Mln/lek	000/\$	000/€	Totalit	05/04	05/04	Mln/lek	000/\$	000/€	Totalit	06/05	06/05
1	Produkte bujqesore-blektoral, industris ushqimore.	5384.0	54022.4	43357.6	8.2	9.9	8.8	6143.1	62773.9	49925.1	7.9	16.2	15.1
2	Minerale, lende djegese, energji elektrike	3436.0	34376.4	27722.2	5.2	40.7	38.7	5808.7	59301.6	47216.0	7.5	72.5	70.3
3	Produkte kimike dhe artikujt plastik	591.5	5956.3	4752.1	0.9	44.9	42.6	563.0	5739.4	4575.4	0.7	-3.6	-3.7
4	Lekure dhe artikuj prej lekure	1274.4	12812.2	10242.4	1.9	-3.3	-4.8	1485.8	15077.5	12077.1	1.9	17.7	17.9
5	Prodhome druri dhe te letres	2070.2	20822.5	16630.6	3.2	26.3	24.5	2504.2	25497.6	20348.6	3.2	22.5	22.4
6	Tekstile, artikujt tekstil dhe veshjet e kembes, keputet.	38081	383049	305937	58.0	3.9	2.4	42411.4	431594.8	344660.5	54.8	12.7	12.7
7	Materiale ndertimi, perla e gur te cmuar dhe metalet baze etj.	10463	104684	84268.1	15.9	18.7	17.7	13323	135547.1	108277.3	17.2	29.5	28.5
8	Makineri, pajisje, mjetet e transportit dhe pjese kembimi	2710.5	27206	21791.5	4.1	17.1	15.8	2979.0	30299.5	24204.1	3.8	11.4	11.1
9	Artikuj tjere te prodhuar, Instrumenta optik e fotografik, vepra arti etj	1601.2	16054.1	12886.3	2.4	9.3	8.7	2177.9	22211.9	17695.4	2.8	38.4	37.3
Total		65612	658983	527588	100	9.4	8.1	77396	788043	628979	100	19.6	19.2

EKSPORTI SIPAS KAPITUJVE TE SISTEMIT HARMONIZUAR (HS) PER VITET 2003-2006

Kap HS	Pershkrimi	2003			% /	% (\$)	% (€)	2004			% /	% (\$)	% (€)	2005			% /	% (\$)	% (€)	2006			% /	% (\$)	% (€)
		Min/lek	000/\$	000/€				Min/lek	000/\$	000/€				Min/lek	000/\$	000/€				Min/lek	000/\$	000/€			
1	Kafshë të gjalla	4.3	36.0	30.7	0.01	-89	-91.2	90.6	870.3	720.3	0.15	2319	2243	95.4	952.5	770.6	0.1	9.4	7.0	104.1	1079	846	0.13	13.2	9.8
2	Mish dhe të brendshme	140.2	1163.4	1017.7	0.26	233	177.1	0.1	0.5	0.4	0.00	-100	-100	33.7	332.4	275.5	0.1	67084	67145	137.0	1398	1114	0.18	320	305
3	Peshku dhe kafshët gj	104.7	851.4	758.9	0.19	-10	-25.9	110.8	1072.4	871.4	0.18	26	14.8	178.6	1776.4	1443.0	0.3	66	65.6	250.6	2547	2036	0.32	43	41.1
4	Produkte bulmetore, v	75.8	616.1	549.1	0.14	31	9.7	56.8	555.0	445.7	0.09	-10	-18.8	56.9	587.4	451.9	0.1	6	1.4	14.7	151	119	0.02	-74	-73.7
5	Produkte me origjinë	6.5	55.0	47.9	0.01	67	43.6	13.2	129.4	105.0	0.02	135	119.4	9.9	101.1	78.2	0.0	-22	-25.6	24.8	249	201	0.03	147	157.0
6	Pemër e bimët e tjera	24.9	211.2	183.8	0.05	141	106.1	44.3	438.8	347.2	0.07	108	88.9	67.4	676.2	541.8	0.1	54	56.1	94.3	972	764	0.12	44	41.1
7	Zarzavatet e ngrënsh	156.4	1302.3	1143.4	0.29	-8	-21.3	250.2	2468.3	1991.7	0.41	90	74.2	127.1	1264.8	1026.3	0.2	-49	-48.5	129.1	1334	1050	0.17	5	2.3
8	Frutat dhe arrat e ngr	55.7	473.4	400.8	0.10	409	324.0	38.0	372.7	307.1	0.06	-21	-23.4	67.9	668.8	548.9	0.1	79	78.7	232.9	2403	1891	0.30	259	244.5
9	Kafe, çaj, mate dhe er	49.9	410.8	363.7	0.09	-7	-22.4	78.6	757.8	613.3	0.13	84	68.6	148.2	1486.3	1192.4	0.2	96	94.4	142.2	1450	1155	0.18	-2	-3.1
10	Drithrat	2.6	21.3	18.8	0.00	13	-1.2	0.5	4.5	3.7	0.00	-79	-80.1	0.1	1.1	0.8	0.0	-75	-77.5	1.0	11	8	0.00	890	895.5
11	Produkte të industrisë	66.4	568.2	486.6	0.12	100	100	39.0	367.4	296.4	0.06	-35	-39	0.9	9.4	7.3	0.0	-97	-98	2.7	29	22	0.00	205	199
12	Farat dhe frutat vaj	1455	11848.6	10555	2.7	9	-8.4	1431.4	13881	11219.9	2.3	17	6.3	1529	15340	12311	2.3	11	9.7	1592	16245	12944	2.06	6	5.1
13	Lac, gomat, Rreshirat	7.4	60.5	54.4	0.01	-65	-69.9	51.4	497.8	399.4	0.08	723	634.2	22.0	224.9	175.6	0.0	-55	-56.0	60.6	630	491	0.08	180	179.8
14	Materiale vegjetale qe	0.0	0.0	0.0	0.00	-100	-100.0	0.1	1.1	0.9	0.00	100	100	2.5	25.5	19.8	0.0	2138	2000	1.5	16	12	0.00	-38	-38
15	Vajra dhe dijamra ka	44.5	363.5	323.0	0.08	3244	2765	35.0	337.1	276.2	0.06	-7	-14	29.8	300.4	239.4	0.0	-11	-13	55.6	565	452	0.07	88	89
16	Ushqimet e përgatit	1536	12475	11127	2.8	34	13.5	1646.5	16018	12927.3	2.6	28	16.2	1636	16464	13145	2.5	3	1.7	2107	21458	17112	2.72	30	30.2
17	Sheqernat dhe ëmbëls	4.3	35.1	31.0	0.01	236	186.4	2.6	24.5	19.9	0.00	-30	-35.8	1.4	14.4	11.7	0.0	-41	-41.4	9.3	96	76	0.01	571	549
18	Kakao the përgatitje k	0.0	0.0	0.0	0.00	-100	-100.0	5.3	52.5	42.1	0.01			23.7	235.1	192.2	0.0	348	356.9	6.9	68	56	0.01	-71	-70.7
19	Përgatitjet prej drithër	3.9	31.7	28.1	0.01	267	200.1	11.4	112.4	90.2	0.02	255	221.3	10.9	109.0	87.5	0.0	-3	-2.9	13.5	137	110	0.02	25	25.6
20	Përgatitjet prej zarzav	28.7	234.1	209.3	0.05	-63	-68.6	155.4	1507.4	1224.2	0.25	544	484.8	130.1	1306.2	1045.7	0.2	-13	-14.6	137.7	1382	1120	0.18	6	7.1
21	Përgatitje të ndryshme	6.3	53.2	46.1	0.01	-32	-47.4	9.3	90.3	74.0	0.02	70	60.6	2.8	27.4	22.8	0.0	-70	-69.2	0.6	6	5	0.00	-78	-79.5
22	Pijet, alkoolit dhe ut	81.7	661.4	593.8	0.15	9	-7.9	627.6	6051.9	4941.5	1.01	815	732.2	643.3	6425.8	5194.1	1.0	6	5.1	617.1	6351	5016	0.80	-1	-3.4
23	Mbjetet dhe kthimet n	15.7	127.8	113.6	0.03	-64	-70.0	35.7	341.0	278.1	0.06	167	144.8	19.2	195.1	154.1	0.0	-43	-44.6	0.1	1	1	0.00	-99	-99.3
24	Duhani dhe zëvendë	599.1	5055.7	4388	1.1	-9	-24.2	331.2	3211.8	2645.3	0.5	-36	-39.7	546.9	5498.2	4421.5	0.8	71	67.1	408.1	4197	3322	0.53	-24	-24.9
25	Produkte bujqes	4470	36656.2	32470.7	8.2	16	-3.1	5064.7	49163.2	39841.4	8.2	34	22.7	5384	54022.4	43357.5	8.2	9.9	8.8	6143	62774	49925	7.94	16.2	15.1
26	Kripërat, sulfuret, oks	136.7	1124.6	992.6	0.25	114	76.0	207.0	2001.2	1631.9	0.33	78	64.4	245.5	2452	1980.9	0.4	23	21.4	344.4	3502	2801	0.45	43	41.4
27	Nehërorët, zgjyrat d	685.8	5812.4	5053.3	1.3	269	212.6	605.4	5790.7	4757.8	1.0	0	-5.8	1287	12891	10379	2.0	123	118.1	2171	22236	17620	2.80	72	69.8
28	Lëndët djegëse mine	604.2	4812.0	4355.6	1.1	-31	-41.9	1732.3	16649	13603.8	2.8	246	212.3	1903	19033	15362	2.9	14	12.9	3294	33563	26794	4.26	76	74.4
29	Kimikatat inorganike,	125.1	983	895.7	0.23	112	77.7	43.6	429.3	345.2	0.07	-56	-61.5	86.4	861.4	698.2	0.1	101	102.3	43.1	447	351	0.06	-48	-49.8
30	Kimikatat organike	6.2	54.6	46.0	0.01	792	635.4	0.7	7.0	5.7	0.00	-87	-87.7	0.8	8.3	6.4	0.0	19	12.4	2.3	24	19	0.00	186	193.4
31	Produktet farmaceutik	100.4	815.4	729.2	0.18	39	16.2	67.9	659.3	531.4	0.11	-19	-27.1	67.7	690.7	539.5	0.1	5	1.5	43.5	438	353	0.06	-37	-34.5
32	Pleheruesit,	0.6	4.7	4.2	0.00	-96	-96.7	3.8	37.7	30.4	0.01	703	620.8	18.1	181.9	146.0	0.0	382	380.7	3.4	34	28	0.00	-81	-81.1
33	Ekstraktet ngjyrosëse	10.4	86.0	75.5	0.02	-19	-33.2	19.7	188.8	155.4	0.03	120	105.8	19.4	195.6	155.7	0.03	4	0.2	21.2	217	172	0.03	11	10.5
34	Vajrat thelbësore dhe	21.0	165.5	150.9	0.04	130	92.5	28.1	269.3	218.4	0.04	63	44.8	17.7	174.0	143.1	0.0	-35	-34.5	35.2	352	285	0.05	102	99.3
35	Sapuni, agjentet organ	5.9	48.7	42.9	0.01	0	-13.5	43.1	418.2	340.9	0.07	758	695.1	38.7	395.7	308.8	0.1	-5	-9.4	15.4	157	125	0.02	-60	-59.6
36	Substancat albuminoid	0.3	2.4	2.3	0.00	-96	-96.5	0.4	3.8	3.1	0.00	57	39.7	3.2	31.5	25.7	0.0	725	718.1	0.5	6	4	0.00	-82	-83.0
37	Eksplzivët, produkte	1.4	10.6	9.8	0.00	100	100	1.5	14.6	12.0	0.00	38	23	5.2	54.0	41.6	0.0	270	247	0.0	0	0	0.00	-99	-99
38	Mallrat fotografike dhe	6.5	53.6	46.3	0.01	9653	7839	0.1	1.3	1.0	0.00	-98	-98	0.1	0.6	0.4	0.0	-54	-56	0.1	1	1	0.00	108	124
39	Produkte të ndryshme	21.2	180.3	156.2	0.04	9	-10.5	17.9	168.8	139.2	0.03	-6	-10.9	37.5	386.3	297.7	0.1	129	113.9	9.8	101	80	0.01	-74	-73.2
39	Plastika dhe artikuj pr	60.2	496.9	437.7	0.11	-13	-28.7	131.1	1276.7	1034.7	0.21	157	136.4	187.1	1878.0	1505.9	0.3	47	45.5	321.0	3283	2609	0.41	75	73.3

Kap HS	Pershkrimi	2003			% / Total	% (S) 03/02	% (€) 03/02	2004			% / Total	% (S) 04/03	% (€) 04/03	2005			% / Total	% (S) 04/03	% (€) 04/03	2006			% / Total	% (S) 06/05	% (€) 06/05
		Min/lek	000/\$	000/€				Min/lek	000/\$	000/€				Min/lek	000/\$	000/€				Min/lek	000/\$	000/€			
40	Gomë dhe artikuj të t	17.9	148.2	130.0	0.03	55	-27.6	65.1	637.1	514.4	0.11	330	295.7	109.6	1098.2	883.0	0.2	72	71.7	67.5	679	549	0.09	-38	-37.9
41	Lëkurët e papërpun	1247	10076	9002.8	2.3	-10	-25.2	1290.8	12444	10104.4	2.1	23	12.2	1187	11947	9539.1	1.8	-4	-5.6	1347	13667	10951	1.74	14	14.8
42	Artikuj prej lëkure; sa	110.9	892.7	798.7	0.20	-75	-77.6	37.7	364.9	295.4	0.06	-59	-63.0	67.4	671.0	543.6	0.1	84	84.1	126.3	1286	1026	0.16	92	88.8
43	Gëzofët dhe qimet art	9.7	82.2	71.4	0.02	43	12.6	46.1	444.0	361.1	0.07	440	405.4	19.7	194.6	159.7	0.0	-56	-55.8	12.2	125	99	0.02	-36	-37.8
44	Druri dhe artikuj pr	1066	8635	7722	2.0	1	-16.0	976.7	9432	7648.5	1.6	9	-1.0	1044	10515	8382.3	1.6	11	9.6	1087	11054	8836	1.40	5	5.4
45	Tapa dhe artikuj prej t	0.0	0.0	0.0	0.00	-100	-100	0.0	0.2	0.1	0.00			1.4	14.4	11.6	0.00	8844	8690	0.0	0	0	0.00	-100	-100
46	Prodhimet e kashës, te	0.1	0.8	0.7	0.00	100	100	1.5	14.4	11.9	0.00	1798	1674	0.3	2.8	2.3	0.00	-80	-80	0.1	1	1	0.00	-50	-52
47	Brumi i drurit apo i m	0.8	6.0	5.4	0.00	1534	100	1.5	14.1	11.6	0.00	137	117	9.5	93.1	76.7	0.01	559	560	3.8	39	31	0.00	-58	-59
48	Letra dhe kartoni, ar	502.6	4107.3	3646.1	0.9	131	96.2	670.7	6509.9	5260.6	1.1	58	44.3	970.3	9747.3	7796.8	1.5	50	48.2	1307	13348	10619	1.69	37	36.2
49	Librat, revistat, pikt	665.9	5060.1	4760.1	1.2	348	302.9	53.4	519.0	419.7	0.1	-90	-91.2	44.8	449.9	360.8	0.1	-13	-14.0	105.8	1055	861	0.14	134	138.7
50	Mendafsh	0.0	0.0	0.0	0.00	-100	-100.0	6.4	63.8	51.2	0.01			4.7	49.4	37.6	0.01	-23	-26.6	1.6	16	13	0.00	-67	-65.7
51	Leshi, qime kafshësh e	8.5	70.2	62.3	0.02	69	38.1	15.7	152.3	123.8	0.03	117	98.9	19.6	193.6	158.9	0.03	27	28.3	15.7	159	127	0.02	-18	-19.8
52	Pambuku	2.6	22.1	18.9	0.00	-31	-45.8	5.3	51.3	41.5	0.01	132	119.2	1.8	17.8	14.3	0.00	-65	-65.5	30.9	311	251	0.04	1644	1655
53	Fibra te tjera tekstile v	0.0	0.3	0.3	0.00	100	100	0.0	0.0	0.0	0.00	-100	-100	0.0	0.0	0.0	0.00	0	0	0.2	2	1	0.00		
54	Filamentet e bëra nga	14.1	113.7	101.7	0.03	179	138.7	8.0	75.8	61.2	0.01	-33	-39.9	18.6	180.5	150.8	0.03	138	146.4	1.9	19	15	0.00	-90	-90.0
55	Fibrat themelore të bë	1.4	12.1	10.4	0.00	522	428.7	2.5	23.6	19.0	0.00	94	82.3	0.5	4.7	3.8	0.00	-80	-80.2	2.3	24	19	0.00	420	399.5
56	Mbushjet shajak dhe j	1.4	12.0	10.5	0.00	-94	-95.2	9.6	93.9	75.5	0.02	685	620.2	8.1	83.8	64.1	0.01	-11	-15.2	27.0	275	219	0.03	228	242.1
57	Qilimet dhe veshje të	0.3	2.4	2.2	0.00	-28	-40.6	0.0	0.0	0.0	0.00	-100	-100	0.1	0.6	0.5	0.00	0	0.0	0.1	1	0	0.00	7	2.0
58	Pelhurat speciale të en	8.5	66.0	60.6	0.02	16	-1.5	1.6	15.8	12.7	0.00	-76	-79	3.3	33.3	26.8	0.01	111	111.6	0.2	2	2	0.00	-94	-93.8
59	Pelhura tekstile të ngo	0.0	0.0	0.0	0.00	0	0.0	0.3	3.0	2.4	0.00	6267	5781	0.4	4.5	3.6	0.00	52	47.7	16.4	171	134	0.02	3657	3648
60	Pelhura të thurura me	0.4	2.8	2.6	0.00	-97	-97.1	2.2	21.1	17.2	0.00	645	557.7	6.3	63.0	50.3	0.01	199	192.7	15.1	156	122	0.02	147	143.7
61	Artikuj të veshjes dh	6866	55703	49715	13	29	7.5	8458.9	81626	66122	14	47	33.0	7742	77976	62187	11.8	-4	-6.0	8551	87159	69492	11.0	12	11.7
62	Artikuj të veshjes dh	11814	95398	85422	22	22	2.7	12229	117995	95610	20	24	11.9	11872	119491	95339	18.1	1	-0.3	13279	135038	107910	17.2	13	13.2
63	Artikuj të tjerë teksti	221	1839.7	1611	0.41	-22	-33.1	170	1665	1345	0	-10	-16.5	302	3025	2432	0.5	82	80.9	369	3752	2999	0.48	24	23.3
64	Veshjet e këmbëve, g	16252	131863	117640	30	39	16.6	17205	166316	134727	28	26	14.5	18006	180962	144698	27.4	9	7.4	19978	203250	162348	25.8	12	12.2
65	Veshjet e kokës dhe p	1.7	14.8	12.7	0.00	325	259.1	55.2	527.8	428.8	0.09	3455	3265	95.5	959.0	767.6	0.1	82	79.0	124.0	1261	1007	0.16	32	31.2
66	Çadrat, të diellit, bast	0.0	0.1	0.0	0.00	-100	-100.0	0.0	0.0	0.0	0.00	-98	-98	0.5	4.8	3.8	0.00	100	100.0	0.1	1	0	0.00	-88	-88.3
67	Puplat dhe pushi I për	0.3	2.7	2.4	0.00	-44	-51.8	0.0	0.0	0.0	0.00	-100	-100	0.0	0.0	0.0	0.0	0	0.0	0.0	0	0	0.00		
68	Artikuj prej guri, allçi	107.7	877.1	781.0	0.20	-12	-27.7	86.3	838.0	681.5	0.14	-4	-12.7	84.1	838.9	680.0	0.1	0	-0.2	177.4	1815	1441	0.23	116	112.0
69	Produkte qeramike	109.8	896.6	796.5	0.20	25	4.7	135.1	1307.5	1060.6	0.22	46	33.2	187.5	1886.6	1507.1	0.3	44	42.1	253.6	2595	2060	0.33	38	36.7
70	Qelqi dhe artikuj prej	35.9	296.6	261.5	0.07	61	35.1	55.3	533.6	433.0	0.09	80	65.6	44.1	442.6	354.1	0.1	-17	-18.2	59.7	603	486	0.08	36	37.3
71	Perlat natyrale, gurë	50.1	409.3	363.6	0.09	13	-5.4	80.4	777.8	629.7	0.13	90	73.2	114.8	1159.3	919.9	0.2	49	46.1	122.1	1240	992	0.16	7	7.8
72	Giza dhe çeliku	2391	19470	17339	4.4	129	92.5	4105.8	39474	32192.8	6.6	103	85.7	4576	45605	36964	7.0	16	14.8	3810.6	38593	30994	4.93	-15	-16.2
73	Artikuj prej gize dhe ç	186.3	1517.3	1349.1	0.34	38	12.8	280.2	2733.6	2199.4	0.45	80	63.0	503.5	4952.7	4065.3	0.8	81	84.8	328.1	3338	2666	0.42	-33	-34.4
74	Bakri dhe artikuj prej	493.7	4007	3583	0.9	37	15.8	857.9	8342	6695.7	1.4	108	86.9	1008	10090	8108.4	1.5	21	21.1	2838.8	29054	23064	3.67	188	184.4
75	Nikeli dhe artikuj prej	7.7	65.6	57.2	0.01	-12	-28.2	9.5	90.4	74.1	0.02	38	29.6	9.8	99.9	78.0	0.01	10	5.3	0.0	0	0	0.00	-100	-100.0
76	Alumini dhe artikuj	872.7	6993.6	6294.7	1.6	13	-5.7	996.6	9592.3	7782.7	1.6	37	23.6	1340	13466	10764	2.0	40	38.3	2157.9	21975	17532	2.79	63	62.9
77																									
78	Plumbi dhe artikuj prej	34.5	280.5	249.2	0.06	244	198.6	57.0	549.7	445.4	0.09	96	78.7	90.7	910.5	729.8	0.1	66	63.9	174.9	1787	1421	0.23	96	94.6
79	Zinku dhe artikuj prej	8.4	67.0	59.7	0.02	12	-1.0	4.1	39.8	32.7	0.01	-41	-45.3	10.3	103.1	83.1	0.02	159	154.3	17.4	175	142	0.02	70	70.5
80	Kallaj dhe artikuj prej	0.0	0.0	0.0	0.00	0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.00			1.1	10.5	8.7	0.00	100	100	0.0	0	0	0.00	-100	-100

Kap		2003			% /	% (S)	%(€)	2004			% /	% (S)	%(€)	2005			% /	% (S)	%(€)	2006			% /	% (S)	%(€)
HS	Pershkrimi	Mln/lek	000/\$	000/€	Total	03/02	03/02	Mln/lek	000/\$	000/€	Total	04/03	04/03	Mln/lek	000/\$	000/€	Total	04/03	04/03	Mln/lek	000/\$	000/€	Total	06/05	06/05
81	Metale te tjera baze; n	14.4	126.3	106.1	0.03	482	381.1	0.0	0.0	0.0	0.00	-100	-100	1.1	11.3	8.8	0.00	100	100	0.0	0	0	0.00	-100	-100
82	Veglat e punës, pajisje	25.8	202.4	185.1	0.05	32	14.2	187.7	1785.2	1462.2	0.30	782	690.1	70.8	705.6	570.2	0.1	-60	-61.0	24.6	248	200	0.03	-65	-64.9
83	Artikuj të ndryshëm	1986	16165.1	14406	3.7	39	17.3	2289.8	22099	17900	4	37	24.3	2421	24402	19427	3.7	10	8.5	3358	34124	27279	4.34	40	40.4
84	Reaktorë nuklearë, bo	799.7	6488.4	5786.7	1.47	24	1.6	977.9	9477.6	7682.6	1.57	46	32.8	752.9	7564.8	6054.3	1.1	-20	-21.2	644.2	6514	5236	0.83	-14	-13.5
85	Makineri dhe pajisjet	986.8	8029.1	7165.9	1.82	155	119.5	1207.8	11741	9503.5	1.95	46	32.6	1740	17462	13988	2.7	49	47.2	2120	21588	17219	2.74	24	23.1
86	Lokomotivat e trenave	3.0	25.0	21.9	0.01	100	100	0.1	1.2	1.0	0.00	-95	-95	18.7	192.3	148.1	0.03	15760	14710	5.0	52	40	0.01	-73	-73
87	Mjetet e transportit të	141.6	1133.8	1022.0	0.26	33	11	141.5	1360.0	1101.9	0.23	20	8	173.6	1736.8	1397.0	0.3	28	27	134.0	1370	1088	0.17	-21	-22
88	Avionët, anijet e hapë	0.7	5.6	4.8	0.00	2636	100	65.3	612.5	500.9	0.10	10766	10240	22.1	218.2	179.9	0.03	-64	-64	75.3	766	613	0.10	251	241
89	Anijet, varkat dhe stru	0.0	0.0	0.0	0.00	-100	-100.0	3.5	32.5	26.7	0.01			3.1	31.5	24.5	0.00	-3	-8.1	1.0	10	8	0.00	-67	-66.6
90	Instrumentat dhe apar	26.0	215.4	189.4	0.05	-21	-31.5	205.9	2052.3	1623.7	0.33	853	757.1	124.3	1275.0	994.4	0.2	-38	-38.8	75.6	767	614	0.10	-40	-38.2
91	Orët e të gjitha llojeve	0.0	0.0	0.0	0.00	-100	-100	1.1	10.4	8.6	0.00			0.0	0.0	0.0	0.0	-100	-100	0.0	0	0	0.00		
92	Instrumentat muzikorë	4.2	34.9	30.7	0.01	100	100	0.0	0.0	0.0	0.00	-100	-100	0.1	0.6	0.5	0.0	100	100	0.0	0	0	0.00	-100	-100
93	Arme dhe municione,	40.6	317.8	289.5	0.07	-52	-57.3	60.0	604.6	473.9	0.10	90	63.7	63.8	631.2	516.2	0.1	4	8.9	409.9	4174	3327	0.53	561	544.6
94	Mobilitetë, krevatat,	699.0	5699.5	5068	1.3	8	-9.1	866.4	8382.2	6808.0	1.4	47	34.3	866.5	8676.5	6976.7	1.3	4	2.5	1263	12881	10265	1.63	48	47.1
95	Lodrat, paisjet e lojra	273.9	2230.3	1979.4	0.50	92	64.7	242.4	2360.5	1905.9	0.39	6	-3.7	391.6	3920.8	3154.1	0.6	66	65.5	350.1	3584	2844	0.45	-9	-9.8
96	Artikuj të ndryshëm të	70.8	578.3	511.7	0.13	60	31.5	112.4	1087.2	885.5	0.18	88	73.0	149.9	1501.3	1204.0	0.2	38	36.0	72.5	735	590	0.09	-51	-51.0
97	Veprat e artit, copat e	3.7	30.1	26.7	0.01	-4	-22.1	19.6	185.3	149.1	0.03	516	457.8	5.0	48.7	40.4	0.01	-74	-72.9	6.7	71	54	0.01	46	34.4
	Total-Eksport	58448.3	441601	394207	100	30.6	9.5	62331	602158	488178	100	36.4	23.8	65612	658983	527588	100	9.4	8.1	77396	788043	628979	100	19.6	19.2

Tab. nr.5 Anex. V

PESE PARTENERET KRYESORE NE EKSPORT NE VITET 1993 - 2006

	PARTENERI I		PARTENERI II		PARTENERI III		PARTENERI IV		PARTENERI V		Te tjera
VITET	SHTETET	ne %	SHTETET	ne %	SHTETET	ne %	SHTETET	ne %	SHTETET	ne %	
1993	Italia	41	Greqia	17.9	Maqedonia	11.4	Belgjik	6	Gjermani	4.3	19.4
1994	Italia	51.8	SH.B.Amerikes	11	Greqia	10.3	Maqedoni	4.7	Gjermani	4.7	17.5
1995	Italia	51.5	Greqia	9.9	Gjermania	6.1	Turqi	6.1	Belgjiqe	4.1	22.3
1996	Italia	57.9	Greqia	13	Gjermania	6.9	Turqi	3.1	Maqedoni	3.1	16.0
1997	Italia	49.4	Greqia	20.5	Gjermania	6.9	Hollande	5.6	Kroaci	4.2	13.4
1998	Italia	60.1	Greqia	19.8	Gjermania	5.7	SH.B.Amerikes	1.7	Austri	1.6	11.1
1999	Italia	69.5	Greqia	13.5	Gjermania	6.6	Austria	1.7	Hollande	1.4	7.3
2000	Italia	70.3	Greqia	13	Gjermania	6.61	Yugosllavia+Kosove	2.7	Danimarka	1.04	6.4
2001	Italia	71	Greqia	12.6	Gjermania	5.4	Yugosllavia+Kosove	3.1	Maqedoni	1.5	6.4
2002	Italia	72.4	Greqia	12.6	Gjermania	5.4	Yugosllavia+ Kosove	2.2	SH.B.Amerikes	1.6	5.8
2003	Italia	74.9	Greqia	12.8	Gjermania	3.4	Kosova	1.6	Austria	1.2	6.1
2004	Italia	73.2	Greqia	11.9	Kosova	4.6	Gjermania	3.1	Turqia	1.9	5.3
2005	Italia	72.6	Greqia	10.3	Kosova	4.1	Gjermania	3.3	Turqia	1.7	8.0
2006	Italia	72.8	Greqia	9.5	Kosova	3.8	Gjermania	3.2	Maqedoni	1.6	9.1

Tab. nr. 6 Anex. V

Pogrami i masave dhe kostot per Nxitjen e Prodhimit dhe Eksportit 2007-2013

Grupimi i msave	Masat-Konkrete per veprim	Institucioni Pergjegjes	Treguesi Monitorimit dhe Impakti i Pritshem	Afati i realizimit te masave	Kostoja e parashikuar Million leke
A- Masa legislative:	1.Pergatitja dhe harmonizimi i legjislacionit dhe normave ne pridhimin dhe levizjen e mallit per eksport ne perputhje me BE, OECD, WTO etj.	METE dhe Institucionet e Tjera e Financiare	Pergatitja dhe miratimi i bazez ligjore dhe nenligjore ne Parlament dhe Qeveri	Brenda vitit 2007	Shpenzime korrente institucionale
	2.Harmonizimi i legjislacionit ne prodhim, sherbim dhe shitje te te gjitha produkteve qe prodhohen ne vend si ato ushqimore dhe industriale ne perputhje me BE-ne, FAO etj	MBUK / METE	Miratimi ne Qeveri dhe Parlament Ligjit dhe akteve nenligjore	Brenda 2007	Shpenzime korrente institucionale
	3.Pergatitja bazez ligjore dhe nenligjore per ngritjen institucioneve ne sherbim te biznesit si ato; financiare,kontrollit, cilesise, certifikimit, regjistrimit etj.	METE/ MBUK/MD	Miratimi ne Qeveri dhe Parlament Ligjit dhe akteve nenligjore per ngritjen e institucioneve.	Brenda vitit 2007	Shpenzime korrente institucionale.
B-Masa Institucionale	1.Ngritja dhe konsolidimi i institucioneve dhe inspektorateve qe mundesojne regjistrimin, certifikimin e subjekteve prodhues, stabilimenteve, produkteve dhe bizneseve te ndryshme ne Shqiperi.	MBUK/METE/MD/MSH /MPPTT dhe agjensite e ndryshme ne vartesi.	Ngritja e institucioneve dhe strukturave perkatese, krijimi i regjistrave dhe webeve etj.	Brenda 2007-2009	847 milion leke

Grupimi i masave	Masat-Konkrete per veprim	Institucioni Pergjegjes	Treguesi Monitorimit dhe Impakti i Pritshem	Afati i realizimit te masave	Kostoja e parashikuar Million leke
C-Masa me karakter konsultativ, keshillimor, organizativ, informativ, infrastrukturor dhe marketingut	1. Permiresimi i konkureshmerise se kompanive eksportuese nepermjet perdorimit te Fondit te Konkureshmerise, organizimit te seminareve dhe programeve per krijimin e nje sistemi te marketingut efektiv dhe menaxhimit te cilesise se produktit, sjellja e produktit ne standartet dhe normat qe kerkon tregu i jashtem, krijimi i bazeve se te dhenave dhe shkembimit te informacionit me tregjet e huaja, stimulimi i krijimit te studiove, agjensive dhe konsulentëve profesioniste per biznesin, duke dhene asistencë si ne organizim, menaxhim, marketing,.	METE/MBUK/MF dhe Albinvest	Krijimi dhe berja funksionale e qendres se infomimit tregtar(brenda Albinvest),webet e ndryshme , seminare, broshura si dhe implementimi i skemes se fondit te konkureshmeriseetj.	2007-nre vazhdimesi	195 mln leke
	2. Ngritja e Qendrave te Grumbullimit per manipulim, perpunim, standardizim, amballazhim, origjinim, si dhe furnizim-shperndarje ne tregun me pakice dhe eksportim te produkteve bujqesore, blektorale dhe agro-perpunimit. Ne te gjithë vendin mbi baze zone.(parashikohen rrethe 50 qendra te tilla)	MBUK/ METE	Ngritja dhe funksionimi i tyre.	Gjate viteve-2008-2013	1800 mln/ leke * Udhehiqet nga MBUMK dhe buxheti I parashikuar ne strategjine e tyre
	3. Ndertimi i thertoreve dhe trajtimi i mishit te kafsheve dhe shpendeve ne te gjithë territorin e vendit kryesisht ne fshate me baze zone. (Rrethe 40 thertore ne te gjithë vendin)	MBUK/ METE	Ngritja dhe funksionimi i tyre.	Gjate viteve 2008-2013	1800 milion leke* Udhehiqet nga MBUMK dhe buxheti I parashikuar ne strategjine e tyre

Grupimi i masave	Masat-Konkrete per veprim	Institucioni Pergjegjes	Treguesi Monitorimit dhe Impakti i Pritshem	Afati i realizimit te masave	Kostoja e parashikuar Million leke
	4. Ndertimi i nje qendre eksporti te trajtimit te produkteve per eksport ne afersi te Portit te Duresit.(eshte parapylqyer ne Xhaf-Zotaj) Ne kete qender jo vetem do te perpunohen produktet dhe nje sere sherbimesh shtese si standardizimi, ambalazhimi etj, duke i dhene produktit nje vlere te shtuar kundrejt standardeve nderkombetare, por edhe thithjen e kontigjenteve sa do te vogla ne qendrat e tjera te grumbullit. Brenda vitit 2008.	MBUK/ METE	Ngritja dhe funksionimi i tyre.	Gjate viteve 2010	123 milion leke* Udhëhiqet nga MBUMK dhe buxheti I parashikuar ne strategjine e tyre
	5. Krijimi i fondit te garantimit te kredive per eksport	METE/Albinvest/ MF	Hartimi dhe miratimi i VKM, Ngritja e struktures ne Albinvest	2008-2013	1100 milion leke Nga buxheti i shtetit

* Kostot jane parashikuar ne draftstrategjine e MBUMK

ANEXS VI

Masat dhe veprimet per nxitjen e investimeve te huaja 2007-2013

Vlera ne Milion
leke

Masat dhe veprimet	Institucioni pergjegjes	Treguesit monitorues	Afati i realizimit	Kostoja e parashikuar ne milion leke
Vetvleresimi i klimes se investimeve	METE dhe Institucionet pergjegjese	Indeksi i reformes se investimeve	2007-2013	0
Hartimi dhe implementimi i paketes ligjore per koncesionet	METE me asistencen e BB/IFC	Aktet ligjore dhe nenligjore te hartuara dhe implementuara	2007	27
Identifikimi i grupeve dhe vendeve ku do te veprohet per permiresimin e imazhit te Shqiperise si dhe percaktimi i aktiviteteve perkatese (studim)	METE, AlbInvest	Studimi i kryer	2007	4
Aktivite promovuese per permiresimin e imazhit te Shqiperise	AlbInvest	Aktivite te kryera	2008-2013	172
Pershpejtimi i procesit te privatizimeve	AlbInvest	Vazhdimesia e procesit deri ne perfundimin e tij	2007-2009	0
Aktivite promovuese ne vende si Italia, Gjermania, Austria per promovimin e industrise se kepuces dhe veshjeve, biznesin e sherbimeve (business services), dhe te materialeve te ndertimit	AlbInvest	Aktivite te kryera	2007-2013	972
Identifikimi i tregjeve dhe i mundesive te investimeve ne sektore potenciale si ne ate te elektro-energjitikes, minierave, gazit dhe naftes, agrobiznesit dhe te turizmit (studime)	AlbInvest	Studimet e kryera	2007-2008	6
Aktivite promovuese ne sektore si ne ate te elektro-energjitikes, minierave, gazit dhe naftes, agrobiznesit dhe te turizmit	AlbInvest	Aktivite te kryera	2009-2013	160

Krijimi i parkut industrial ne zonen e Koplikut, ne Shkoder, ne Dures, etj	METE dhe Shoqata e Investitoreve Italiane AIIOA	Parku industrial i perfunduar	2007-2011	8610
Ndermarrjen e nje projekti per te ritur komunikimin dhe bashkepunimin me diasporen tone jashte vendit	METE, AlbInvest	Projekti i implementuar	2008-2013	123
Ndermarrjen e nje projekti per te trainuar personelin e ambasadave tone jashte vendit per ceshtjet ekonomike dhe te investimeve ne Shqiperi.	METE, AlbInvest	Projekti i implementuar	2008-2010	62
Studim mbi mundesine e hapjes se dy apo tre zyrove perfaqesimi ne vendet me potencial me te madh per investime te huaja ne Shqiperi	METE, AlbInvest	Studimi i kryer	2008	6
Hapja e dy apo tre zyrove perfaqesimi ne vendet me potencial me te madh per investime te huaja ne Shqiperi	METE, AlbInvest	Hapja e zyrove	2009-2013	148

ANEKS VII.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Kosto million leke	Burimet e financimit
Zhvillimi SME										
A. Krijimi i nje klime biznesi te pershtatshem per zhvillimin e SME-ve	50	223	230	100	50	50	50	50	803	MCA,
B.Zhvillimi i bizneseve ne rritje me kapacitetet internacionalizimi	0	140	210	550	800	950	1000	1010	4,660	
C. Permiresimi i financimit te SME-ve		200	800	1415	1327	1200	1278	1278	7,498	Kredia italiane
D. Nxitja e kultures se sipermarrjes		20	25	50	50	62	62	62	331	IPA
E.Permiresimi i aksesit ne tregun e huaj nderkufitar		25	30	50	50	50	50	50	305	
Totali	50	608	1,295	2,165	2,277	2,312	2,440	2,450	13,597	
Eksporte										
1.Ngritja dhe konsolidimi i institucioneve dhe inspektorateve qe mundesojne regjistrimin, certifikimin e subjekteve prodhues, stabilimenteve, produkteve dhe bizneseve te ndryshme ne Shqiperi.(Akreditimi, standartizimi, metrologji-kalibrim)		247	300	150	100	50			847	Nga buxheti, donatore, BERIS
2. Permiresimi i konkurueshmerise se kompanive eksportuese nepermjet perdorimit te fondit te konkurueshmerise,		25	25	25	30	30	30	30	195	Nga buxheti, donatore
3.Krijimi I fondit te garantimit te kredive per eksport			150	150	200	200	200	200	1,100	Nga buxheti, donatore

Totali	0	272	475	325	330	280	230	230	2,142	
IHD										
Aktivitetet promovuese per permiresimin e imazhit te Shqiperise	20	50	60	65	65	70	70	70	470	Buxheti
Aktivitetet promovuese ne vende si Italia, Gjermania, Austria per promovimin e industrise se kepuce dhe veshjeve, biznesin e sherbimeve (business services), dhe te materialeve te ndertimit, elektro-energjitikes, minierave, gazit dhe naftes, agrobiznesit dhe te turizmit	16	40	48	56	59	60	60	60	399	Buxheti
Krijimi i parqeve industriale ne zonen e Koplikut, ne Shkoder, ne Durres, etj		0	332	700	1400	1800	2100	2500	8,832	Privat, IHD
Projekt per te terhequr investime nga diaspora		0	24	24	24	24	15	15	126	Buxhet, donatore
Totali	36	90	464	845	1548	1954	2245	2645	9,827	
Miniera										
1. Perafrim legjislacioni ne pergjigje te integrimit ne BE dhe zhvillimit te aktivitetit minerar.	2	12	6						20	
2. Forcimi institucional dhe rritja profesionale e burimeve njerezore per tju pergjigjur nevojave te shtruara nga industria e ristrukturuar minerare per nje zhvillim te qendrueshem.	2	2	2	2	3	3	3	3	20	
3. Formulimi dhe aplikimi i politikave te pergjithshme per promovimin, perdorimin racional te burimeve natyrore dhe rritjes se rezervave te pasurive minerare.	8.5	41	45	51	33	22	22	22	245	
4. Realizimi i nje kontrolli e mbikqyrje efektive te shfrytezimit te pasurive minerare ne njesite nxjerrëse dhe përpunuese të mineraleve.	16	16	16	17	20	20	20	21	146	

5. Monitorim i vazhdueshem i aktivitetit post minerar. Të sigurojë një aktivitet minerar respektues ndaj ambientit dhe vendit ku jetojmë.	17	22	24	20	21	11	12	12	139	
Totali	45.5	93	93	90	77	56	57	58	569.5	
TOTALI	132	1,063	2,327	3,425	4,232	4,602	4,972	5,383	26,136	